RADU TEODORESCU

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN EVLAVIA ȘI LEGENDELE POPULARE CREȘTIN ORTODOXE ROMÂNEȘTI

Cugir 2025

CUPRINS

Introducere
1. Sfântul Arhanghel Mihail în predicile românești
2. Sfântul Arhanghel Mihail în folclorul românesc
3. Tâlcul și ingeniozitatea legendelor românești despre Sfântul Arhanghel Mihail
4. Sfântul Arhanghel Mihail în iconografia românească
5. Moștenirea bizantină a evlaviei populare românești față de Sfântul Arhanghel Mihail
6. Rugăciuni românești către Sfântul Arhanghel Mihail sau despre faptul că românul a găsit din totdeauna un prieten bun în Sfântul Arhanghel Mihail

Concluzii

INTRODUCERE

În fiecare an pe data de 8 noiembrie noi creștinii ortodocși sărbătorim pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. Prin urmare această sărbătoare este una tradițională în creștinismul ortodox și este bine să ne dăm seama că ea este una care de fapt are loc datorită lumii bizantine. Pentru prima dată Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil au început să fie sărbătoriți în Bizanțul secolului al V-lea. La început a fost vorba numai de prăznuirea unei biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail la termele lui Arcadie din Constantinopol. Așa se face că în vechile sinaxare ei bine sărbătoarea de pe 8 noiembrie era închinată numai Sfântului Arhanghel Mihail. Cu timpul a fost adăugat și Sfântul Arhanghel Gavriil. În zilele noastre ei bine pe date de 8 noiembrie de fapt îi prăznuim pe toții sfinții îngeri.[1]

Această carte este una care își propune un deziderat îndrăzneț. Este o încercare de a ne lua timpul să vedem cum este privit și văzut Sfântul Arhanghel Mihail în evlavia și legendele populare românești. Aceasta fiindcă este bine să știm că sunt mai multe relatări populare din spațiul românesc care îl abordează pe Sfântul Arhanghel Mihail. Ei bine este clar că evlavia față de Sfântului Arhanghel Mihail este una care este vie în tot spațiul creștin ortodox. În această carte vom încerca să avem o privire de ansamblu despre cum a fost perceput Sfântul Arhanghel Mihail de-a lungul timpului. Aceasta fiindcă sunt mai multe legende și povești populare românești care îl au în centrul lor pe Sfântul Arhanghel Mihail.

Prin urmare cine este Sfântul Arhanghel Mihai? Ridicăm această întrebare pentru cei care nu sunt cumva “inițiați” în cultul creștin ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail. În spațiul românesc din ultimii ani au fost scrise două cărți de mare valoare despre Sfântul Arhanghel Mihail:

1. Împăratul înaripat. Cultul Sfântului Arhanghel Mihail în lumea bizantină[2]
2. și Arhanghelul Mihail și istoria aparițiilor sale călăuzitoare.[3]

Trebuie să mai spunem că autorul acestei cărți a mai scris 2 cărți despre Sfântul Arhanghelul Mihail:

1. Arhanghelul Mihail în cultul ortodox[4]
2. și Sfântul Arhanghel Mihail modelul, prietenul și ajutorul nostru.[5]

“Numele său înseamnă, în traducere românească, Cel care este asemenea lui DUMNEZEU. Atât în unele texte biblice cât și în cele care le sunt posterioare lor, Arhanghelul Mihail este considerat a fi cel mai important dintre toți Arhanghelii. Acest aspect este menționat atât în tradiția creștină cât și în cea ebraică și islamică. Fiind un protector divin prin excelență, Arhanghelul Mihail este apelat adeseori de Biserică și de comunitatea creștină ca să apere de rău. Nu este deloc întâmplător că în Apocalipsa lui Ioan, Arhanghelul Mihail împreună cu îngerii săi, sunt descriși ca fiind în luptă cu balaurul (forța satanică) și cu demonii (îngerii decăzuți) care sunt subordonați acestuia,

[1] https://renasterea.ro/astazi-ii-sarbatorim-pe-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-traditii-si-obiceiuri-din-batrani/ (accesat pe 02.07.2025).
[2] Ovidiu Victor Olar, *Împăratul înaripat. Cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină* (București, 2004).
[3] Cezar Ivan Coliță, *Arhanghelul Mihail și istoria aparițiilor sale călăuzitoare* (București, 2021).
[4] Radu Teodorescu, *Arhanghelul Mihail în cultul ortodox* (Cugir, 2008).
[5] Radu Teodorescu, *Sfântul Arhanghel Mihail modelul, prietenul și ajutorul nostru* (Cugir, 2019).

iar deznodământul acestei lupte este că acest balaur al abisurilor infernale a fost azvârlit sub pământ împreună cu îngerii întunericului (demonii) care-l slujeau. Tocmai din această cauză, Arhanghelul Mihail este reprezentat cel mai adesea în iconografia creștină luptându-și și biruind un balaur. El este atunci înarmat cu o lance sau cu o sabie, amândouă fiind în realitate simboluri ale discernământului spiritual care învinge până la urmă orice rău.”[6]

Prin urmare avem aici în mare principalele informații despre Sfântul Arhanghel Mihail. Evident că receptarea acestor informații angelologice și teologice vom vedea că a avut un tâlc propriu în evlavia populară românească. Aceasta fiindcă este bine să știm că de cele mai multe ori creștinii ortodocși simpli nu înțeleg prea mult marile noțiuni de teologie sau angelologie. Așa se face că s-au născut mai multe legende și povești sau basme care au fost inspirate din viața Sfântului Arhanghel Mihail.

„Testamentul lui Avraam, lucrare care datează din secolul al II-lea D.C. îl prezintă pe Arhanghelul Mihail ca fiind atât de apropiat de DUMNEZEU încât, prin intervenția sa în fata lui DUMNEZEU, el poate chiar să salveze sufletele din infernuri și să le ghideze către ceruri (sferele tainice superioare ale manifestării). Întocmai ca si zeul egiptean ANUBIS care patrona toate riturile funerare precum și procedeele de proiecție conștientă în lumile astrale, Arhanghelul Mihail este de asemenea însărcinat cu cântărirea faptelor bune și a faptelor rele ale sufletului care tocmai a părăsit definitiv corpul fizic. HERMES, care este judecătorul tradițional al sufletelor celor defuncți, în tradiția greacă (el fiind în această direcție identic cu zeul MERCUR din tradiția română) este adesea identificat cu ANUBIS iar șerpii care sunt încolăciți pe caduceul său tradițional îl fac să prezinte unele asemănări cu Arhanghelul Mihail și cu balaurul pe care el îl învinge. De altfel, este demn de reținut că în ezoterismul yoghin și tantric, înfrângerea balaurului reprezintă în realitate atingerea fazei de control perfect asupra potențialului creator (sexual). De altfel, nu este deloc întâmplător că balaurul care e învins de Arhanghelul Mihail este reprezentat cel mai adesea având aripi, iar acesta (balaurul cu aripi) este un bine-cunoscut simbol alchimic și tantric, care semnifică un control perfect, atât asupra tentațiilor, cât și asupra forțelor inferioare, ce sunt imediat sublimate (aceasta este semnificația ascunsă a aripilor) în aspecte angelice și dumnezeiești; în felul acesta, natura inferioară a șarpelui este sublimată și transformată în natura superioară a păsării (porumbelul sau vulturul).”[7]

Avem mai sus o interpretare mai elaborată a persoanei Sfântului Arhanghel Mihail care evident că este mai greu de înțeles pentru creștinul ortodox simplu dar totuși trebuie să știm că nu este imposibil de asimilat. Ca popor creștin ortodox se poate vedea că sunt mai multe asemănări dintre cultul ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail și cel al lumii bizantine fiindcă după cum am spus acest cult a ieșit din Bizanț. Nu înseamnă că tot cultul Sfântului Arhanghel Mihail se reduce numai la Bizanț. Popoarele ortodoxe au o istorie lungă a evlaviei față de Sfântul Arhanghel Mihail.

„Arhanghelul Mihail (lat. Sanctus Michael Angelus; fr. Monseigneur Saint Michel; it. San Michele, Sammichele) este cel pe care Dumnezeu l-a însărcinat să-i alunge din rai pe Satana și pe ceilalți îngeri răzvrătiți. Sarcina lui acum este dublă: cea de sfânt protector al Bisericii pe Pământ și de Stăpân al sufletelor morților. El hotărăște, în funcție de meritele lor, ca cei buni să meargă la Dumnezeu, iar cei răi si ticăloși, în iad. Se crede că Arhanghelul Mihail i-a apărut la Hangar (Geneza XXI.17) lui Avraam pentru a-i interzice sacrificarea lui Isaac (Geneza XXII.11); tot el este acela care i-a adus pe ciumați în Egipt, i-a condus pe israeliți în timpul călătoriei lor, s-a luptat cu Satana

[6] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).
[7] Idem.

pentru trupul lui Moise (Iudei 5), a înlocuit blestemele din gura lui Balama cu binecuvântări (Num. XXII, 35), a fost cu Iosub la Erich (Jos. V.13), i-a apărut lui Gideon (Jud. VI.11), a adus molima în Israel (2 Sam. XXIV.16), a distrus armata asiriană (2 Corn. XXXII.21), i-a eliberat pe cei trei evrei credincioși din cuptorul fierbinte (Daniel III, 25) și l-a trimis pe Habakkuk să-l hrănească pe Daniel în adăpostul leului (Clopotul și dragonul, 32). Tot învățătura Bisericii ne arată că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care l-a scos pe Sfântul Apostol Petru din închisoare și l-a pedepsit pe Irod (care primise cu încântare lauda exagerată a poporului, ce îi spunea ca ar fi vorbit cu glas de înger).”[8]

Din citatul de mai sus se poate spune că avem o imagine de ansamblu a Sfântului Arhanghel Mihail din referințele biblice. Aceasta fiindcă el apare de mai multe ori în Biblie fără să i se spună numele. Este evident că Sfântul Arhanghel Mihail este în centrul de interes al spiritualității creștin ortodoxe românești. Aceasta fiindcă el este unul care s-a arătat de mai multe ori în viețile sfinților și este posibil ca el să fi apărut și unor sfinți creștin ortodocși români. Aceasta fiindcă trebuie să știm că nu toate aparițiile Sfântului Arhanghel Mihail au fost consemnate.

Este bine să știm că evlavia populară poate lua mai multe forme cumva neconforme și cumva exuberante. Trebuie să mergem dincolo de aparențele la mai multe dintre legendele și povestirile populare românești. Aceasta fiindcă este bine să fim mult mai perceptivi cu modul în care se manifestă evlavia populară.[9]

„Descris uneori ca deținând cheile Cerului (Paradisului), Arhanghelul Mihail, este numit Prințul Luminii, întra-unul dintre manuscrisele de la Marea Moartă, intitulat Lupta Fiilor Luminii împotriva Fiilor întunericului, și el este conducătorul îngerilor de lumină în lupta împotriva demonilor (îngerilor întunericului), aceștia din urma fiind conduși de demonul Belial, identificat de regulă cu Satana (care este denumit și Principiul Întunericului). În tradiția islamică, Arhanghelul Mihail (numit Mikail), este înfățișat având aripi verzi, din topaz, și fiind acoperit din cap până în picioare cu fire de păr aurii, fiecare fir având un milion de fațete (fețe), iar fiecare dintre aceste fețe implorând într-o limbă diferită iertarea divină pentru faptele rele ale celor credincioși. Ghid divin al sufletelor umane, pe care le conduce către lumina eternă, Arhanghelul Mihail este prin excelență eroul luptător al lui Dumnezeu. Prin urmare, ajutorul său necondiționat este primit instantaneu de toți cei care luptă plini de eroism și cu curaj împotriva râului (atât cel exterior, cât și cel interior, din ființa lor). Modalitatea optimă de a-i atrage spontan sprijinul și ghidarea este calea luptătorului curajos sau a eroului spiritual, VIRA. Reciproca este, de asemenea adevărată, în sensul că apelarea constantă și plină de dăruire a Arhanghelului Mihail dezvoltă extraordinar de mult în cel sau în cea care îl invoca astfel, starea de erou spiritual (VIRA).”[10]

Se poate spune că poporul român creștin ortodox practicant a ajuns să își împroprieze acest cult al Sfântului Arhanghel Mihail și să îl dezvolte de-a lungul timpului. Acest lucru a ajuns să fie făcut prin rugăciuni, iconografie sau legende populare despre care vom vorbii în această carte. Este bine să știm că sunt mai multe popoare creștine care au cultul Sfântului Arhanghel Mihail.[11] Totuși lor le lipsește un lucru fundamental: ortodoxia cultului Sfântului Arhanghel Mihail.

Doi teologi creștin ortodocși discutau într-o zi.

- Știi ce mă interesează acum?
- Nu.

---

[8] Ibidem.

[9] A se vedea Radu Teodorescu, *Evlavia în creștinismul ortodox* (Cugir, 2016).

[10] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).

[11] A se vedea Richard F. Johnson, *Saint Michael the Archangel in Medieval legend* (Boydell Press, 2005).

- Evlavia populară.
- În ce sens?
- Am observat la noi la români sunt mai multe legende populare despre Sfântul Mihail.
- Și?
- Unele sunt extrem de profunde deși sunt mai mult sub forma unor povești naive.
- În ce sens?
- O să îți spun.
- Te rog.
- Am găsit zilele acestea o legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Și ce spune ea?
- Pare naivă dar conține mult adevăr.
- Te ascult.
- Depărtându-ne puțin de vorbele din bătrâni, ajungem la legenda în care se spune că Mihail era un om simplu, căsătorit cu o preafrumoasă fată pe nume Stâncuța.
- Mi se pare necredibil.
- De ce?
- Îngerii nu se căsătoresc.
- Ai răbdare.
- De ce?
- Vei afla dacă asculți toată povestea.
- Bine.
- Deci după nuntă, această fată a devenit o femeie rea și foarte aprigă la mânie, o adevărată scorpie care sărea repede la ceartă și chiar l-ar fi lăsat pe sărmanul om fără un ochi.
- Urât.
- Așa este.
- Și?
- Pentru chinurile îndurate de Mihail alături de femeia lui, Dumnezeu l-ar fi răsplătit, făcându-l sfânt.[12]
- Înțeleg.
- Ai prins tâlcul legendei?
- Nu.
- O să ți-l spun.
- Te rog.
- Morala poveștii este că evlavia populară a încercat să îl umanizeze pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Cum?
- Omul simplu a avut nevoie să se raporteze cumva în proprii lui termeni la ceea ce a avut loc în ceruri când a izbucnit conflictul dintre Sfântul Arhanghel Mihail și demoni.
- Adică?
- La fel ca într-o casnice eșuată lucrurile au decurs bine în cer până la un anumit punct.
- Momentul în care diavolul s-a voit Dumnezeu?
- Da.

[12] https://www.cuvantul-liber.ro/328004/legendele-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 02.07.2025).

- Acesta a fost ca un divorț?
- Da.
- Înțeleg unde vrei să ajungi.
- Mă bucur.
- Și în cele din urmă divorțul a avut loc?
- Da.
- Diavolul a fost scos din ceruri?
- Da.
- Pare logic cumva.
- Trebuie să știi că evlavia oamenilor simplii trebuie să fie bine înțeleasă.
- În ce sens?
- Există o poveste adevărată care spune că un preot ortodox care a ieșit de pe băncile facultății de teologie a venit plin de avânt să le predice noilor lui enoriași.
- Și?
- Le-a ținut o predică sofisticată cu toți termenii teologici pe care i-a învățat la teologie.
- Îmi dau seama.
- La finalul predicii a venit la el o femeie bătrână simplă care i-a spus așa.
- Ce?
- Părinte ați predicat foarte frumos dar să știți că nu am înțeles nimic.
- Hahaha.
- Da este amuzant.
- Deci oamenii au înțeleg că atmosfera din rai înainte de căderea diavolului a fost asemenea unei iubiri fericite?
- Da.
- Și mai apoi lucrurile s-au stricat?
- Da.
- Pare logic.
- Este.
- Oamenii simplii au modul lor de a explica marile adevăruri teologice.
- Nu toți pot să fie mari teologi.
- Așa este.
- Deci trebuie să reducem cumva lucrurile și să nu fim maximaliști.
- Așa este.
- Mă bucur că ești de acord.
- Chiar nu știam de această legendă populară cu Sfântul Arhanghel Mihail.
- Am aflat-o și eu recent.
- Foarte bine că mi-ai spus-o.
- Este plină de tâlc.
- Așa este.

Ceea ce mai puțină lume înțelege este faptul că nu numai Biserica Creștin Ortodoxă vorbește despre Sfântul Arhanghel Mihail. Islamicii, catolicii și anglicanii cu toții îl recunosc pe Sfântul Arhanghel Mihail. Mai nou în presa americană a apărut o mărturie despre Sfântul Arhanghel Mihail care și-a făcut simțită prezența într-un exorcism al unui preot catolic. Este posibil acest lucru? Trebuie să ne aducem aminte de ce a spus Iisus când i s-a raportat de un apostol că a putut vedea pe unul care scotea demoni în numele lui Iisus dar nu umbla cu sfinții apostoli. Și ce i-a spus Iisus? “Nu-l opriți; căci cine nu este împotriva voastră este pentru voi” (Luca 9, 50).

„Conform jurnalului părintelui Raymond Bishop, un iezuit de la Universitatea St. Louis, simpla menționare a numelui Sfântului Mihail a cauzat răni pe trupul unui băiat de 13 ani în timpul unei exorcizări. Aproape de finalul exorcizării, băiatul a avut o viziune cu diavolul și zece ajutoare de-ale sale în lupta cu Sfântul Mihail. La un moment dat, îngerul i-a zâmbit băiatului și a rostit "Dominus". Puțin după aceea, băiatul a început să strige: "Satan! Satan! Eu sunt Mihail și îți ordon, Satan, ție și spiritelor rele să părăsiți acest trup în numele Domnului, acum. Acum! ACUM!". Jurnalul părintelui Bishop a fost folosit de William Peter Blatty ca fundament al cărții sale "Exorcistul", și mai târziu, de Thomas B. Allen, in 1993, in "Posedații: Adevărata poveste a exorcismului".”[13]

CAPITOLUL 1

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN PREDICILE ROMÂNEȘTI

În tradiția creștin ortodoxă românească știm că predica este nu numai un cuvânt de învățătură pe care preotul îl adresează enoriașilor lui ci la fel de bine și o metodă de a lăuda pe Dumnezeu, pe Maica Domnului, pe sfinții îngeri sau pe restul sfinților. În acest sens pe data de 8 noiembrie știm că în fiecare am sărbătorim pe sfinții arhangheli Mihail și Gavriil.

Ei bine în tradiția creștin ortodoxă românească se țin multe predici în cinstea acestor doi mari arhangheli. În această carte vom vorbii mai mult despre predicile ținute în tradiția creștin ortodoxă română în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.

Sfântul Ilie Clipa a ținut și el mai multe predici cu privire la Sfinții Arhangheli. Iată ce spunea el despre Sfântul Arhanghel Mihail: “Mihail, ce se tâlcuiește „puterea lui Dumnezeu”, este voievodul oștilor cerești și cel dintâi din ceata Sfinților Arhangheli. El poartă sabie de foc și are slujba de a păzi legea lui Dumnezeu și de a birui puterea vrăjmașilor. Când Lucifer a greșit în cer și au început a cădea mulțime de îngeri, atunci toate puterile cerești tulburându-se, a stat Arhanghelul Mihail în mijloc și a strigat: Să luăm aminte! Din clipa aceea a încetat căderea îngerilor, căci toți luând aminte de glasul lui și la greșeala îngerilor răi, au căzut înaintea slavei lui Dumnezeu, preamărind numele Lui. Tot Mihail s-a certat cu diavolul în pustiul Arabiei pentru trupul lui Moise, zicând: Certe-le pe tine Domnul! (Iuda 1, 9). De asemenea, el a însoțit pe poporul ales din Egipt în pământul făgăduinței. El a adus cele zece pedepse peste poporul cel împietrit al lui Faraon. El s-a arătat păzitor oștilor lui Isus Navi, căruia i-a zis: Eu sunt Voievodul oștilor Domnului și acum am venit (Iosub 5, 14).”[14]

Ceea ce trebuie să fim conștienți este că mai toți duhovnicii români au ținut predici despre Sfântul Arhanghel Mihail. Ele au ajuns să fie grupate mai recent sit în mai multe volume care sunt cu adevărat o mare mângâiere pentru creștinii ortodocși autentici și care sunt iubitori de Hristos.[15]

Un alt sfânt român de la care avem predici scrise despre Sfântul Arhanghel Mihail este Sfântul Sofian Boghiu care a fost recent canonizat de Biserica Ortodoxă Română. Prin urmare ca să ne facem o idee despre ceea ce credea Sfântul Sofian despre Sfântul Arhanghel Mihail vom da un citat dintr-o predică de-a sa: “vreau să vă spun două-trei

[13] https://angelinspir.ro/arhanghelul-mihail-in-diverse-traditii-religioase-278.html (accesat pe 02.07.2025).
[14] Sfântul Ilie Cleopa Predică la Sfinții arhangheli https://doxologia.ro/predica-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-cleopa-ilie (accesat pe 03.07.2025).
[15] A se vedea în acest sens *Cele mai frumoase predici: Sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil* (Editura Lumea Credinţei, 2018).

lucruri despre acești sfinți arhangheli, despre cerul care este plin de arhangheli şi de îngeri.

Cei doi arhangheli, Mihail si Gavriil, de-a lungul istoriei neamului omenesc, s-au arătat de multe ori în viața oamenilor. Sfântul arhanghel Mihail: prima dată când se ştie despre el, era momentul înfăţisat din această icoană, adică atunci când puterile răului, acelui Lucifer care a fost îngerul luminii, mai marele îngerilor din ceruri, i-a venit un gând vrăjmaș în inima lui, un gând trufaș: să se înalţe, să-şi pună scaunul mai presus de scaunul lui Dumnezeu. Ce gând viclean şi rău! Și în clipa aceea s-a prăbușit.

Și a apărut Sfântul arhanghel Mihail care a strigat din înăltimile cerului: "Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!" - cuvinte rostite în mijlocul Sfintei Liturghii. El strigă aici, în centrul acestei icoane şi în jurul lui sunt cetele celorlalți arhangheli.

De atunci, de-a lungul istoriei neamului omenesc, Sfântul Arhanghel Mihail, socotit, cum e cu adevărat, îngerul dreptății sau al legii dumnezeiești, s-a arătat de foarte multe ori, în Vechiul Testament şi în Noul Testament. Intervine în fata oștirilor dușmanilor, apărând pe cei care cereau lui Dumnezeu ajutor. Sunt multe cazuri de intervenții în Vechiul Testament. În Noul Testament, arhanghelul Mihail apare la Învierea Domnului şi el ridică piatra de pe ușa mormântului. Și după aceea continuă să se arate şi să vestească oamenilor voile lui Dumnezeu."[16]

Este evident că aici se poate vedea profunzimea de gândire teologică a Sfântului Sofia Boghiu care a fost cu adevărat un om cu viață aleasă aceasta nu numai fiindcă a făcut închisoare în temnițele sovietice. Este de amintit aici apartenența de neam a Sfântului Sofian cu poporul român fiindcă el a fost originar din Basarabia. Știm că Barsabia a fost ruptă de Rusia și adăugată Imperiului Sovietic. Ei bine Sfântul Sofian nu se va mai întoarce în pământul său natal se va rămâne în România. Acest lucru evident că nu are mai nimic cu Sfântul Arhanghel Mihail dar trebuie să stima că poporul român a suferit o mare nedreptate prin ceea ce au făcut rușii cu Basarabia rupând-o de la patria mamă.

Un alt teolog creștin ortodox care s-a afirmat mai recent vorbește și el într-o predică de-a sa despre Sfântul Arhanghel Mihail părintele Vasile Gordon de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureștii: "cercetând Scriptura și Tradiția aflăm, astfel, că Arhanghelul Mihail a fost rânduit de Dumnezeu, alături de heruvimi, să păzească intrarea în Rai, cu o sabie de foc, după căderea în păcat a protopărinţilor noştri; Apocalipsa îl înfățișează, în cap. 12, ca pe un conducător al oștilor îngerești, care îl alungă din cer pe „balaurul cel mare", adică pe Diavolul; după Tradiție, Mihail a luat atitudine atunci când o parte din îngeri, în frunte cu Lucifer, s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, vrând să-i ia locul. „Mi-ha-il?", adică „Cine este ca Dumnezeu?" - a întrebat atunci arhanghelul, de aici trăgându-i-se numele.

În viziunile profetului Daniel, Mihail are misiunea de a-l ocroti și de a purta de grijă poporului Israel, (Daniel, 12, 13, 21). Din aceste mărturii înțelegem, așadar, că Mihail reprezintă dreptatea divină și pedeapsa păcatului, ca înger păzitor al poporului ales."[17]

Se poate vedea aici că mai toți teologii creștin ortodocși sunt unii care țin mai mult la Sfântul Arhanghel Mihail ca la o speranță în fata diavolului. Fără de Sfântul Arhanghel Mihail, Iisus, Maica Domnului și sfinți am fi cu adevărat una care am fi devorați din prima de draci.

[16] Sfântul Sofian Boghiu, Predică la Sfinții arhangheli Mihail și Gavriil https://www.resurse-ortodoxe.ro/predica-la-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil_text (accesat pe 03.07.2025).

[17] Preot Vasile Gordon Predică la Sfinții Arhangheli Mihail Și Gavriil https://doxologia.ro/panegiric-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-vasile (accesat pe 03.07.2025).

De fapt trebuie să spunem că mai toate predicile românești despre Sfântul Arhanghel Mihail accentuează capacitatea lui de a ne scoate din puterea și din stăpânea demonilor.

Iată ce spunea în acest sens părintele Liviu Alexandrescu într-o predică de-a sa despre Sfântul Arhanghel Mihail: „Arhanghelul Mihail este numit,, puterea Lui Dumnezeu'' și are slujba de a păzi legea Lui Dumnezeu și de a birui puterea vrășmașilor. După ce Lucifer, cu ascultătorii săi, a ,,căzut ca un fulger din cer", a devenit din arhanghel luminat, satana întunecat. Arhanghelul Mihail a strâns oștile cerești și le-a zis:,, să stăm bine și sa luam aminte, noi cei ce suntem zidiți ''. Aceasta este prima adunare a îngerilor. Tot Îngerul Mihail este alături de Lot, din cetatea Sodomei și Gomorei, ferindu-l de pieirea cea prin foc și pucioasa și conduce poporul evreu la Tara Făgăduinței, în numele lui Dumnezeu. La sfârșitul lumii va suna din trâmbița pentru Judecata de apoi și cu sabia de foc a dreptății va despărți într-o clipă pe drepți de păcătoși."[18]

Se poate vedea aici că în predica părintelui Liviu Alexandrescu ei bine el se referă la implicațiile eshatologice ale Sfântului Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă este adevărat că sfinții îngeri sunt cu toții unii care se vor arăta la sfârșitul lumii după cum ne spune mai toată teologia creștin ortodoxă.

Aceasta fiindcă se poate vedea nu numai din Biblie ci și din tradiția creștin ortodoxă că interacțiunea Sfântului Arhanghel Mihail cu omul este una lungă. Ea poate pleacă de la faptul că el a fost în vechime arhanghelul protector al poporului ales Israel.

Într-o predică de-a sa părintele Ion Căciuleau spunea despre Sfântul Arhanghel Mihail: "Sfânta Scriptură și cărțile bisericești ne spun că toți îngerii au fost la începutul existenței lor, ființe bune. Atât Lucifer cât și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil au fost îngerii lumii și au avut în ierarhia cerească, o înaltă și vrednică misiune. Fiecare din ei a fost înzestrat cu calități superioare și a primit de la Dumnezeu stăpânire peste o mare mulțime de îngeri. Fiecare era căpetenie de cete îngerești și avea o misiune sfântă în fata lui Dumnezeu.

Dar ce se întâmplă însă? În mintea lui Lucifer încolțește păcatul mândriei și al urii față de Dumnezeu sit-l îndeamnă să tindă la detronarea Stăpânului său de pe scaunul măririi se să se așeze el pe acest scaun.

Mândria îl îndeamnă la revoltă, iar pentru a fi mai sigur de reușită, ademenește de partea sa se pe mulți dintre îngerii din ceata sa. Astfel, în loc să fie recunoscător pentru darurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu, el ia atitudine dușmănoasă față de Părintele ceresc, se revoltă împotriva Lui se vrea să-L detroneze.

Dorinţa și mândria lui s-au dovedind însă deșarte, căci revolta lui a fost înăbușită în mod fulgerător, iar el și adepții lui au fost izgoniți de Dumnezeu, din împărăția luminii și „legându-i cu legăturile întunericului în iad, i-a dat să fie păziți spre judecată" (Petru 2, 4).

Sfântul Arhanghel Mihail, care avea și el în subordine o mulțime de îngeri, văzând răzvrătirea lui Lucifer, a convocat soborul cetelor îngerești, cu care prilej dezaprobă atitudinea lui Lucifer, îndeamnă îngerii la credință, dragoste și supunere față de Dumnezeu.

Pentru această atitudine, Sfântul Arhanghel Mihail, cel „de-a pururea lăudat", cum este numit în acatist, păzitorul legii, cu sabia sa de foc străjuiește ușa unde se aduc jertfele la altar. Stă maiestos, așa cum a stat cândva și a păzit intrarea în paradis, așa

[18] Preot Liviu Alexandrescu https://bunavestire.ca/wp-content/uploads/2015/08/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil.pdf (accesat pe 03.07.2025).

cum a oprit căderea îngerilor răi, mai înainte de zidirea lumii văzute și când cu sabia de foc în mâini, a strigat: „Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?”.”

El este numit înger al legii și al dreptății, înger al justiției și al judecății. El primește rolul de apărător al oamenilor de cel viclean. El are sabia de foc ca să apere pe cei slabi și să pedepsească pe cei nelegiuiți.”[19]

Este evident că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care este cât se poate preocupat cu problema dreptăți. Aceasta fiindcă el a fost conștient că ceea ce a voit diavolul nu era drept. Diavolul a fost creat de Dumnezeu ca înger de lumină și era poate unul dintre cei mai măriți și slăviți îngeri din rai. Diavolul a început să fie nemulțumit cu stadiul să privilegiat și a voit mult mai mult. De ce să nu fie el chiar Dumnezeu. Biblia prin sfinții proroci Isaia și Iezechil ne explică cum a avut loc acest proces. De fapt se poate vedea că *sindromul de a fi veșnic nemulțumit cu ceea ce ai și cu ceea ce ești* este larg răspândit în lumea noastră. Satan în loc să prețuiască ceea ce a voit a tânjit să fie el chiar Dumnezeu.

Am putut vedea că această acțiune a exercitat un răspuns imediat și prompt din partea Sfântului Arhanghel Mihail care în urma unui război ceresc – după cum ne spune Sfântul Ioan Teologul în Apocalipsa sa – a ajuns să în scoată de diavol din cer. Mai toate predicile romanești pe această temă ne spune că aceste lucruri au avut cu mult mai înainte de timpul istoric al omului și umanității.

Părintele Ioan Cârciuleanu continua în predica lui: “el sprijină pe cel de jos ca prin virtute să ajungă sus la Dumnezeu. Sfântul Mihail ne ajută și se roagă alături de noi în toate împrejurările când apelăm la dânsul. A fost crainicul și mesagerul în toată desfășurarea istorică a Vechiului Testament când poporul ales se afla în greutăți și cerea ajutorul lui Dumnezeu.

“El este numit înger al legii și al dreptăți, înger al justiției și al judecății. El primește rolul de apărător al oamenilor de cel viclean. El are sabia de foc ca să apere pe cei slabi și să pedepsească pe cei nelegiuiți.

El sprijină pe cel de jos ca prin virtute să ajungă sus la Dumnezeu. Sfântul Mihail ne ajută și se roagă alături de noi în toate împrejurările când apelăm la dânsul. A fost crainicul și mesagerul în toată desfășurarea istorică a Vechiului Testament când poporul ales se afla în greutăți și cerea ajutorul lui Dumnezeu.”[20]

Ca unul care s-a confruntat cu marea greutate de a în scoate pe diavol din rai ei bine trebuie să știm că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care ne poate înțelegi și pe noi oameni când ne confruntăm cu probleme și greutăți. Iată de ce în ortodoxia sunt mai multe rugăciuni de cere de ajutor față de Sfântul Arhanghel Mihail.

Iată ce spunea despre conflictul dintre îngerul păzitor și demonul care stă cu noi părintele Dumitru I. Bodale: „într-o carte veche se păstrează o imagine cu un om care avea o inimă mare, întinsă peste tot pieptul. Pe umărul drept al acelui om era așezat îngerul păzitor, sub chipul unui tânăr frumos, cu privirea blândă și plină de iubire. Pe umărul stâng stătea un tânăr cu chipul urât, cu privirea tulbure și încruntată, plină de răutate și de viclenie; era îngerul satanei. Cât timp acest om a ascultat de îngerul păzitor, fața lui a fost frumoasă și plină de strălucire cerească; inima lui era albă ca o basma, pe care nu se întipărise niciun fel de pată, niciun fel de murdărie. Bucurie mare era pe fața îngerului păzitor și a omului. Dar, a venit ceasul rău. Îngerul diavolului, cu uneltirile lui viclene și amăgitoare, a reușit să deștepte în inima omului dorințe spre plăceri vinovate, spre pofte rele, potrivnice voii lui Dumnezeu. Au început a se zămisli în

[19] Preot Ion Cârciuleanu https://doxologia.ro/predica-la-soborul-sfintilor-arhangheli-mihail-gavriil-al-tuturor-cerestilor-puteri-pr-ion (accesat pe 03.07.2025).
[20] Idem.

inima acestui om, precum zice Domnul Hristos: «gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule». A consimțit, de bună voie, să săvârșească din ele. Atunci fața lui a început să se întunece, ochii lui au devenit fioroși și, în inima curată, au început să intre, să se așeze triumfătoare, cele șapte păcate de moarte, în frunte cu mândria. Îngerul păzitor l-a părăsit și pe inima lui a pus stăpânire îngerul satanei.“[21]

Doi antropologi creștin ortodocși discutau într-o zi.

- Ca să înțelegi mai bine poporul român trebuie să ajungi să îi cunoști legendele.
- Miturile?
- Nu miturile?
- Nu.
- Legenda nu este tot un mit?
- Nu.
- De ce?
- Einstein a fost o legendă și Zeus un mit.
- A înţeleg la ce te referi.
- Mă bucur.
- Și ce este cu legendele românilor.
- Am auzit în aceste zile de o legendă românească despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Și este adevărată?
- Legendele pleacă de la adevăr.
- În ce sens?
- Stai să asculți legenda.
- Bine spune.
- O altă legendă spune că Sfântul Arhanghel Mihail ar avea o putere neasemuită asupra Soarelui și Lunii iar atunci când necuratul cu diavolii săi le fură, el este singurul care le poate elibera.
- Mi se pare cam naiv.
- De ce?
- Cum să fie furate soarele și luna?
- Este vorba aici de o dimensiunea cosmică a îngerilor.
- există așa ceva?
- Da.
- Cum?
- Crezi că îngerii nu știu astronomie?
- Nu știu.
- Îngerii sunt foarte inteligenți.
- Asta am mai auzit-o.
- Fiindcă este adevărat.
- Și aceasta este toată legenda?
- Nu.
- Ce mai spune?
- Puterea Sfântului Arhanghel Mihail asupra lumii de sub pământ se întinde până la soția lui Scaraoțchi, pe nume Mamaca.
- Această afirmație nu este adevărată.

[21] Pr. dr. Dumitru I. Bodale, Dumnezeu Tatăl, Ed. Autorului, Detroit, Michigan, U.S.A., 1987, p. 146 apud https://altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2016/03/Altarul-10-12-_-2015_13.pdf (accesat pe 03.07.2025).

- Este o metaforă.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă am ajuns să studiez mai bine mentalitatea omului din popor român.
- Nu te pot contrazice.
- Și legenda mai spune ceva.
- Ce?
- Diavolul ar încerca să aducă cel mai crâncen ger printre muritori, iar dacă nu ar fi Sfântul Arhanghel Mihail să îl mai domolească și să îi dea drumul treptat pe pământ, tot ce este suflet ar sfârși înghețat pentru vecie.[22]
- Poate există un gram de adevăr în această legendă.
- Sigur.
- Aceasta fiindcă noi în realitate știm foarte puține despre Sfântului Arhanghel Mihail.
- Și despre îngeri.
- Așa este.
- Mă bucur că am căzut de acord.
- Și eu.
- Legendele au mai multe exagerări.
- Metafore?
- Dar cu toate conțin adevăr.
- Este bine că m-ai lămurit că legendele despre Sfântul Arhanghel Mihail nu sunt mituri.
- În nici un caz.
- Așa este.
- Mitul este mai mult o fabulă bună dar de inspirație drăcească.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă miturile antice au fost o încercare de popularizare a păgânismului.
- Așa este.
- Latura intelectuală a păgânismului era mitul.
- Sunt de acord.
- Ceea ce este sigur este că poporul român sunt mai multe legende cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail.
- Și la sfinții îngeri în general.
- Da.
- Aș vrea să te rog ceva.
- Ce?
- Să mă ții la curent cu ce legende despre sfinții îngeri mai găsești.
- Așa am să fac.
- O să încerc să te ajut să le descifrăm.
- Toantele legendele au pârți de mister.
- Care trebuie să fie deslușit?
- Da.
- A fost o conversație plăcută.
- Mă bucur.

[22] https://www.cuvantul-liber.ro/328004/legendele-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 02.07.2025).

- Mi-ai deschis un nou orizont.
- Foarte bine.

Iată ce spunea într-una din predicile sale Patriarhul României Daniel: „la căderea îngerilor, Arhanghelul Mihail a zis: «Să luăm aminte! Să stăm bine!» și i-a atenționat pe îngerii care au rămas fideli lui Dumnezeu să fie cu luare-aminte. Această atitudine a arătat fermitatea și credincioșia sa în slujirea lui Dumnezeu. De aceea, el l-a înlocuit pe Lucifer și a devenit mai- marele sau voievodul oștirilor cerești netrupești. Mihail înseamnă «Cine este mare ca Dumnezeu». În Acatistul Sfinților Arhangheli este numit «slujitor al Legii». În general, Mihail este Arhanghelul dreptății, care pedepsește pe cei păcătoși și ocrotește pe cei drepți. El este ocrotitorul popoarelor și al persoanelor care ascultă de Dumnezeu. Se arată viu, lucrător și ocrotitor și este înfățișat în iconografia ortodoxă ca purtând în mână sabie de foc. În Vechiul Testament el se arată de mai multe ori. Numele lui și al Arhanghelului Gavriil se află scrise pentru prima dată în cartea profetului Daniel, unde se arată și ce au făcut. Arhanghelul Mihail pedepsește pe regii care se împotriveau poporului Israel, el ajută la dărâmarea zidurilor Ierihonului, pedepsește pe locuitorii din Sodoma și Gomora pentru nelegiuirile lor, dar, în același timp, îl ocrotește pe Lot, ca să nu fie ars de viu. De asemenea, el este cel care îl ajută pe Moise să biruiască și la moartea lui îi îngroapă trupul. El este și cel care va veni la sfârșitul veacurilor și va suna trâmbița pentru chemarea popoarelor la judecată, fiind Arhanghelul dreptății, pedepsitorul celor răi și ocrotitorul celor buni. El a ajutat în războaie pe cei care au fost credincioși lui Dumnezeu, dar a ajutat și pe cei care se luptă duhovnicește cu duhurile rele, anume pe monahii din pustie.”[23]

Predica românească an de an despre Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil trebuie să știm că este una care ne face să fim mai aproape de acești sfinți arhangheli fiindcă adevărul este că noi avem nevoie de ei mult mai mult decât au nevoie ei de noi. Predica românească în acest sens despre Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să știm că este într-un anume fel un *act anamentic.* De ce? Fiindcă ajungem să rememorăm ceea ce a făcut Sfântul Arhanghel Mihail pentru noi. Sunt mai mulți care cred că de fapt implicațiile Sfântului Arhanghel Mihail pentru lumea creștin ortodoxă sunt nule. Ei bine dacă vom studia mai bine vom putea vedea că el nu s-a manifestat și arătat numai în episoadele biblice ci la fel de bine și în viața la mai mulți creștini ortodocși.

- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care l-a ajutat la Colose în Asia Mică pe tânărul creștin Arhip să salveze o biserică de la inundațiile provocate de păgâni,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care l-a botezat pe Sfântul Conon în credința creștin ortodoxă,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail cel care a apărut de mai multe ori la călugării din Muntele Athos,
- a fost Sfântul Arhanghel Mihail care a făcut mai multe minuni prin icoanele sa din Matamados Grecia pe insula Lesbos etc.

Prin urmare predica despre Sfântul Arhanghel Mihail în tradiția ortodoxă nu este numai o lecție de angelologie ci și o modalitate de a cinstii pe acest Sfânt Arhanghel.[24]

Iată ce spunea în acest sens într-o predică de-a sa la sfinții arhangheli Patriarhul român Daniel: „aceste puteri cerești netrupești au fost create înainte de facerea universului material și rostul creării lor a fost acela de a se împărtăși de bucuria și de fericirea Preasfintei Treimi, dar și de a lăuda pe Dumnezeu și a împlini voia Sa în

[23] Predică a Patriarhului Daniel la sfinții arhangheli https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/sfintii-ingeri-ii-ajuta-pe-credinciosi-sa-inteleaga-mesajul-si-voia-lui-dumnezeu-175969.html (accesat pe 03.07.2025).

[24] A se vedea *Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil. Puterile cereşti,* (Bucureşti, 2015).

lucrarea de mântuire a lumii. Sfinții îngeri, ca ființe spirituale, inteligente, sunt mesageri sau trimiși ai lui Dumnezeu. Ei se adresează oamenilor pentru a binevesti voia lui Dumnezeu și pentru a chema pe oameni la mântuire, la viața veșnică, în iubirea, lumina și bucuria Preasfintei Treimi. Sfinții îngeri sunt în număr foarte mare. De aceea, Sfânta Liturghie Euharistică vorbește despre mii și zeci de mii de îngeri care stau înaintea Tronului Preasfintei Treimi. Ei sunt ființe limitate și au uneori formă materială când comunică oamenilor, fără a avea și substanță materială. Au contur material, dar nu și conținut material și se deplasează cu rapiditate foarte mare."[25]

Au fost mai mulți care au obiectat cu privire la aceste predici creștin ortodoxe că ele sunt mai mult fictive fiindcă au fost foarte putini în istorie cei care l-au văzut cu ochii lor pe Sfântul Arhanghel Mihail. Realitatea este că în lumea noastră suntem dependenți de mai multe lucruri care sunt nevăzute:

- aerul,
- electricitatea,
- mintea,
- vântul,
- căldura,
- inteligenta
- gazul etc.

Sfântul Arhanghel Mihail şi toţi îngerii din cer sunt nevăzuți dar acest lucru nu înseamnă că ei nu există. Spunem acest lucruri în contextul unei lumii care tinde să suprime spiritul în exclusivitatea materiei. Este adevărat că noi oamenii suntem materie și în viața de zi cu zi suntem dependenți de materie:

- mâncare,
- îmbrăcăminte,
- apă,
- locuință,
- transport etc.

Totuşi nu trebuie să uităm că avem și un suflet și prin el ajungem să ne înrudim cu îngerii. Iată ce spunea în acest Sfântul proroc și psalmist David: "ce este omul că-ți amintești de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micşoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat pe el" (Psalm 8, 4-5).[26]

Părintele Teofil Pârâia a fost cel care a făcut o legătură cât se poate de strânsă dintre sfinții îngeri și Maica Domnului. Aceasta fiindcă sunt îngerii care de mai multe ori aduc rugăciunile noastre în fața Maicii Domnului. „Noi ne rugăm Maicii Domnului și credem că rugăciunile noastre sunt duse de îngeri la Maica Domnului, dar ea nu este în mijlocul nostru, între noi, cum este Domnul nostru Iisus Hristos, pentru că Maica Domnului nu are fire dumnezeiască, ci are numai fire omenească, iar firea omenească este mărginită.

Noi știm lucrul acesta. Așa învață și Biserica, dar noi vorbim cu Maica Domnului ca și când ar fi de față, pentru că o avem de față în conștiința noastră, adică avem gândul că suntem în legătură cu Maica Domnului. Dar Maica Domnului e într-un singur loc și e circumscrisă, nu este cu lărgime de pretutindeni, însă Biserica noastră o consideră de față atunci când noi vorbim.

Când zicem „Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine", considerăm că e cumva aproape și e, de fapt, aproape de simțirea noastră, de iubirea noastră, însă totuși nu este între noi și în noi, cum este Domnul nostru Iisus Hristos care este și Dumnezeu

[25] Idem.
[26] A se vedea H. C. Moolenburgh, *A handbook of angels* (Barneles and Nobels, 1995).

adevărat și Om adevărat și cu dumnezeirea Sa este pretutindeni, deci și în viața noastră."[27]

S-au făcut mai multe speculații cu privire la relația și legătura dintre sfinții îngeri și Maica Domnului. Mai mulți teologi creștin ortodocși au lansat idea că de fapt Maica Domnului în cer a luat locul lăsat liber prin căderea diavolului. Restul de locuri libere lăsate de căderea celorlalți demoni vor urma să fie ocupate de cei dintre noi care ne vom mântuii. Trebuie să știm că acestea sunt mai mult speciații fiindcă în realitate nu putem ști ce a avut loc în cer și ce va fi cu noi după ce vom murii. Vom afla la timpul potrivit cel mai probabil.

Iată ce spunea părintele George Acsente despre Sfântul Arhanghel Mihail: „Arhanghelul Mihail este cunoscut ca Îngerul dreptății, am spus că în ebraică numele lui se traduce „Cine este ca Dumnezeu" făcând referire la firea îngerilor căzuți împreună cu Lucifer ce a vrut să fie ca Dumnezeu. Este Îngerul ce a călăuzit poporul lui Israel în pribegia de 40 de ani către Canaan, este chiar unul dintre cei doi Îngeri care l-au călăuzit pe Lot și familia lui la plecarea din Sodoma, este cel ce a strigat tuturor îngerilor la cădere „Să stăm bine, să stăm cu frică" pentru a opri căderea îngerilor.

Toți creștinii de orice denominațiune cred în existența Sfinților Îngeri. Mai presus de orice, Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică au un cult aparte pentru Îngeri chemându-i în rugăciunile noastre și venerându-le chipurile pictate în Sfintele Icoane. Chiar și Solomon după zidirea templului din Ierusalim a poruncit să se coase îngeri pe perdeaua ce despărțea Altarul de restul templului.

Sărbătoarea Sfinților Arhangheli de pe 8 Noiembrie este o sărbătoare aparte față de celelalte sărbători închinate sfinților. Dacă pe sfinți îi prăznuim fie în ziua morții fie în ziua nașterii, la îngeri nu poate fi vorba de așa ceva pentru că îngerii nici nu mor și nici nu au fost născuți, ci au fost creați. Totuși sărbătoarea de Duminică este legată de un eveniment din primele secole când în Constantinopol a fost construită o Biserică și închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. În ziua sfințirii acestei biserici, atât de mare a fost bucuria creștinilor încât au hotărât ca acea zi de 8 Noiembrie să rămână veșnic o zi de sărbătoare închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil."[28]

Este evident că pe data de 8 noiembrie mai toţi creştinii ortodocşi dintre noi ne amintim de Sfântul Arhanghel Mihail dimpreună cu prietenul şi colaboratorul său Sfântul Arhanghel Gavriil. Totuşi trebuie să ştim că mai există o dată când este pomenit Sfântul Arhanghel Mihail: este vorba de data de 6 septembrie când se comemorează minunea salvării bisericii din Colose.

Este evident că predicile despre Sfântul Arhanghel Mihail sunt greu de realizat. De ce? Fiindcă adevărul este că nu avem extrem de multe informaţii despre el fiindcă ştim că îngerii – şi aici în plasăm şi pe Sfântul Arhanghel Mihail – sunt fiinţe mistice care

- acţionează
- şi se manifestă

cel mai mult pe cale mistică.[29]

Iată ce spunea părintele George Acsente despre sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil: „Cuvântul Arhanghel înseamnă mai mare peste îngeri, căpetenie a îngerilor și această calitate o au în Împărăția lui Dumnezeu cei doi bine cunoscuți Arhangheli - Mihail și Gavriil - dar împreună cu aceștia mai cunoaștem conform Sfântului Dionisie

[27] Arhimandritul Teofil Părăian, *Maica Domnului – Raiul de taină al Ortodoxiei*, Editura Eikon, 2003, pp. 94-95.
[28] Părintele George Acsente – preluare din buletinul parohial din 7 Noiembrie 2018.
[29] A se vedea *Minuni ale sfinţilor îngeri* (Bacău, 2002).

Areopagitul prin pronie dumnezeiasca numele a încă cinci Sfinți Arhangheli și anume: Rafail, Uriil, Salatiil, Gudiil și Varahiil. În rândul mirenilor, cei mai cunoscuți au fost totdeauna doar Mihail și Gavriil, cărora le-au preluat numele botezându-și fiii și fiicele după aceste două nume deosebit de frumoase, Gavriil însemnând în limba ebraică „Cine este ca Dumnezeu” iar Mihail „Bărbat Dumnezeu”. Chiar dacă în societatea laică se cunosc mai mult doar acești doi Arhangheli, în societatea monahală și numele celorlalți Arhangheli sunt extrem de cunoscute, mulți călugări și călugărițe primind la călugărie numele Sfinților Arhangheli mai puțin cunoscuți.

Dumnezeu a creat lumea îngerilor din nimic înainte de a crea lumea aceasta văzută. Crearea lumii îngerești din nimic înseamnă că ea nu a fost creată dintr-o materie preexistențială, așa cum s-a întâmplat la crearea omului când a luat Dumnezeu țărână și a creat pe om. Lumea nevăzută a fost creată din nimic, adică doar din grăirea lui Dumnezeu. El a creat-o pe aceasta cu scopul de a-L sluji și din această cauză Sfinții Îngeri sunt cei care comunică oamenilor mesajele lui Dumnezeu.

În Vechiul Testament, relatările despre existența Sfinților Îngeri sunt destul de limitate, nu pentru că nu ar fi fost importantă interacțiunea oamenilor de atunci cu puterile îngerești ci pentru a proteja poporul cel ales a lui Israel, adică poporul iudeu, de căderea în idolatrie, la care era extrem de expus. Cu toate acestea, avem dovezi scripturistice de existență a sfinților Îngeri în cartea Genezei când Iacov se luptă cu un Înger o noapte întreagă, luptă din care rezultă schimbarea numelui lui din Iacov în Israel - Geneza 32, ori Patriarhul Avraam când s-a întâlnit cu trei îngeri, despre care mai apoi află că era Sfânta Treime la Stejarul din Mamvri - Evrei 13. Să nu uităm nici de Lot când părăsește cetatea Sodoma și este condus afară din cetate de doi Îngeri.”[30]

Avem aici în această predică mai mult un fel de enumerare a intervențiilor din Vechiul Testament ale Sfântului Arhanghel Mihail. Predica românească despre Sfântul Arhanghel Mihail se poate spune că este și o cerere de ajutor faţă de acest sfânt arhanghel. Aceasta fiindcă privind la ceea ce are loc în jurul nostru ne dăm seama că de mai multe ori avem nevoie din cer. Sfântul psalmist şi proroc David a avut multă dreptate când a spus că: „ridica-voi ochii mei la cer de unde va venii ajutorul meu. Ajutorul mai de la Dumnezeu cel ce a făcut cerul şi pământul” (Psalmul 120, 1-2).

De la Sfântul Arhanghel Mihail învățăm că nu trebuie să avem teroare față de Dumnezeu ci frica unui copil preocupat să nu îl supere pe tatăl lui.[31] Aceasta fiindcă trebuie să ştim că nu Dumnezeu este terorist şi diavolul. Când din senin ne apucă sentimente de teroare sub o formă sau alta trebuie să ştim că ele vin de la diavol. Atunci evident că trebuie să începem să ne rugăm la Sfântul Arhanghel Mihail dar evident că şi la Maica Domnului, la sfinţi sau la alţi îngeri.

Iată ce spunea despre Sfântul Arhanghel Mihail părintele Vasile Beni: „Sfântul Arhanghel Mihail este denumit în cântările Bisericii Ortodoxe "Mare Voievod" sau "Arhistrateg al puterilor cereşti", fiind considerat căpetenia cetelor îngereşti. El este înfăţişat în iconografia bisericească în chip de oştean purtând o sabie de foc, semn că el vesteşte dreptatea Lui Dumnezeu şi apără pe credincioşi. Numele Arhanghelului Mihail înseamnă "Cine este ca Dumnezeu!", şi tradiţia spune că el a fost căpetenia îngerească care i-a alungat pe satan şi ceata îngerilor căzuţi din ceruri, rostind cuvintele care se regăsesc şi în Sfânta Liturghie: "Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!". Apocalipsa îl înfăţişează, în cap. 12, ca pe un conducător al oştilor îngereşti, care îl alungă din cer pe „balaurul cel mare”, adică pe Diavolul. După Tradiţie, Mihail a luat atitudine atunci când o parte din îngeri, în frunte cu Lucifer, s-au

[30]Părintele George Acsente – preluare din buletinul parohial din 7 Noiembrie 2018.
[31] A se vedea Radu Teodorescu, *Dumnezeu Tatăl în patrologia creştin ortodoxă* (Cugir, 2018).

răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, vrând să-i ia locul. „Mi-ha-il?”, adică „Cine este ca Dumnezeu?” - a întrebat atunci arhanghelul, de aici trăgându-i-se numele. În Vechiul Testament, Mihail s-a arătat lui Iosua Navi şi profetului Daniel. Sfinţii Părinţi ai Bisericii spun că Sfântul Arhanghel Mihail a mers înaintea evreilor în timpul exodului din Egipt, el i-a păzit pe cei trei tineri evrei aruncaţi în cuptorul de foc pentru că nu au vrut să se închine idolilor şi tot el s-a certat cu diavolul pentru trupul lui Moise. Arhanghelul Mihail, în calitatea sa de conducător al oştilor cereşti, poartă în mâna dreaptă o sabie de foc şi în cealaltă mână poartă adesea un scut, o creangă de curmal, o lance sau un steag alb. Așadar, dacă Arhanghelul Mihail ne aduce aminte de păcat, dreptate şi moarte.”[32]

Doi preoţi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- Minuni ale Sfântului Arhanghel Mihail nu au avut loc numai în Orient.
- Da?
- Da.
- Şi mai unde?
- Şi în Occident.
- Dar Occidentul nu este ortodox.
- A fost o vreme când era ortodox.
- Te referi la marea schismă din anul 1054?
- Da.
- Ce este cu ea?
- Când Biserica Ortodoxă nu a fost dezbinată de schismă ei bine avem o apariţie interesantă a Sfântului Arhanghel Mihail.
- Unde?
- În Italia.
- Italia?
- Da.
- Unde în Italia?
- Pe Muntele Gargano.
- Nu am auzit de el.
- Se mai spune cã tot Arhanghelul Mihail ar fi apărut pentru a cere construirea a două biserici.
- Şi?
- Prima a fost ridicată pe coasta de est a Italiei si a fost denumită Biserica Muntele Galgano.
- De ce?
- Legenda povestește cã în sec. al V-lea locuia în Șipote un om numit Galgano, care avea multe turme; acestea erau duse la pășune pe munte.
- Înţeleg.
- La un moment dat, un taur s-a rătăcit, iar Galgano a plecat împreună cu câțiva slujitori să-l caute; când l-au vãzut, taurul se afla pe vârful muntelui, lângă intrarea unei peșteri.
- Continuă.
- Galgano s-a înfuriat pe taur atât de tare, încât a ordonat unui slujitor să-l omoare; dar săgeata s-a întors în pieptul slujitorului care a tras-o si l-a omorât imediat.

[32] Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).

- Nu se poate.
- Ba da.
- De ce?
- Galgano, tulburat de această întâmplare, a cerut sfatul preotului.
- Şi ce i-a spus?
- Preotul a postit si s-a rugat timp de trei zile, după care Arhanghelul Mihail i-a apărut si i-a spus că locul în care taurul se afla pe vârful muntelui, era un loc sacru si nu putea să permită ca acel loc sa fie stropit cu sânge.
- Uau.
- Da așa este.
- Şi ce a urmat?
- Arhanghelul a cerut ca acolo să fie ridicată o biserică care să îi fie consacrată lui.
- Frumos.
- În peșteră a fost descoperit un pârâu ce cobora de pe stâncă, cu o apă miraculoasă care vindeca tot felul de boli; imediat au fost ridicate trei altare, iar unul dintre ele a fost acoperit cu o țesătură purpurie, brodată cu fir de aur.
- Ce frumos.
- Faima acestei viziuni s-a răspândit în toată Europa, iar biserica ce a fost ridicată acolo a devenit un loc sfânt de pelerinaj.”[33]
- Am aflat ceva noi azi.
- Aşa este.
- Deci acest lucru a avut loc înainte ca ortodoxia să se separe de catolicism?
- Da.
- Am vrut să îmi reamintesc.
- Nici o problemă.
- Ştii ce mi se pare interesant?
- Ce?
- Că Sfântul Arhanghel Mihail a cerut ca să fie ridicată o biserică în cinstea lui.
- Aşa este.
- De ce oare?
- Putem să speculăm dar nu vom ști niciodată adevărul.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Îngerii şi arhanghelii sunt fiinţe care ne sunt net superioare.
- Ştiu asta.
- Şi atunci?
- De ce a voit Sfântul Arhanghel Mihail să îi fie ridicată o biserică chiar la Galgano.
- Asta nu cred că vom reuşii să aflăm.
- Poate în lumea de apoi.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Sunt taine pe care numai îngerii şi Dumnezeu le ştiu.
- Aşa este.

[33] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).

- Deci să nu Îl ispitim pe Dumnezeu.
- Sunt de acord.
- Mă bucur.

Iată ce spunea despre sfinţii arhangheli într-una dintre predicile sale tot părintele Vasile Beni: „în fiecare an, ziua de 8 noiembrie este consacrată cinstirii celor doi mari arhangheli, Mihail şi Gavriil, care s-au învrednicit să primească misiuni cu totul speciale din partea lui Dumnezeu. În traducere, „arhangheli” înseamnă „primii între îngeri”. În Biserica Ortodoxă, Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli are un caracter aparte. Dacă în tot decursul anului îi pomenim pe sfinţi, ne amintim de jertfa lor pentru credinţă, de modelul lor de vieţuire creştină, de data asta ne îndreptăm cu privirea şi ochii minţii spre cer acolo unde sfinţii îngeri slăvesc şi Îl cunosc şi Îl iubesc pe Dumnezeu. Dar ei nu sunt de fapt numai în cer pentru că fac parte din planul de proniere al lumii, al lui Dumnezeu şi ne sunt ocrotitori şi aici pe pământ în chip nevăzut. De aceea, într-un fel şi ei ne sunt modele aşa cum ne sunt sfinţii. Modelul se referă în cazul lor la viaţa curată, de sfinţenie şi de ascultare totală faţă de Dumnezeu. De aceea s-au şi întărit în bine o dată pentru totdeauna, nu mai pot face răul şi cunosc pe Dumnezeu într-un mod superior oamenilor”. Să nu uităm că fiecare zi de luni din săptămână este închinată Sfinţilor Îngeri şi nu doar această sărbătoare care s-a rânduit nu întâmplător în ziua a opta din luna aceasta, arătând pe de o parte ziua a opta veşnicia, căci ei aparţin deja veşniciei, au înveşnicit legătura lor cu Dumnezeu pentru totdeauna.”[34]

CAPITOLUL 2

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC

Se poate vorbii de o prezenţă a Sfântului Arhanghel Mihail în folclorul românesc. Pentru mai mulți teologi creştin ortodocşi ei bine avem de a face mai mult cu

- superstiţii,
- descântece
- şi vrăji.

Totuşi este bine să ne dăm seama că în folclorul românesc Sfântul Arhanghel Mihail nu ține numai de superstiție ci la fel de bine de evlavia populară.

“În calendarul popular, Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil sunt percepuți ca niște fiinţe divine, întotdeauna prezente în viaţa oamenilor, veghind din ceruri şi, mai ales, de pe pământ, asupra muritorilor, arzându-le păcatele mărunte şi având grijă ca sufletele lor să fie curățate de greșeală cu prilejul posturilor şi rugându-se la Dumnezeu pentru ei.

Se obișnuiește ca în ziua de Sfântul Mihail și Gavril, sau în ajunul sărbătorii de Sfântul Mihail și Gavril, să se împartă pomană pentru sufletele morților, aceste ofrande numindu-se popular “Moșii de Arhangheli”.

În unele zone ale țării s-a păstrat tradiția ca în această zi finii să își viziteze nașii, dăruindu-le colaci.”[35]

Se poate vedea aici că obiceiul de a dărui un colac este fără doar şi poate unul care ține de tradiţia folclorică românească. La fel de bine se poate vedea că există şi obiceiul de Moșii de Arhangheli.

[34] Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).
[35] https://jurnalul.ro/stiri/observator/obiceiuri-traditii-superstitii-si-credinte-populare-de-sfintii-mihail-si-gavril-728109.html (accesat pe 04.07.2025).

Ceea ce trebuie să remarcăm este că sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli de pe data de 8 noiembrie a fost asimilată foarte bine de folclorul românesc. Este adevărat că nu sunt multe cântece

- doine,
- balade
- sau rapsodii

despre Sfântul Arhanghel Mihail însă trebuie să ştim că mai ales în mediul rural sunt mai multe tradiţii folclorice care sunt o modalitate a îi cinstii pe Sfinţii Arhangheli.

Este adevărat că nu trebuie să cerem prea multe de la oamenii simplii când vine vorba de cultul Sfinţilor Arhangheli. Aceasta fiindcă oamenii au nevoie să creadă în lucruri simple şi nu în unele complicate.[36]

„Pe 8 noiembrie, de ziua Arhanghelilor, nu se lucrează, iar cei care nu se supun acestei interdicții vor avea parte de chin mare la vremea morții. Oamenii trebuie să meargă la biserică, să aprindă lumânări şi să se roage pentru belșug şi sănătate.

În zonele muntoase, în care Arhanghelii erau celebrați și ca patroni ai oilor, stăpânii acestor animale făceau o turtă mare din făină de porumb, numită „turta arieţilor” (arieţii fiind berbecii despărțiți de oi), ce era considerată a fi purtătoare de fecunditate.

Această turtă se arunca în dimineața zilei de 8 noiembrie în târla oilor, odată cu slobozirea între oi a berbecilor. Daca turta cădea cu fața în sus era semn încurajator, de bucurie în rândul ciobanilor, considerându-se că în primăvară toate oile vor avea miei, iar dacă turta cădea cu fața în jos era mare supărare.”[37]

Se poate vedea că există un profund simt al evlaviei faţă de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil în tradiţia populară şi folclorică românească. Ea se manifestă mai ales prin faptul că sunt din ce în ce mai mulţi români care îşi dau seama că nu este bine să lucrezi de ziua Sfinţilor Arhangheli.

La fel de bine tradiţia folclorică este una care susţine că de fapt de ziua Sfinţilor Arhangheli este bine – dacă poţi – să fi prezent la biserică şi să aprinzi lumânări. Vom vedea că tradiţia folclorică românească aprinsul de lumânări de ziua Sfinţilor Arhangheli este cât se poate de prezentă. Aceasta fiindcă se consideră că o lumină aprinsă la biserică pentru cei morţi le aduce lumină pe lumea de dincolo.

În evlavia populară se poate vedea că românii au ajuns să îl considere de Sfântul Arhanghel Mihail ca fiind patron al oilor. Aceasta fiindcă oitul este o meserie cu mulţi lucrători.

Se poate vedea că tradiţia folclorică a evlaviei faţă de Sfinţii Arhangheli este una care merge pe ceea ce este concret şi nu este un fel de tratat de teologie super-sofisticat. Păstorul român a fost unul care a voit ca să ştie că Sfântul Arhanghel Mihail îi ocrotește oile şi vitele care erau pentru mulţi singurele mijloace de trai.

Aşa am văzut că s-a născut tradiţia populară a turtei arieţilor care era de fapt o ofrandă adusă Sfinţilor Arhangheli pentru a le ţine turmele fecunde şi sănătoase.

---

[36] Aceasta fiindcă este bine să ştim că evlavia populară este una care trebuie să fie ncurajată şi să fie una care să fie o modalitate de cinstire a sfinţilor arhangheli. Spunem acest lucru pe fondul faptului că în zilele noastre sunt mulţi care consideră evlavia populară mai mult o formă de superstiţie şi de naivitate. Ei bine trebuie să ne dăm seama că acest lucru nu este adevărat. Oamenii simplii trebuie să fie unii care să simtă că sunt iiubiţi de Sfinţii Arhangheli. Iată de ce ortodoxia are o atitudine pozitivă faţă de evlavia populară.

[37] https://jurnalul.ro/stiri/observator/obiceiuri-traditii-superstitii-si-credinte-populare-de-sfintii-mihail-si-gavril-728109.html (accesat pe 04.07.2025).

„În folclorul românesc, se spune că Arhanghelii Mihail și Gavril sunt păzitorii oamenilor de la naștere și până la moarte. Ei sunt asistenți la Judecata de apoi, ard păcatele lumești și purifică conștiințele oamenilor.

În tradiţia românească se crede că Arhanghelul Mihail poartă, uneori, cheile Raiului, dar şi că este un luptător înfocat împotriva diavolilor. Adesea se alătură Sfântului Ilie, când acesta tună şi trăsnește, sau orânduieşte grindina cu tunul. Arhanghelul Mihail veghează bolnavii, la cap, când le este dat să moară, şi la picioare, dacă le este sortit să mai trăiască.

De asemenea, în credințele populare Sfântul Mihail este și protectorul Lunii și al Soarelui și se spune că ori de câte ori diavolii încearcă să le fure de pe cer (eclipse), nu ezită să se lupte cu ei.

De ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil este bine să aprinzi o lumânare ca să ai „lumina” pe cealaltă lume.”[38]

Prin urmare ce crede folclorul românesc despre Sfinţii Arhangheli:

- sunt păzitorii oamenilor de la naștere până la moarte,
- sunt asistenți la Judecata de Apoi,
- ard păcatele lumești
- şi purifică conştiinţele oamenilor.

Se poate vedea aici o anumită profunzime a tradiţiei folclorice româneşti cu privire la Sfinţii Arhangheli.

La fel de bine se poate vedea aici că folclorul tradiţional românesc a fost unul care l-a împuternicit pe Sfântul Arhanghel Mihail cu puteri cosmice fiindcă el este văzut ca protector al soarelui şi lunii. Se poate vedea aici un fel de dimensiune cosmică cultului Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia folclorică românească.[39]

În folclorul românesc ei bine Sfântul Arhanghel Mihail este văzut nu numai ca având putere peste lumea noastră de pe pământ ci la fel de bine şi asupra cosmosului. Cosmosul deşi este imens nu este dincolo de puterea arhanghelului.[40]

„Obiceiul este ca, de Sfinţii Mihail şi Gavriil, să se aprindă lumânări atât pentru cei în viaţă, cât şi pentru cei trecuţi la cele sfinte fără lumânare sau dispăruţi în împrejurări năprasnice.

De asemenea, în ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil - despre care se crede că iau sufletele oamenilor când mor - se făcea marea pomenire pentru toţi morţii din familie.

Conform credinţei populare, în această zi de sărbătoare a Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil nu se lucrează, întrucât cine nesocoteşte această regulă se va chinui înainte de moarte.

Ziua de 8 noiembrie este considerată "Vara Arhanghelilor", iar pe lângă aceasta, între Arhangheli şi Crăciun, trebuie să mai fie între două şi patru zile senine şi călduroase, numite popular "Vara iernii".”[41]

Avem aici o altă percepţie folclorică a Sfinţilor Arhangheli care evident că este originală în sensul că aduce multe lucruri cât se poate de autentice cu privire la tradiţia populară a sfinţilor arhangheli. În acest sens nu greşim dacă spunem că evlavia folclorică românească este mult mai caldă şi mai autentică decât teologia scolastică a sfinţilor îngeri pe care o practică mai mulţi teologi ortodocşi contemporani.

---

[38] Idem.

[39] A se vedea în acest sens Hans Urs von Balthasar, *Liturghia cosmică. Lumea în gândirea Sfântului Maxim Mărturisitorul* (Iaşi, 2018).

[40] A se vedea Ioan Ică jr. *Arhangheli şi îngeri* (Sibiu, 2011).

[41] https://www.digifm.ro/stiri/trending/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-pazitorii-oamenilor-de-la-nastere-si-pana-la-moarte-227455 (accesat pe 04.07.2025).

Aceasta fiindcă trebuie să ne aducem aminte că a fost scolastica cea care a făcut o *ruptură* sau mai bine spus *demarcaţie* dintre trăire şi cunoaştere. Aceasta fiindcă în scolastică s-a ajuns la concluzia că trăirea dogmelor nu este de prea multă valoare ci mai mult doar o unire

- intelectuală,
- mentală
- şi conceptuală

cu Dumnezeu.

„În calendarul popular soborul Sfinţilor Mihail şi Gavril se serbează trei zile, în 8, 9 şi 10 noiembrie prin valenţa psihopompă pe care le dezvoltă Sf. Mihail. Prima zi se numeşte capul Arhanghelului, a doua zi mijlocul Arhanghelului, iar a treia zi coada Arhanghelului. Acum este trimisă pe lumea cealaltă vara, iar sfântul începe să sloboadă, treptat, gerul iernii. Zilele de 9 si 10 noiembrie sunt numite Filipii de Toamnă şi se ţin şi pentru a fi feriţi de lupi. În ceea ce priveşte vremea, 8 noiembrie este zi de hotar între toamnă şi iarnă. Acum, iarna este slobozită puţin câte puţin şi nu dintr-o dată. Tradiţia populară spune că între sărbătoarea Arhanghelilor şi Crăciun trebuie să existe trei-patru zile senine şi călduroase, luminoase, numite ,,vara iernii”. ,,Vara Arhanghelilor” ce ţine doar o zi.

În folclorul religios românesc, Arhanghelul Mihail este un personaj mult mai venerat în comparaţie cu Arhanghelul Gavriil. El poartă, uneori, cheile raiului, este un înfocat luptător împotriva diavolului şi veghează la capul bolnavilor. Atunci când viaţa unui om este în cumpănă, Arhanghelul Mihail îşi face apariţia lângă patul celui suferind şi se așază la picioarele lui dacă omul este menit să trăiască sau la capul lui daca ii este sortit să moară. Misiunea Sfântului nu se încheie însă aici. Daca omul îşi dă ultima suflare, Mihail stă la dreapta lui, iar diavolul, la stânga acestuia, gata sa-i șterpelească sufletul. Arhanghelul îi retează muribundului capul cu sabia, iar sângele se răspândește peste tot, motiv pentru care, după un deces, se curăţă şi se văruiește camera în care şi-a dat sufletul un om şi se spală tot ce a fost în ea.”[42]

Se poate vedea aici că în folclorul românesc se crede că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care poate controla elementele naturale şi chiar anotimpurile fiindcă el este cel care lasă gerul iernii să vină peste noi.

La fel de bine primele două zile de după 8 noiembrie – data prăznuirii sfinţilor arhangheli – sunt denumite în folclorul din unele regiuni ale României ca fiind Filipii de Toamnă. Se consideră că dacă păstorii ţin aceste zile în cinstea Sfinţilor Arhangheli vor fi feriţi de lupi.

Se poate vedea aici înclinația spre concret a evlaviei poporului român faţă de Sfinţii Arhangheli. Aceasta fiindcă fiind cu turmele în pădure ei bine păstorii de mai multe ori s-au simţit amenințați de lupi. Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare de mai multe ori a fost invocat pentru a apăra şi ajuta de atacurile lupilor. Prin urmare credinciosul român simplu ştie că are un ajutor cât se poate de grabnic în persoanele Sfinţilor Arhangheli.[43]

---

[42] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

[43] Creştinul ortodox simplu este unul care trebuie să ştim că nu vrea mari teorii teologice despre Sfinţii Arhangheli care abundă în zilele noastre. El vrea ca pământul lui să dea rob bogat, să nu fie atacat de lupi şi urşi când iasă cu turmele, să aibă ce pune pe masă şi să fie sănătos. Acestea sunt cu toate elemente pe care el putem vedea în evlavia populară şi folclorică românească din cele mai vechi vremuri şi până în prezent. În acest sens evlavia românească faţă de Sfinţii Arhangheli trebuie să ştim că este una fecundă şi autentică fiindcă ea este una care vine din sinceriatate.

„Arhanghelii în viziunea populară sunt conducătorii cetelor de îngeri, având aripi şi purtând săbii, ca simbol al biruinței şi sunt călăuze ale sufletelor în drumul acestora spre rai, întotdeauna prezente în viaţa oamenilor, veghind din ceruri şi, mai ales, de pe pământ, asupra muritorilor, arzându-le păcatele acumulate de patimile omeneşti şi având grijă ca sufletele lor să fie curățate de greșeală cu prilejul posturilor şi rugându-se la Dumnezeu pentru ei.

Odinioară, când aveau loc eclipse, se credea că astrele cereşti sunt furate de draci. Mihail era perceput drept eliberatorul Lunii şi al Soarelui, cel care restituia lumii aştrii săi vitali. Tot Mihail este cel care o împiedica pe Mama-reaua, soţia lui Scaraoţchi, să elibereze gerul şi frigul pe pământ. De multe ori îl întâlnim alăturându-se Sfântului Ilie, atunci când acesta tună şi trăsnește, sau orânduiește singur grindină, cu tunul. El ţine şi ciuma în frâu, asemănător Sfântului Haralambie.”[44]

Doi istorici români discutau.

- Ştii ce studiez acum?
- Nu.
- Cum a fost percepută de omul simpli din popor sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli.
- De pe 8 noiembrie?
- Da.
- Şi cum a fost percepută?
- Cu multă evlavie.
- Da?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă poporul român este mare iubitor de îngeri.
- Asta o ştiu.
- Vezi?
- Dar avem mărturii că Sfântul Arhanghel Mihail există?
- Da.
- Spune-mi şi mie una.
- Bine.
- Te ascult.
- În timpul domniei lui Hidelbert II, Arhanghelul Mihail i-a apărut lui Aubert, Episcop de Avranches, în Normandia.
- Chiar?
- Da.
- Şi?
- Aici se afla o stâncă ce era înconjurată de apã pe perioada fluxului, şi de aceea era considerată ca o fortăreață inaccesibilă.
- Înţeleg.
- Episcopului i s-a spus cã un taur va fi găsit ascuns acolo, iar biserica trebuie construită astfel încât să acopere tot pământul pe care taurul l-a călcat în picioare; tot acolo se afla şi un pârâu cu apă extrem de pură.
- Interesant.
- Aubert a crezut cã este vorba doar despre un vis, dar viziunea s-a repetat din nou şi din nou, iar a treia oară, Arhanghelul Mihail şi-a apăsat degetul mare pe capul episcopului şi i-a lăsat aici un semn care nu a mai dispărut niciodată.

[44] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

- Chiar?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- După aceasta, a fost construită o bisericuță care a fost înlocuită mai târziu cu o mânăstire magnifică, începută de către Richard, Ducele de Nomandia şi terminată de către Wilhelm Cuceritorul.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Muntele Sf. Mihail (Saint Michel) a devenit unul dintre cele mai celebre locuri de pelerinaj, având o legendă atât de originală, dar care totuși pare a fi fost doar o variantă mai săracă aceleia a Muntelui Galgano.
- Da am auzit şi eu despre Muntele Galgano.
- Chiar?
- Da.
- Şi acolo s-a arătat Sfântul Arhanghel Mihail nu?
- Da.
- Şi crezi că evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail este una autentică la poporul român?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă românii sunt oameni credincioşi.
- Şi grecii şi bulgarii sunt credincioşi.
- Aşa este.
- Şi atunci?
- Noi vorbim aici numai despre poporul român.
- Frumos.
- Aşa este.
- Şi tu crezi că Sfântul Arhanghel Mihail iubește poporul român?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă este un popor creştin ortodox.
- Ai dreptate.
- Sunt mai mulţi care s-au rugat Sfântului Arhanghel Mihail şi au simţit sub o formă sau alta ajutorul lui.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă Sfântul Arhanghel Mihail nu este indiferent.
- Dar cum priveşte aceste tradiţii folclorice referitoare la Sfinţii Arhangheli?
- Sunt foarte bune.
- De ce?
- Fiindcă nu sunt numai superstiții.
- Dar mai ce?
- Forme de manifestate a evlaviei populare.
- Nu ştiu ce să zic.
- Evlavia populară este una care nu are nevoie de super-teorii şi super-doctrine.
- Ştiu asta.
- Ei vor ca să ştie că Sfinţii Arhangheli ne iubesc.

- Şi ne iubesc?
- Da.
- De unde ştim?
- Din toată istoria interacțiunilor dintre creştinii ortodocşi şi sfinţii arhangheli.
- Aşa este.
- Evident.[45]
- Îţi mulţumesc pentru cele ce le-ai împărtășit cu mine.

„Arhanghelul Mihail, este personificarea binelui şi apărătorul credinţei, ca şi un tămăduitor de origine divină. Adversar al răului, a devenit în timp patronul luptătorilor în numele credinţei, al vindecătorilor şi al salvatorilor de vieţi. Adânc înfipt, atât în credinţa populară, cât şi în cea cultă, este obiectul cultului a sute de milioane de oameni din lumea întreagă, având dedicate printre cele mai numeroase biserici şi lăcaşuri de cult. Biserica ortodoxă a rânduit ca aceştia să fie pictaţi pe două dintre uşile Sfântului Altar. Unul cu crini în mână, semn al bunei vestiri, iar celălalt cu o sabie de foc, semn al pazei care i-a fost rânduită la poarta Edenului. În popor se spune că fiecare om are câte un înger păzitor. În Evul Mediu, creştinii îl vedeau pe Sfântul Mihail ca simbolul militanţilor bisericii şi ca patronul sfânt al soldaţilor, fiind numit în liturghie ,,Prinţul armatei cereşti pe care tărâmul îngerilor îl onorează”.”[46]

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail este văzut de evlavia populară românească şi mai ales în folclor ca unul care are mai totdeauna o sabie de foc. Această sabie de foc trebuie să ştim că este o aluzie de sabia de foc a heruvimului care a fost pus să păzească intrarea în Eden (rai) după ce Adam şi Eva au păcătuit încălcând porunca lui Dumnezeu de a nu gusta din pomul cunoştinţei binelui şi răului.

Se poate spune că există o evlavie folclorică autentică şi veridică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail în folclorul românesc dar poate că ea nu a fost destul de mult studiată şi investigată. Am putut vedea că de sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli pe la sate se fac colaci care se dau în dar rudelor sau prietenilor. Se aprind lumânări la biserică în memoria celor trecuţi la Domnul sau la fel de bine se fac rugăciunii pentru protecţia de animale sălbatice cum sunt lupii sau urşii.

Toate acestea sunt fără doar şi poate elemente din folclor care sunt o manifestare a evlaviei populare faţă de Sfinţii Arhangheli şi mai ales faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.[47]

„Sfântul Mihail a fost de-a lungul timpului şi un subiect favorit în artă, concurat doar de imaginea îngerului Gabriel. Este adesea înfăţişat ca fiind un înger puternic, impozant, înveșmântat într-o magnifică armura albă, înarmat cu sabie, scut sau lance. Adesea poate fi văzut în operele de artă, ca Sfântul Gheorghe, luptându-se cu un balaur cu şapte capete, sau peste cadavrul unui diavol, care adesea este chiar Satan într-o bătălie ce are loc în Rai. Sfântul Arhanghel Mihail este îngerul dreptăţii, ceea ce înseamnă că el iubeşte şi ocroteşte pe cei ce sunt iubitori de dreptate şi făcători de dreptate. O primă confruntare cu răul a avut loc odată cu căderea îngerilor din paradis către beznele nepătrunse ale iadului. După ce dracii au căzut din ceruri vreme de trei zile, Arhanghelul Mihail şi-a înălţat mâna dreaptă şi a blagoslovit ca fiecare diavol să rămână în locul unde a fost surprins de blagoslovire. În acest fel, dracii au fost hărăziţi

[45] https://povesteacartilor.wordpress.com/mihail-arhanghelul/ (accesat pe 02.07.2025).
[46] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).
[47] A se vedea Doreen Virtue, *Miracolele Sfântului Arhanghel Mihail* (Bucureşti, 2008).

locurilor unde se aflau atunci, în hăurile pământului, pe pământ, în ape sau în văzduh.”[48]

Se poate vedea aici că în tradiţia folclorică românească de mai multe ori imaginea Sfântului Arhanghel Mihail care îl ucide cu sabia de foc sau cu suliţa a ajuns să fie preluată şi de icoanele populare ale Sfântului Mare Mucenic Gheorghe. Aceasta fiindcă la fel ca Sfântul Arhanghel Mihail care a ieşit învingător asupra diavolului în rai la fel de bine şi Sfântul Gheorghe a ieşit biruitor asupra demonilor păgânismului cu care s-a confruntat în viaţa sa.

Este adevărat că în folclor se poate spune că Sfântul Gheorghe este cumva mai popular decât Sfântul Arhanghel Mihail. Totuşi sfinţii trebuie să ştim că nu sunt într-o competiţie de popularitate. Ei sunt unii care voiesc să trăiască pentru

- bine,
- adevăr
- şi dreptate.

Toate aceste lucruri este bine să ne avem cât se poate de bine definite fiindcă sunt mulţi care sunt cât se poate de confuzi când vine vorba de a face o distincţie dintre sfinţi şi îngeri. Se ştie de cazul unei enoriaşe care s-a dus la icoana Sfântului Gheorghe care ucidea balaurul să o sărute. A sărutat pe Sfântul Gheorghe şi mai apoi a sărutat şi balaurul.

- De ce ai făcut asta? A întrebat-o preotul paroh.
- Părinte, nu se ştie niciodată şi este bine să te pui bine cu toată lumea.[49]

În România se poate spune că există un cult al Sfântului Arhanghel Mihail care se manifestă de multe ori şi prin tradițiile populare. Unele sunt mai naive, mai ales cele din mediul rural. Totuşi ele sunt bune. Trebuie să ne arătăm iubirea faţă de aceste Sfânt Arhanghel care de la începuturile istoriei ne-a fost prieten şi aliat.

„Lupta arhanghelului cu forţele întunecate este hărăzită a dura până la sfârşitul lumii, când va suna din trâmbiţă pentru a scoate morţii din morminte şi va duce bătălia decisivă cu diavolul. Arhanghelul se spune că nu stă în Rai decât în Vinerea Mare şi de Paşti, în restul timpului fiind în misiune pe pământ.

Îngerul Mihail este desemnat în Cartea lui Enoh ca ,,Prinţul lui Israel”. El este îngerul înţelegerii şi al milei, care l-a învăţat pe Enoh misterele clemenţei şi justiţiei. De asemenea este considerat a fi îngerul care l-a instruit pe Moise pe Muntele Sinai şi probabil el este cel care i-a dat acestuia Tablele Legii. În Noul Testament, Mihail îşi dispută cu Satan corpul neînsufleţit al lui Moise.

Sfântul Arhanghel Mihail, Apărătorul Credinţei, este cel mai invocat în slujbele bisericeşti pentru a păzi de război, precum şi a obţine biruinţa în cazul unei lupte.”[50]

Este evident că românul a căutat în Sfântul Arhanghel Mihail un sprijin și un ajutor în faţa demonilor. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă sunt mulţi care consideră că de fapt ei pot să scape singuri de demoni şi nu au nevoie de ajutorul Sfântului Arhanghel Mihail.

Credinţele populare ne spun că Sfântul Arhanghel Mihail ar sta în rai numai în Vinerea Mare şi de Paşti fiindcă în rest are mai multe misiuni pe pământ. Care sunt aceste misiuni ale sale evident că nu ştim. Nu ştim fiindcă eventual nu ne-ar fi de folos să ştim.[51]

---

[48]https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

[49] A se vedea Romeo Petreşciuc, *200 de întâmplări nostrime din viaţa părinţilor* (Sibiu, 2016).

[50] https://www.monitoruldevaslui.ro/2024/11/izvor-de-apa-vie-traditii-si-obiceiuri-de-mihail-si-gavril-4/ (accesat pe 04.07.2025).

[51] A se vedea Nicolas Dayzius, *Profeţia Arhanghelului Mihail* (Atma Mundi, 2020).

“De Mihail și Gavril se spunea că vara e trimisă pe Lumea cealaltă, lăsându-se locul iernii.

Prin satele româneşti nu se lucra deloc de Hranghel (o altă denumire populară a sărbătorii), oamenii păzind această zi cu mare frică, care provenea din credinţa potrivit căreia Sfinţii Arhangheli iau sufletele celor care mor. Despre cei care îndrăzneau să lucreze pe 8 noiembrie se spunea că se vor munci grozav în ceasul morţii, la ieşirea sufletului din trup. Poporul credea că Arhanghelul Mihail are nişte lumânări de diferite dimensiuni, aceste lumânări arătând cât mai au de trăit oamenii cărora le-au fost destinate.

Astfel că, datorită Arhanghelului Mihail, oamenii nu mai ştiau în ce zi aveau să moară. În acest sens, a circulat o altă superstiţie care lasă să se înţeleagă că Arhanghelii ar fi învăţat o vădană să-i descânte pe oamenii care nu mai voiau să muncească din clipa în care îşi aflau ceasul morţii. De atunci, ziua morţii e cunoscută numai de Dumnezeu, iar practica descântatului a devenit utilă la tămăduirea unor boli, în timp ce munca până la moarte e considerată sfântă!”[52]

Din afirmaţia de mai sus se poate vedea că Sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli era numită pe scurt haranghel. În vechime exista în sânul oamenilor de la sate o mare frică cu privire la ţinerea acestei sărbători fiindcă omul simplu de la sat ştia că Sfinţii Arhangheli sunt cei care iau sufletele oamenilor la moarte.

La fel de bine era recomandat să nu se muncească nimic pe data de 8 noiembrie.

La fel de bine în această legendă folclorică se poate vedea un lucru inedit: că Sfântul Arhanghel Mihail are mai multe lumânări de mai multe dimensiuni care arătau cât mai are de trăit o anumită persoană. Acest lucru este cumva de explicat fiindcă mai multe tradiţii folclorice româneşti sugerează că este 8 noiembrie este bine să aprinzi mai multe lumânări la biserică.

Evident că nu putem fi siguri că această tradiţie există dar este posibil să aibă un gram de adevăr.

O altă tradiţie folclorică se poate spune că *Arhanghelii ar fi învăţat o vădană*[53] *să-i descânte pe oamenii care nu mai voiau să muncească din clipa în care îşi aflau ceasul morţii.*

Ei bine trebuie să ştim că avem aici mai mult o metaforă care ne spun e că de fapt ceasul morţii nu îl ştie mai nimeni. Aceasta fiindcă evident că curiozitatea oamenilor este mare şi ei vor să ştie

- ziua,
- data
- şi ceasul morţii.

Din afirmaţia de mai sus înţelegem că Sfântul Arhanghel Mihail ştie foarte bine momentul când vom părăsii această lume.

„Îndeobşte, Arhanghelul Mihail este prezent, alături de Îngerul păzitor şi de Diavol, lângă patul muribundului, aici dându-se o veritabilă luptă între Arhanghel şi Diavol pentru câştigarea sufletului respectiv. Arhanghelul, când vede că omul este aproape să-şi dea duhul, îi taie capul cu sabia, sângele risipindu-se, nevăzut de cei din jurul mortului, prin toate cotloanele încăperii. Acesta era motivul pentru care, în trecut, se obișnuia ca după moartea cuiva să se văruiască încăperea și să se spele rufele care veniseră în atingere cu răposatul.

[52] https://www.culturaneamt.ro/credinte-populare-despre-arhanghelii-mihal-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).
[53] Văduvă.

După cum se constată, Arhanghelul Gavril apare mai rar în credințele și povestirile românilor de altădată. Totuși, el este pomenit ca sol ceresc care, trimis de Dumnezeu, o vestește pe Fecioara Maria, în Ziua Buneivestiri, că îl va naște pe pruncul Iisus."[54]

Credinţa populară era conștientă că lângă noi nu sunt numai îngeri ci la fel de bine şi demoni. Rugăciunile îi atrag pe îngeri la noi în timp ce faptele rele îi atrag pe demoni.

În această tradiţia folclorică întâlnim un alt element: la patul muribundului se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte între Sfântul Arhanghel Mihail şi diavol. Aceasta pentru câştigarea sufletului muribundului. Avem aici un element oarecum inedit: *Arhanghelul, când vede că omul este aproape să-şi dea duhul, îi taie capul cu sabia, sângele risipindu-se, nevăzut de cei din jurul mortului, prin toate cotloanele încăperii.*

Evident că nu ştim dacă acest lucru este adevărat sau nu dar ceea ce este singur este că sunt îngerii care sunt cei care preiau sufletul după ce s-a despărţit de trup.

Este de amintit aici că mai există o tradiţie ortodoxă destul de controversată din viaţa Sfântului Vasile cel Nou şi uceniţa Teodora. Teodora este pur şi simplu tăiată de îngerul morţii (nu ştim dacă a fost un înger sau un demon) şi mai apoi sufletul ei a fost scos din trup.

„Cea mai răspândită credință populară cu privire la Arhanghelul Mihail este aceea în care el împreună cu Arhanghelul Gavriil, ca cei mai mari între îngeri ce există păzesc oamenii pe parcursul întregii lor vieți, iar la sfârşitul vieții, în ceasul morții tot ei le iau sufletele. După ce-l plimbă prin toate locurile pe unde fusese în viață, Arhanghelul Mihail duce sufletul răposatului înaintea Scaunului lui Dumnezeu şi în funcție de decizia luată aici, îl duce mai apoi în rai sau în iad. După credința că Sf. Arhanghel Mihail ia sufletele oamenilor în clipa răposării, a rămas zicala „îl ia Sf. Arhanghel", care semnifică că moare, se duce. Prin sate nu se lucrează, de frică ca Sfinții Arhangheli să nu le ia viața. Poporul credea că Arhanghelul Mihail are niște lumânări de diferite dimensiuni, aceste luminări arătând cât mai au de trăit oamenii cărora acestea le-au fost destinate. Oamenii de la sate susțineau, totuși, că Arhanghelii sunt miloși, există, de altfel, superstiția conform căreia atunci când vin să ia sufletele oamenilor, Arhanghelii plâng. Datorită Arhanghelilor oamenii nu mai știu în ce zi vor muri."[55]

Avem aici un alt element nou din tradiţia folclorică românească ce ne spune că Sfinţii Arhangheli după moarte poartă sufletul celui ce a murit prin toate locurile prin care trăit în această viaţă. După aceasta Sfântul Arhanghel Mihail îl duce la tronul lui Dumnezeu.

Aici aflat pe tron Dumnezeu va decide dacă va trimite sufletul în rai sau în iad. Se poate vedea că Dumnezeu este Cel care are decizia finală cu privire la destinul final al sufletului.

Poporul a perceput pe Sfinţii Arhangheli ca fiind foarte miloşi fiindcă se credeau că atunci când ei vin să ia sufletul unui om ei bine ei o fac plângând. Nu ştim acest lucru dar el este prezent în tradiţia folclorică românească.

Este evident că mila şi milostenia sunt lucruri care sunt proprii Sfinţilor Arhangheli. Acesta fiindcă ştim că demonii nu au deloc milă şi milostivire.[56]

Prin urmare se poate vedea că în mentalitatea populară ei bine Sfinţii Arhangheli nu găsesc o plăcere în a lua sufletelor celor muribunzi. Acest lucru este cât se poate de

[54] https://www.culturaneamt.ro/credinte-populare-despre-arhanghelii-mihal-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).
[55] https://www.moldovenii.md/md/section/620 (accesat pe 04.07.2025).
[56] A se vedea Juan Miguel Garrigues, *Milostenia: devenire duhovnicească sau posibilitate de îndumnezeire a omului* (Paris).

normal şi firesc. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că Sfinţii Îngeri sunt unii care ne iubesc şi care ţin la noi.

Se ştie din viaţa Sfântului Andrei cel Nebun pentru Hristos că la un moment dat a putut să vadă un înger care plângea lângă un bordel.

- De ce plângi sfinte îngere?
- Fiindcă cel care sunt încredinţat să îl păzesc a intrat aici să păcătuiască.[57]

Doi călugări creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Şi ce părere ai despre evlavia populară din România faţă de sfinţii arhangheli?
- Una bună.
- De ce?
- Nu este superstiţie.
- Mai multă lume spune că este.
- Nu este.
- De ce?
- Oamenii din totdeauna îi iubesc pe sfinţii îngeri.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă Sfinţii îngeri sunt prietenii noştri.
- Asta aşa este.
- Vezi?
- Poate să fie Sfântul Arhanghel Mihail asimilat cu cultul popular al îngerilor din România?
- Da.
- Cum?
- Fiindcă de mai multe ori Sfântul Arhanghel Mihail s-a descoperit pe sine creştinilor ortodocşi.
- Poţi să îmi spui şi mie?
- Da.
- Te rog.
- La sfârșitul secolului al XI-lea, un călugăr pe nume Luca trăia o viață de sihastru în satul central al Tasosului.
- Frumos.
- Aici și-a ridicat o mică capelă dedicată Sf. Ioan Evanghelistul (Teologul), iar satul a primit numele Teologos.
- Şi ce a urmat?
- În timp, întâlnirile zilnice cu localnicii din satul Teologos au început să-i deranjeze pe Luca, așa că, după 14 ani petrecuți în Teologos, a decis să se izoleze și să se mute într-o zonă nelocuită din partea de sud-est a insulei.
- Frumos.
- Aici, el a construit o mică capelă cupolată care există și astăzi.
- O capelă din secolul al IX-ea?
- Da.
- Şi?
- După câțiva ani, a plecat mai departe spre vest și s-a stabilit aproape de locul unde se află acum mănăstirea.
- Înţeleg.

[57] *Sfântul Andrei cel Nebun pentru Hristos* (Bucureşti, 2005).

- După douăzeci de ani petrecuți în acea “pustietate”, Sf. Arhanghel Mihail i s-a arătat și i-a comunicat că în decurs de trei ani Domnul îl va lua la Sine.
- Chiar a venit Sfântul Arhanghel Mihail?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- Deoarece Luca punea la îndoială că în fața lui se afla Sf. Arhanghel însuși, pentru a-l convinge, Sf. Arhanghel a lovit cu toiagul piatra din care a început să curgă apa sfântă.
- Minune.
- Aşa este.
- I-a spus să ridice o biserică acolo pentru ca oamenii să se vindece, atât spiritual, cât și trupește.
- Ce frumos.
- De atunci, bolnavii veneau zilnic în căutarea vindecării.
- Cred şi eu.
- După moartea călugărului, în mănăstire a rămas doar ucenicul său, Xenofont, care a realizat curând că nu poate conduce mănăstirea singur, așa că a decis să se mute pe Muntele Athos, în mănăstirea Filotei.
- Şi?
- Atunci s-a decis ca mănăstirea Sf. Arhanghel să fie alipită mănăstirii Filotei, astfel că și astăzi ii aparține.
- Înţeleg.
- Acesta este motivul pentru care sărbătorile sunt sărbătorite în mănăstire conform calendarului vechi, la fel ca și în Serbia.[58]
- Aceasta este toată povestea?
- Da.
- Este din secolul al IX-lea.
- Aşa este.
- Dar este foarte frumoasă.
- Mă bucur că eşti de acord.
- Cum să nu fiu?
- Deci vezi Sfântul Arhanghel Mihail nu este numai o poveste naivă.
- Te cred.
- Deci vezi evlavia populară faţă de Sfântul Arhanghel Mihail nu este o ficţiune.
- Sunt mulţi care cred că este o ficţiune.
- Nu este aşa.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail ştie când vom murii?
- Da.
- Cum?
- Este misiunea lui de la Dumnezeu.
- Aşa este.
- Vezi?
- Lumea de azi este fascinata de Sfântul Arhanghel Mihail.
- Dar numai o fascinaţie de aparenţă.
- În ce sens.
- Sunt puţini cei care când totul le merge bine cred în Sfântul Mihail.

[58] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).

- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Filosoful ateu Schopenhauer când s-a îmbolnăvit odată grav a putut fi auzit de doctor că a spus: Doamne ajută-mă! Doamne vindecă-mă!
- Şi s-a vindecat?
- Da. Doar că după ce s-a făcut sănătos doctorul său l-a întrebat dacă există loc pentru Dumnezeu în filosofia sa şi dacă în urma bolii a renunțat la ateism?
- În nici un caz, a răspuns Schopenhauer.

Iată alte mărturii despre sărbătoarea de pe 8 noiembrie: "Fiind marcată cu cruce roşie această sărbătoare în calendarul creștin ortodox, românii nu au voie să coasă, să spele haine sau să muncească pământul, pentru că, potrivit tradiției, vor atrage tot necazul asupra lor. În cărțile vechi se regăsește faptul că de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, în satele de odinioară nu se lucra deloc.

– Se spune că cel care lucrează în această zi, de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, se va chinui în ceasul morții până la ieșirea sufletului.

– În ziua în care sunt prăznuiți cei doi Arhangheli are loc o slujbă religioasă, iar după ceremonie se citesc rugăciuni de dezlegare pentru cei prezenţi.

– În biserici, fiecare creştin aprinde câte o lumânare ca să aibă asigurată lumina de veci, călăuzitoare pe lumea cealaltă. Lumânările care se aprind la biserică în ziua de 8 noiembrie sunt considerate a fi adevărate talismane pentru cei care au trecut în lumea umbrelor şi a tăcerii. Aceste lumânări "ţin de lumină" în lumea de dincolo. Se aprind însă lumânări şi pentru cei vii, pentru sănătate, pentru a fi feriţi de rele şi năpaste."[59]

CAPITOLUL 3

TÂLCUL ŞI INGENIOZITATEA LEGENDELOR ROMÂNEŞTI DESPRE SFÂNTUL ARHAGHEL MIHAIL

Marile adevăruri despre existenţa şi viaţa Sfântului Arhanghel Mihail au ajuns să fie trăite şi exprimate într-un mod propriu de poporul român prin mai multe legende şi uneori chiar basme. În acest capitol vom ajunge să ne referim la 4 dintre ele care ni se par cele mai semnificative. Legendele populare româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să ştim că sunt o modalitate de exprimare a unei evlavii genuine, profunde şi autentice a unui popor car de mai multe ori s-a rugat la Sfântul Arhanghel Mihail pentru ajutor şi binecuvântare.

Iată o primă legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta. "Se povestește că într-o zi, Sf. Mihail era cu diavolul la scăldat. Ca să scape din slujba Necuratului, Dumnezeu a făcut să înghețe apa, așa că Diavolul a rămas dedesubt. Atunci St Mihail a început a se ridica spre cer, dar nu după multă vreme văzu că Necuratul spărsese gheața și se apropia ca să-l prindă.

Doamne, mă ajunge Diavolul, strigă Sf. Mihail. Iar Dumnezeu porunci lui Sf. Ilie: Ilie, ia tunul şi dă-ntr-însul, în Diavol!

Sf. Ilie a început să-l detune pe Necurat; iar după ce i-a tăiat și aripile, Sf. Mihail a putut să ajungă nevătămat în cer.

Se spune că Necuratul, fiind mânios că nu l-a putut prinde pe Arhanghel, din ochi i-au sărit scântei care s-au transformat în licurici.

[59] https://www.cancan.ro/sfintii-mihail-si-gavriil-traditii-si-superstitii-19877456 (accesat pe 04.07.2025).

Sfântul Mihail este considerat de popor ca fiind cel mai puternic dintre sfinţi, căci Dumnezeu i-ar fi dat să poarte pe umeri soarele şi luna.”[60]

Este adevărat că avem aici o legendă care pentru unii ar putea părea naivă dacă nu chiar un basm. Ea este mai mult o modalitate prin care Sfântul Arhanghel Mihail a ajuns să fie perceput de înțelepciunea populară.

Legenda ne aminteşte de faptul că a existat un timp mai înainte de căderea diavolului când cel mai probabil Sfântul Mihail era prieten cu satan. Acest lucru este redat prin faptul că ei erau amândoi la scaldă.

Imediat însă – fără să precizeze momentul căderii diavolului – ei bine Dumnezeu intervine. El ajunge să înghețe apa în care se scălda diavolul. Diavolul este prins de îngheţ sub apă şi de acolo după mai multe zbateri ajunge să scape. Evident că vrea să îl prindă pe Sfântul Arhanghel Mihail dar nu reușește fiindcă arhanghelul se roagă la Dumnezeu care îl trimite în ajutorul lui pe Sfântul Ilie.

Ei bine apariţia Sfântului Ilie poate să fie confuză pentru mai multă lume fiindcă la vremea când au fost creați îngerii ei bine Sfântul Ilie nu a existat. Ceea ce a voit să ne evidențieze legenda este că în cer există o mare solidaritate între sfinţi şi îngeri cu privire la lupta comună împotriva demonilor.[61]

Sfinţii şi îngerii din cer sunt unii care

- se iubesc,
- sunt solidari,
- se susțin unii pe alţii
- se ajută
- şi sunt uniţi.

Acest lucru este cel pe care vrea să ni-l pună în faţă această legendă.

Ne se mai spune că Sfântul Ilie a început să tragă cu un tun în diavol şi în cele din urmă i-a tăiat aripile.[62] Fără s mai fie capabil să zboare în cele din urmă Sfântul Arhanghel Mihail a fost capabil să ajungă în siguranţă în rai.

Avem aici o interpretare cât se poate de plastică la ceea ce a avut în rai fiindcă trebuie să ştim că percepţia populară a ajuns să îşi împroprieze cât se poate de ingenios mare adevăruri spirituale despre cele ce au avut loc cu Sfântul Arhanghel Mihail.

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail şi Sfântul Ilie sunt unii care sunt cât se poate de aliaţi în lupta împotriva demonilor. Acest lucru este o realitate de care trebuie să ţinem cont şi pe care melosul popular a ajuns să o perceapă o simtă cât se poate de bine.

O altă legendă ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care are putere peste anotimpuri: „el face vara, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mai mare, şi lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică, precum şi iarna, dând drumul lunii mai pe sus, de e ziua mai mică şi noaptea mai mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii, cât şi cei morţi.

Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara, şi el dă vietăţile pe mâna lui Sf. Neculai de le poartă şi le hrăneşte până la Iordan; şi atunci când se sfințește cu agheasmă şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie – merg iarăşi la mâna Arhanghelului”.[63]

Se poate vedea că românul simplu a fost unul care a simţit din cele mai vechi timpuri că există puteri şi autorităţi superioare care fără doar şi poate sunt unele care

[60] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).
[61] A se vedea *Demonii şi lucrările lor* (Galaţi, 2007).
[62] Povestea a fost preluată de la etnologul român Tudor Pamfilie.
[63] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).

sunt dincolo de cele ale oamenilor. Este evident că trebuie să ne dăm seama că românul este unul care fiind încreştinat a ajuns să aibă cu timpul un simţ spiritual bine dezvoltat şi acest lucru a ajuns să se facă demonstrat prin mai multe legende şi povestiri populare.

Este bine să ne dăm seama prin urmare că legendele populare româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail nu sunt naive şi simple basme ci mai mult modalități prin care românul ortodox a ajuns să îşi împroprieze cunoştinţele despre Sfântul Arhanghel Mihail. Evlavia populară de mai multe ori trebuie să ştim că nu este strict

- dogmatică
- şi doctrinară.

Vom da aici o altă o altă legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail: „aflăm de Elena Niculiţă Voronca că „El face vara, dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mai mare, şi lunii mai pe jos, de e noaptea mai mică, precum şi iarna, dând drumul lunii mai pe sus, de e ziua mai mică şi noaptea mai mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii, cât şi cei morţi.

Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara, şi el dă vietăţile pe mâna lui Sf. Neculai de le poartă şi le hrăneşte până la Iordan; şi atunci când se sfinţeşte cu agheasmă şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie – merg iarăşi la mâna Arhanghelului”.”[64]

Prin urmare ce ne spune această legendă despre Sfântul Arhanghel Mihail?

Sfântul Arhanghel Mihail în credinţele populare este unul care are putere peste anotimpuri şi aduce vara şi iarna.

La fel de bine arhanghelul are putere peste toate animalele şi vietăţile. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că în credinţele populare românul ortodox este mult mai sensibil. El îşi dă seama că sunt lucruri care

- sunt dincolo de el,
- mai presus de el
- şi peste el.

Sfântul Arhanghel Mihail este văzut de românul ortodox ca un prieten şi ca unul care are de grijă de om şi de nevoile lui.

Prins într-o lume ce de multe ori este rece şi crudă ei bine românul ortodox a căutat ajutor şi sprijin la puterile îngereşti. Un astfel de ajutor şi sprijin a ajuns să îl găsească la Sfântul Arhanghel Mihail.

De ce?

Fiindcă este bine să ne dăm seama că prin natura sa Sfântul Arhanghel Mihail este unul prietenos. Sunt mai mulţi care cred că Sfântul Arhanghel Mihail este mai mult un războinic ce se luptă cu demonii. Totuşi trebuie să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail este şi un bun prieten.

Iată ce spunea părintele Vasile Beni în acest sens: „deschizând Sf. Scriptură a Vechiului Testament aflăm cum la început Dumnezeu a făcut cerul și pământul. Acest adevăr îl mărturisim, ori de câte ori spunem Crezul. Dacă prin cuvântul „pământ” înțelegem tot ceea ce putem cuprinde cu ochii noștri trupești, prin cuvântul „cer” înțelegem lumea spirituală a îngerilor. Iar „îngerii” sunt ființe spirituale și necorporale, creați de Dumnezeu, înaintea lumii văzute. Înger înseamnă vestitor, iar îngerii de toate categoriile sunt slujitorii lui Dumnezeu, aducând la îndeplinire voia Lui și slăvindu-L neîncetat. Sf. Dionisie Aeropagitul îi împarte în trei cete sau grupe: -serafimi, heruvimi și tronuri, - domniile, puterile și stăpâniile, - începătoriile, arhanghelii și îngerii. Dumnezeu a rânduit fiecărui om un înger păzitor care are o legătură directă cu sufletul

[64] https://canal33.ro/sfintii-arhangheli-credinte-si-povesti/ (accesat pe 04.07.2025).

nostru. El este martorul tăcut a ceea ce făptuim și gândim îndreptându-ne spre bine și izbăvindu-ne de rău. Fiecare credincios are alături un înger ca apărător și păstor care să-l îndrume în viață (Sf. Vasile cel Mare), iar îngerul îl primim la Botez, când preotul se roagă: „însoțește viața lui cu înger de lumină, ca să- l izbăvească pe el de toată bântuiala potrivnicului, de întîmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de nălucirile rele”.”[65]

Avem aici prezentată o învățătură generică despre sfinţii îngeri a părintelui Vasile Beni. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că oamenii de azi – şi de fapt din toate timpurile – au o fascinaţie cu sfinţii îngeri.

Prin urmare când în Facere ni se spune că Dumnezeu a creat cerul ei bine prin ei se înțelege pe sfinţii îngeri. Îngerii – şi deci şi Sfântul Arhanghel Mihail – sunt fiinţe

- necorporale
- şi spirituale.

Acest lucru le face în mare ca să fie nevăzute de noi. Totuşi ei se pot materializa şi Biblia ne spune că au făcut-o de mai multe ori. Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare ne este superior nouă oamenilor prin natura sa dată de Dumnezeu şi pentru acest lucru noi îi aducem un cult de cinstire. Este adevărat că cei mai mulţi aduc un cult de cinstire faţă de el numai dacă vor profita cu ceva de pe urma acestui lucru. Aceasta fiindcă trăim într-o epocă în care nimeni nu face nimic fără să aibă un câștig sub o formă sau alta imediat.[66]

Iată ce ne spunea un părinte Hristofor despre Sfântul Arhanghel Mihail: „[…] Iată, in acest veac întunecat in care vedem cum, foarte adesea, cum spune Sfântul Ioan Evanghelistul, “Lumina a venit in lume, dar oamenii au primit mai mult întunericul decât Lumina”, iată ca acești sfinţi îngeri sunt pentru noi făclii luminoase si sunt cei care ne sprijină si ne ajuta, iar faptul ca sunt slujitori ai Lui Dumnezeu ne arata ca Acesta lucrează prin ei. De aceea, printre sfinţii îngeri pe care noi ii cinstim si pe care noi ii cunoaștem se remarca acești Sfinţi Arhangheli: Mihail si Gavriil, pentru ca vedem din paginile Sfintei Scripturi cum acești Arhangheli au îndeplinit nişte slujbe deosebite, au îndeplinit nişte misiuni speciale din partea Lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră, in istoria mântuirii noastre – si iată ca il vedem pe Sfântul Arhanghel Mihail cu o sabie de foc in mana si pe Sfântul Arhanghel Gavriil cu o floare de crin si aşa cum citim in acatistul Sfinţilor Arhangheli, spunem: “Bucura-te, Sfinte Mihaile, slujitorule al Legii!” si “Bucura-te, Sfinte Arhanghele Gavriile, îngere al darurilor!” – pentru ca toate bunele-vestiri le-a dat Sfântul Arhanghel Gavriil: si Maicii Domnului, si Sfintei Ana, si Sfintei Elisabeta, iar pe Sfântul Arhanghel Mihail il vedem cu o sabie de foc, ca cel care este slujitor al dreptăţii lui Dumnezeu si ca cel ce este pus de Dumnezeu cu aceasta misiune, de a pedepsi pe cei păcătoși si de a îndeplini legea lui Dumnezeu.”[67]

Legendele populare despre Sfântul Arhanghel Mihail adevărul este că conţin mai multe lucruri care se poate spune că nu sunt

- exacte,
- precise
- şi depline

dar care trebuie să ne dăm seama că sunt unele care conţin modul în care românii ortodocşi au ajuns să îşi împroprieze marile adevăruri angelologice despre existenţa Sfântului Arhanghel Mihail.

---

[65]Preot Vasile Beni https://rasunetul.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-1 (accesat pe 03.07.2025).

[66] A se vedea Radu Teodorescu, *Omul bisericos în confruntarea cu dialectora derizoriului lumesc* (Cugir, 2025).

[67]De pe site-ul cuvântul ortodox.

Prin legendele populare despre Sfântul Arhanghel Mihail în cadrul poporului român ne putem da seama că el este o prezentă constantă în evlavia populară. Românul se simte atras şi mânat spre sfinţii îngeri şi mai ales spre Sfântul Arhanghel Mihail.

Deşi mai ales în Occident s-a încercat să se prezinte mai mult o imagine războinică a Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că există în el şi o prezenţă prietenoasă. „De aceea, la praznicul acestor Sfinţi Arhangheli, Mihail şi Gavriil, aş vrea să reţineţi această idee şi să o aveţi în minte: nu putem noi să ne clădim o altă cale spre bine decât prin calea pe care ne-a arătat-o Dumnezeu şi pe care o slujesc şi o transmit mai departe îngerii: calea ascultării. Îngerii sunt cei care ascultă de Dumnezeu, ascultă şi ei unii de alţii, iar ierarhiile de jos ascultă de ierarhiile de sus şi sunt într-o permanentă şi într-o perfectă armonie. Aşa ar trebui să fim şi noi, oamenii, să ne iubim unii pe alţii, să ne ajutăm unii pe alţii, şi împreună să păstrăm şi să păzim Legea Lui Dumnezeu, căci aceasta Lege este cea care ne conduce pe noi la viaţa cea adevarată.

Vedem că legile pământeşti mai sunt şi strâmbe, mai sunt şi după interesele oamenilor, mai sunt şi după alte interese ascunse şi de aceea, atunci când vedem că legile omeneşti contravin legilor cereşti, să luăm aminte, să avem această verticalitate şi să nu ne plecăm mai mult oamenilor decât lui Dumnezeu şi nu cumva să căutam mai mult slava sau cinstea de la oameni decât cinstea care vine de la Dumnezeu, pentru că laudele de la oameni sunt trecătoare, iar laudele de la Dumnezeu sunt veșnice. Vedeți, noi acuma ne temem de o amendă, ne temem de o mustrare, ne temem de anumite lucruri negative care se pot întâmpla în viaţa noastră, dar de multe ori uitam că şi călcarea Legii lui Dumnezeu atrage tot o amendă, tot o pedeapsă şi tot o mustrare, iar dacă această pedeapsă de pe pământ este trecătoare, pedeapsa cea din cer este veșnică.”[68]

Doi istorici ai mentalităților discutau.

- Ştii ce studiază acum?
- Ce?
- Miturile despre îngeri la popoarele ortodoxe.
- Mituri?
- Da.
- De ce mituri?
- Tu chiar crezi că îngerii sunt persoane adevărate?
- Da.
- Cum?
- Îţi voi spune.
- Te rog.
- Îngerii sunt existențe reale.
- Ai dovezi în acest sens?
- Da.
- Spune-mi şi mie una.
- O să îţi spun o întâmplare adevărată care îl are protagonist pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Am auzit de el.
- Când turcii au ocupat Tasoul în anul 1453, au fost mânioși pentru că mănăstirea Sf. Arhanghel era atât de respectată (credincioșii veneau din toate

[68] Ieromonahul Hristofor https://www.cuvantul-ortodox.ro/sa-stam-bine-sa-stam-cu-frica-sa-luam-aminte-predica-ierom-hristofor-husi-la-privegherea-sfintilor-arhangheli-mihail-si-gavriil-sa-ascultam-de-dumnezeu-sau-de-oameni-legi-conflict/ (accesat pe 03.07.2025).

părțile Bizanțului), așa că au decis să întreprindă ceva pentru a preveni acest lucru.
- Şi ce au făcut?
- Un turc s-a apropiat de izvor și l-a profanat.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- A căzut mort pe loc, iar izvorul s-a uscat în acel moment.
- Înţeleg.
- Având în vedere că bolnavii continuau să vină la izvor pentru vindecare și stăteau noaptea așteptând ca apa să curgă din nou, Sf. Arhanghel i s-a arătat preotului Dimitrie și i-a spus că sub biserică există o peșteră și i-a îndemnat pe credincioși să intre în ea, să găsească izvorul și să se vindece.
- Chiar?
- Da.
- S-a arătat chiar Sfântul Arhanghel Mihail?
- Da.
- Nu contest.
- Izvorul din peșteră există și astăzi.
- Da?
- Da.
- Este situat sub biserică și se ajunge la el printr-un tunel lung și îngust, pe care trebuie să mergi în genunchi.
- Interesant.
- Se spune că izvorul vindecă bolnavii care vin cu credință în genunchi până acolo și se spală.
- Frumos.
- Sunt puțini turiști care ajung până la izvor, dar am întâlnit oamenii noștri care cred că datorită acestui izvor și Sf. Arhanghel Mihail au primit urmași.
- Nu ştiam.
- Începutul traseului către izvor se află în apropierea parcării, înainte de marele portal de intrare în mănăstire.
- Continuă.
- Există o poartă care de obicei este închisă, dar o puteți deschide singuri sau, dacă nu reușiți, puteți solicita asistența maicilor.
- Bine de ştiut.
- Coborârea spre izvor este obositoare și traseul este foarte abrupt, deci coborâți pe propria răspundere.
- Înţeleg.
- Undeva la începutul călătoriei există o avertizare că traseul către izvor nu este sigur, așa că trebuie să luați acest lucru în considerare.
- Bine.
- Pentru coborâre sunt necesare pantofi sport. De la mănăstire la izvor veți avea nevoie de aproximativ o oră, ceea ce este mult dacă luați în considerare și temperaturile ridicate din timpul verii.[69]
- Şi spui că Sfântul Arhanghel Mihail chiar s-a arătat la Tassos în Grecia?
- Da.

[69] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).

- Nu ştiam.
- Ţi-am spus că Sfântul Arhanghel Mihail nu este o ficţiune.
- Acum cred.
- Mă bucur.
- Eu credeam că este mai mult un basm.
- Mulţi cred acest lucru.
- Ştiu asta.
- Deci să nu te mai îndoieşti de Sfântul Arhanghel Mihail.
- În nici un caz.
- Foarte bine.
- Îţi mulţumesc pentru cuvinte.
- Pentru nimic.

„Despre Sfântul Mihail, se spune că luptă împotriva diavolului şi veghează la capul celor bolnavi. Dacă acestora le este scris să moară, Arhanghelul Mihail stă la capul lor, în partea dreaptă.

Se crede că în stânga stă diavolul. Arhanghelul Mihail are menirea de a-l salva pe muritor de acesta. I-ar reteza capul cu sabia.

Dacă bolnavii supraviețuiesc, Sfântul Mihail stă la picioarele lor.

Credincioșii trebuie să aprindă o lumânare, în 8 noiembrie, pentru a fi văzuți de păzitorii oamenilor.”[70]

Afirmaţiile de mai sus par să fie simple superstiţii dar în realitate nu sunt. Românul a crezut în viaţa de apoi. Să nu uităm că dacii s-au considerat pe sine *poporul nemuritorilor*.[71] Românul a voit să ştie că în faţa morţii nu este singur. În acest sens este bine să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail a devenit prietenul românului în faţa morţii. Aceasta fiindcă el are putere peste diavol care este şi autor al morţii. Prin urmare românul a început să aibă evlavie faţă de Sfântul Arhanghel Mihail şi această evlavie am putut să vedem că s-a manifestat prin mai multe legende populare dintre care unele le-am menţionat în această carte.

O altă legendă populară românească despre Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: “dintre toți îngerii și arhanghelii lui Dumnezeu, s-a răzvrătit într-un rând unul numit Lucifer.

Acesta, nemaivoind să asculte pe Ziditor, a căutat să se ridice mai presus de Dânsul. Dumnezeu, însă, ca să dea o pilda și celorlalți îngeri, l-a aruncat din înaltul cerului jos, pe el și pe toti cei părtași cu el la răzvrătire.

S-a întâmplat însă că în această căderе, Lucifer a luat cu sine și stima, haina cea sfântă de arhanghel, care nu putea să rămână la dânsul. De aceea, Dumnezeu a trimis pe Sfântul Mihail ca s-o ducă din nou în cer.

Sfântul Mihail s-a dus la diavol, s-a prefăcut prieten cu dânsul, și într-un rând s-au pornit amândoi ca să se scalde.

În apă a intrat întâi Lucifer și s-a dat la fund. Arhanghelul Mihail a luat stima și a început să se ridice spre cer cu dânsa, văzând mai ales că Dumnezeu făcuse gheață pe deasupra apei.

Pe când se ridica, însă, Lucifer își dădu seama și făcu așa cum putu ca să spargă gheața. O sparse și, cu toate că își rupse aripile, putu, totuși, să zboare după Sfântul Mihail și să-l apuce de picior, dar din această prindere nu rămase decât cu o bucățică de carne din talpă.

---

[70] https://radiofir.ro/8-noiembrie-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-traditii-si-obiceiuri-ce-nu-este-bine-sa-faci-in-aceasta-zi/ (accesat pe 04.07.2025).

[71] A se vedea Virgil Gheorghiu, *Poporul nemuritorilor* (Bucureşti, 2014).

Lucifer se scobori pe pământ, iar Arhanghelul Mihail ajunse cu bine în cer, ducând lui Dumnezeu stima arhangheleascâ. De la această întâmplare ne-a rămas nouă oamenilor scobitura pe care o avem în talpa piciorului, lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat.”[72]

Această legendă este evident inspirată din Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul care ne spune că diavolul a fost aruncat din cer. Dar la fel de bine şi sfinţii proroci Isaia şi Iezechil menţionează această căderea lui Lucifer. Prin urmare românul ortodox a ştiu că iniţiat diavolul a fost un înger de lumină care din mândrie a voit să ia locul lui Dumnezeu din cer. Acest lucru nu se poate fiindcă nu ai cum să schimbi un absolut cu un relativ. Se poate vedea aici că în sânul poporului român ortodox există o profundă conștiință creştin ortodoxă care se axează pe dogme.

Legenda de mai sus este una care aduce cu sine un element nou în tradiţiile româneşti despre Sfântul Arhanghel Mihail. Este vorba de faptul că odată cu căderea lui Lucifer ei bine a dispărut STIMA sfinţilor îngeri. Ei bine aici se poate spune că avem o problemă de subtilitate. Ce problemă? Stima sfinţilor îngeri şi a Sfântului Arhanghel Mihail se referă mai mult la faptul că sfinţii îngeri nu au căzut în mândrie ca satan dar la fel de bine ei au ajuns să fie întinaţi de ceea ce a făcut el. În acest sens stima, care legenda îl prezintă ca un fel de veșmânt îngeresc trebuie să ştim că este mai mult un fel de *demnitate îngerească.*

Îngerii nu sunt mândrii dar totuși au şi ei demnitatea lor. În termenii Sfântului Dumitru Stăniloae demnitatea sfinţilor îngeri ţine mai mult de faptul că ei au fost creați ca persoane. Sfântul Arhanghel Mihail este o persoană şi nu

- o energie,
- o forță,
- un concept
- sau o himeră.

Stima îngerilor şi a Sfântului Arhanghel Mihail este în această legendă populară românească mai mult demnitatea de persoane a sfinţilor îngeri.

Se poate vedea aici că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care a ajuns să recupereze stima îngerilor de la diavol. El a făcut acest lucru prin faptul că s-a dus la diavol şi s-a dat că este prieten cu el. Au decis amândoi să meargă să şi să se scalde. Ei bine diavolul a intrat la fundul apei prilej cu care Sfântul Arhanghel Mihail a luat de la el stima sfinţilor îngeri şi a început să zboare în sus.

Se poate vedea în această legendă un fel de accent care a căzut în mentalitatea populară pe onoare. Aceasta fiindcă este cu adevărat un gest de mare lipsă de onoare ceea ce a făcut diavolul, de a voii să Îl detroneze pe Dumnezeu. În mentalitatea populară românească se poate spune că onoarea îngerilor – sub chipul stimei – trebuia să fie salvată. Ei bine acest lucru l-a făcut Sfântul Arhanghel Mihail care a luat înapoi stima sfinţilor îngeri şi a adus-o înapoi în rai.

În acest proces a intervenit şi Dumnezeu care a îngheţat apa şi diavolul a rămas sub gheaţă. Diavolul reușește să spargă gheaţă şi în proces îşi rupe aripile. Cu ultimele puteri ajunge să îl prindă pe Sfântul Arhanghel Mihail de picior şi îi rupe o bucățică de carne. Totuşi Sfântul Arhanghel Mihail scapă şi ajunge să se reîntoarcă înapoi în rai cu stima îngerilor.

Ei bine legenda spune că în timp ce Sfântul Arhanghel Mihail a ajuns cu stima îngerească în cer ei bine diavolul a căzut pe pământ. De la această întâmplare ne-a

[72] Legende populare românești https://ro.scribd.com/document/56747504/Legende-Populare-Romanesti (accesat pe 04.07.2025).

rămas nouă oamenilor scobitura pe care o avem în talpa piciorului, lipsa cărnii rupte din talpa Sfântului Mihail de către Necurat.

Avem de a face aici cu o legendă populară românească ce ne spune cât se poate de bine care a fost percepţia populară cu privire la raportul dintre Sfântul Arhanghel Mihail şi diavolul care se poate spune că în mentalul colectiv românesc a aruncat în infamie pe sfinţii îngeri prin căderea lui.[73]

O altă legendă populară românească despre Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: “se zice că în timpurile de demult, românul știa când îi venea sorocul să moară, așa că nu se mai încurca deloc cu munca.

Unde nu-i muncă, însă, nu-i nici de mâncare, iar Sfinții Mihail și Gavrilă și-au zis că trebuie făcut ceva în această privința.

S-au sfătuit ei cât s-au sfătuit și, în cele din urmă, s-au dus la o văduvă pe care au învățat-o un descântec ce avea darul de a-i face pe oameni să muncească până în ultimele clipe dinaintea morții.

Chiar în acea zi, un român din satul ei dădea să moară, iar vădana și-a făcut drum până la el și i-a alungat pe toți din casă pentru a rămâne numai ea în preajma celui sortit neființei.

Femeia l-a stropit cu apă și l-a descântat astfel :

"Pasare cudalbă zburară,

Trei picături de sânge picară,

Și leac să se scoale românul în picioare

Și să ceară de mâncare."

Dupa fapta asta, vădana i-a lăsat să între pe oameni înapoi în casă, iar aceștia l-au găsit pe românul nostru chinuit la început de gândul morții, vioi și hămesit de foame.

Ei bine, se spune că de atunci a rămas obiceiul de a se descânta precum și cel ca omul să muncească până moare.

La muncă fraților, nu mai leneviți, că locuri de muncă îs ioc !”[74]

Avem aici o altă legendă în care protagonist nu este numai Sfântul Arhanghel Mihail ci la fel de bine şi Sfântul Arhanghel Gavriil. Legenda este una care ne spune că trebuie să fim cât se poate de conștienți că momentul morţii nu este unul care ne este cunoscut. Ei bine legenda ne spune că românii din vechime ştiau momentul morţii şi pentru acest lucru nu mai voiau să muncească fiindcă ştiau când vor murii.[75]

Soluţia a fost găsită de Sfinţii Arhangheli prin faptul că au găsit o văduvă căreia i-au dat puteri de a îi face pe români să nu mai ştie când este momentul morţii lor şi în acest sens se muncească până în momentul morţii. Evident că aici se foloseşte termenul de *descântec.* Este adevărat că descântecul este mai mult o formulă cu implicații magice însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că este vorba mai mult de o metaforă în sensul că văduva a primit puteri speciale de la Sfinţii Arhangheli.

O altă legendă populară românească cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail este una care ne spune “că Mihail ar fi primul dintre îngeri, făcut sfânt de Dumnezeu. Cică, ar fi fost mai întâi slugă la diavol. Când Sfântul Petru l-a chemat să vină de partea cea bună, acesta a refuzat, socotindu-se mult prea păcătos. Într-o zi, în timp ce se afla cu diavolul la scaldă, Dumnezeu a înghețat apa, astfel încât diavolul să rămână dedesubt, iar Mihail să se elibereze. Arhanghelul a început să zboare, însă diavolul a spart gheața

[73] A se vedea Josefina Hernandez, *Chief prince Archangel Michael of the Heavetly wars* (Oklahoma, 2011).

[74] https://www.diane.ro/2011/11/mihail-si-gavrila-poveste-si-legenda.html (accesat pe 04.07.2025).

[75] A se vedea Mihai Pop, *Obiceiuri tradiţionale româneşti* (Bucureşti, 1999).

și a încercat să-l prindă. Atunci, Dumnezeu a poruncit Sfântului Ilie să-l trăsnească pe drac și să-i permită lui Mihail să ajungă în împărăția cerească."[76]

Legenda ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail ar fi fost slugă la diavol. Aceasta este mai mult o afirmație care ne spune că în realitate diavolul a voit să îl facă sclavul lui pe Sfântul Arhanghel Mihail. De fapt este bine să ştim că diavolul a voit să îi facă sclavii lui pe toţi sfinţii îngeri din cer.

Dacă Sfântul Arhanghel Mihail nu s-ar fi opus diavolului evident că îngerii ar fi ajuns sclavii diavolului fiindcă în nici un fel diavolul nu a fost bine intenționat faţă de colegii lui sfinţii îngeri. Un părinte duhovnicesc contemporan spunea că de fapt cei care cred că în iad diavolii se iubesc unii cu alţii se înșală. De ce? Fiindcă este bine să ştim că în iad diavolii se torturează unii pe alţii la nesfârșit. Aceasta fiindcă sunt diavoli mai mari şi diavoli mai mici. Diavolii mai mari ajung să îi tortureze pe diavolii mai mici.

Prin urmare se poate înțelege de ce se face aluzie la faptul că la început Sfântu Arhanghel Mihail era slugă la diavol după cum ne spune legenda populară.

Urmează un element de solidaritate: Sfântul Petru intervine şi îl cheamă pe Sfântul Arhanghel Mihail să vină de partea binelui fiindcă diavolul s-a dat spre rău.

Ca să se arate smerenia Sfântului Arhanghel Mihail ei bine ni se spune că el a refuzat oferta Sfântului Petru fiindcă se socotea prea păcătos.

Totul a fost aşa până într-o zi când diavolul se afla la scaldă cu Sfântul Arhanghel Mihail. Acum intervine chiar Dumnezeu care îngheață apa când diavolul se afla la fund: în acest mod Sfântul Arhanghel Mihail reușește să scape. Diavolul reușește să spargă gheața şi a încercat să îl tragă înapoi pe Sfântul Arhanghel Mihail. Atunci Dumnezeu îi poruncește Sfântului Ilie să îl ajute pe Sfântul Arhanghel Mihail şi acesta tună împotriva diavolului. În cele din urmă Sfântul Arhanghel Mihail ajunge în cer.

Se poate vedea aici în mentalitatea populară românească un anumit sentiment de solidaritate care există între sfinţii din cer şi Dumnezeu care se ajută unii pe alţii. Sfântul Ilie îl ajută pe Sfântul Arhanghel Mihail şi Sfântul Ilie este ajutat la rândul lui de Dumnezeu.

Aceasta fiindcă este bine să ştim că sub vitregia sorții şi a istoriei ei bine românii au fost de mai multe ori dezbinați. În acest sens ei au căutat ajutorul sfinţilor din cer care trebuie să ştim că au fost unii care au fost exemplu de solidaritate.[77]

Prin urmare este bine să ne dăm seama că legendele populare sunt unele care sunt inspirate din referatele biblice şi patristice dar la fel de bine vin cu mai multe

- idei,
- concepții,
- înţelegeri
- şi mentalități proprii.

Este adevărat că românii au preluat cultul Sfântului Arhanghel Mihail din iudaism şi este bine să ştim că şi în iudaism sunt mai multe legende populare cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail.[78]

În această carte nu ne-am propus să analizăm legendele evreiești cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail ci mai mult să ne dăm seama de ceea ce se poate spunem modul cum românii au ajuns să exprima în evlavia lor populară cultul Sfântului Arhanghel Mihail.

---

[76] https://stradacetatii.ro/2020/11/legenda-sfantului-mihail/ (accesat pe 04.07.2025).

[77] A se vedea Ioan Aurel Pop, *Idetnitatea românească: felul de a fi al românțului de-a lungul timpului* (Editura Ideea Europeană, 2020).

[78] A se vedea Mikah Ahuvia, *On my right Michael, on my left Gabriel: angels in ancient Jewish culture* (California, 2021).

Cultul Sfântului Arhanghel Mihail este unul care este extrem de răspândit la românii ortodocşi şi putem să vedem că s-au elaborat mai multe legende în care apare arhanghelul sub o formă sau alta. După cum am spus evlavia populară de mai multe ori se foloseşte de ficţiune sau de ingeniozitate pentru a exprima cum a ajuns să fie trăit şi exprimat Sfântul Arhanghel Mihail.

Tradiţia populară a cultului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil a ajuns să creeze şi o tradiţia culinară specială: „această sărbătoare aduce cu ea şi câteva obiceiuri şi tradiţii culinare:

- Oamenii de la munte îi consideră pe cei doi arhangheli ocrotitori ai oilor. Așadar, ciobanii făceau o turtă mare din mălai, care se arunca în târla oilor, la 8 noiembrie, odată cu lăsarea berbecilor la oi pentru împerechere. Dacă turta cădea cu faţa în sus era semn bun pentru ciobani, se anunța o primăvară fertilă, în care toate oile vor făta miei, iar dacă turta cădea pe dos era tristețe mare, pentru că prevestea oi sterpe şi lipsa de belşug.

- În sâmbata dinaintea sărbătorii se dădeau şi se dau şi astăzi pomeni pentru sufletele morţilor.

- În satele bucovinene, de 8 noiembrie, se fac din vechi strămoși pomeniri şi parastase pentru cei morţi.

- În Moldova, cu ocazia acestei sărbători, în casele cu hram se gătesc pârjoale, răcituri, pasăre umplută şi sarmale. De asemenea, gospodarii au grijă să scoată din beci cele mai gustos vin.”[79]

Doi istorici ai religiilor discutau într-o zi.

- Ştii ce am aflat în aceste zile?
- Nu.
- Că în poporul român sunt mai multe legende populare despre Sfântul Arhanghel Mihail.
- Aşa este.
- Dar ele sunt fictive.
- Nu sunt chiar fictive.
- Nu?
- Nu.
- Cum aşa?
- Sfântul Arhanghel Mihail de mai multe ori s-a descoperit pe sine.
- Unde?
- O să îţi spun o angelofanie de-a sa din Italia.
- Spune.
- Napolitanii au voit să cucerească cetatea Siponului.
- Şi?
- De atunci adeseori mergeau acolo cei ce doreau, făcându-şi rugăciunile lor către Dumnezeu şi către Sfântul Arhanghel Mihail.
- Înţeleg.
- Iar mai demult napolitanii, fiind necredincioși, şi-au adunat ostașii şi au mers fără de veste la cetatea Sipontului, vrând să o ia şi să o dărâme.
- Urât.
- Cetățenii erau cuprinși de frică mare iar episcopul a poruncit post la popor, ca trei zile să nu guste hrană şi să se roage cu stăruință, ca să se izbăvească ei de vrăjmașii cei ce i-au înconjurat.

[79] https://www.bucataras.ro/articole/obiceiuri-si-traditii-culinare-de-sf-mihail-si-gavriil-79794.html (accesat pe 4.07.2025).

- Şi ce a urmat?
- Mai înainte de ziua aceea în care vrăjmaşii voiau cu toate puterile lor să cucerească cetatea, s-a arătat arhanghelul puterilor cereşti episcopului, în vedenie, zicându-i aşa.
- Ce?
- „Mâine, în ceasul al patrulea din zi, să poruncești tuturor cetățenilor să se înarmeze şi să iasă din cetate împotriva vrajmaşilor şi eu voi veni să vă ajut vouă”.
- Chiar?
- Da.
- Episcopul, sculându-se din somn, a spus vedenia la toţi şi s-a bucurat foarte mult de biruinţa cea făgăduită asupra vrăjmaşilor şi s-au întărit cu nădejde bună.
- Frumos.
- Apoi, venind al patrulea ceas din zi, s-a făcut un tunet mare şi, ridicandu-şi credincioşii ochii, au văzut la muntele Gargan un nor mare pogorându-se şi s-a făcut, ca odinioară la muntele Sinai, foc si fum, fulgere şi tunete, încat tot muntele acela s-a cutremurat şi s-a acoperit cu nor.
- Minunat.
- Văzând aceea protivnicii, s-au temut şi au început a fugi, iar cetăţenii, cunoscând că bunul păzitor şi grabnicul folositor a venit cu oştile sale cereşti să le ajute, au deschis porţile cetăţii şi au alergat pe urma vrajmaşilor lor, secerându-i ca pe nişte paie.
- Incredibil.
- Ei îi tăiau dinapoi, iar Sfântul Arhanghel Mihail, din înălţime, cu tunete şi cu fulgere îi ucidea, încat se făcuse numărul celor morţi şase sute de bărbaţi căzuţi de tunete şi de fulgere.
- Nu îmi vine să cred.
- Gonindu-i deci, până în depărtare şi biruindu-i desăvârşit pe vrăjmaşii lor, s-au întors veselindu-se în cetatea lor.
- Frumos.
- Din acea vreme napolitanii, cunoscând mâna cea tare a lui Dumnezeu Celui Atotputernic, au primit sfânta credinţă, iar cetăţenii Sipontului adunând-se toţi, cu episcopul şi cu clerul, s-au dus la muntele acela la care a fost acea arătare înfricoşată, vrând să aducă acolo mulţumire lui Dumnezeu şi ajutătorului lor, Sfântului Arhanghel Mihail, şi tuturor puterilor cereşti.
- Mi se pare logic.
- Când s-au apropiat la uşa peşterii aceleia, au aflat pe marmură urme de paşi omeneşti bine însemnate, ca pe pământ moale, şi ziceau unii către alţii.
- Ce
- Iată, cu adevărat Sfântul Arhanghel Mihail a lăsat aici semnul ajutorării sale, că singur a fost aici, mântuindu-ne pe noi de vrăjmaşii noştri.
- Frumos.
- Şi închinandu-se, au sărutat urmele acelea şi, săvârşind cântarea cea de rugăciune se veseleau pentru păzitorul şi folositorul lor, mulțumind lui Dumnezeu.
- Şi ce a urmat?
- Au hotărât, deci, să zidească la locul acela o biserică în numele Sfântului Mihail.
- Ce drăguţ.
- Când se găteau spre lucrul acela, iarăşi s-a arătat Sfântul Arhanghel episcopului, zicându-i-i aşa.

- Ce?
- Nu vi se cade vouă să vă îngrijiți de zidirea bisericii, pentru că eu fără osteneala voastră mi-am gătit acolo biserica, numai să intraţi în ea. Iar tu mâine să faci în ea Sfânta Liturghie şi să împărtășești pe credincioşi cu Dumnezeieștile Taine”.
- Interesant.
- După vedenia aceasta, episcopul a poruncit ca toţi credincioşii să fie gata spre împărtăşirea cu Sfintele Taine şi a mers cu dânşii cântând şi rugându-se.
- Foarte frumos.
- Iar când au sosit la acel loc sfânt, unde erau închipuite sfintele urme pe marmură, au aflat cioplită în piatră o biserică mică, făcuta nu după obiceiul lucrului mâinilor omeneşti, ci ca o peşteră, neavând pereţii netezi, iar vârful era împodobit cu diferite înalţimi, aşa ca pe câte o parte puteai să ajungi cu capul, iar pe alta nu puteai nici cu mâna.
- Înţeleg.
- Astfel arată oamenilor că Dumnezeu nu voieşte pietrele cele împodobite în biserică, ci inimile cele curate; iar sfânta masă era acoperită cu acoperământ roşu şi a săvârşit pe dânsa episcopul Sfânta Liturghie şi a împărtăşit pe credincioşi cu Prea Curatele Taine, iar in altar, despre partea de miază noapte, de la vârf picura apă curată, dulce, foarte luminoasă şi făcătoare de minuni, din care, bând, bolnavii câştigau sănătate.
- Nu ştiam aceste lucruri.
- Şi beau credincioşii din apa aceea după împărtăşirea Sfintelor Taine şi se făceau minuni fără de număr în biserica aceea şi se tămăduiau toate neputinţele cu rugăciunile Sfântului Arhanghel Mihail.
- Înţeleg.
- Deci a zidit episcopul chilii lângă biserică şi a rânduit să fie acolo preoţi şi diaconi şi cântăreţi şi citeţi, ca în toate zilele să se săvârşească pravila bisericeasca, în slava lui Dumnezeu şi în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.[80]

Avem aici o altă minune şi intervenţie minuntă a Sfântului Arhanghel Mihail care a avut loc mai înainte de schisma cea mare de la anul 1054 când s-a despărţit Biserica Ortodoxă de Biserica Catolică. Acesta fiindcă trebuie să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail nu este unul care discriminează.[81]

CAPITOLUL 4

SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL ÎN ICONOGRAFIA ROMÂNEASCĂ

Icoanele sunt una dintre cele mai des întâlnite metode de cinstire a Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia creştin ortodoxă românească. Fie că vorbim de icoane

- bizantine,
- neo-bizantine,
- clasice
- sau mai moderniste

ei bine ceea ce trebuie să ştim că este că din cele mai vechi vremuri poporul român şi-a explicat evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail prin icoane şi iconografie.

[80] https://nikana.gr/ro/ghid/thassos/ce-poti-sa-vezi/1890/manastirea-arhanghelului-mihail-si-sfantul-izvor (accesat p 02.07.2025).
[81] https://ro.orthodoxwiki.org/Mihail_(Arhanghelul) (accesat pe 05.07.2025).

“Arhanghelul Mihail este reprezentat în chip de oştean cu mantie, având în mână o sabie de foc, pentru ca el pedepseşte păcatul, nedreptatea şi apară pe cei drepţi. El pedepseşte popoare rele şi apără popoare bune care împlinesc voia lui Dumnezeu. Sfântul Arhanghel Mihail este pomenit în cărţile Vechiului Testament ca fiind prezent mai ales acolo unde Dumnezeu pedepseşte nedreptatea şi nelegiuirea sau apără pe cei nevinovaţi: el aduce pedepsele asupra lui Faraon şi asupra egiptenilor, care ţineau în robie poporul lui Israel; el pedepseşte nelegiuirile din Sodoma şi Gomora, el este cel ce apără oştirea credincioasă a lui Dumnezeu şi se arată lui Iosua Navi, conducătorul poporului ales după moartea lui Moise, zicând: "eu sunt conducătorul oştirilor cereşti" (Iosua Navi 5, 13-14). Sfântul Arhanghel Mihail este zugrăvit purtând în mână o sabie de foc, semnul puterii, dreptăţii şi al judecăţii dumnezeieşti.”[82]

Prin urmare se poate vedea că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care de cele mai multe ori are un caracter

- militar
- de arhistrateg,
- de luptător al dreptăţii
- şi pedepsitor al fărădelegii.

Evident că în această carte nu vom ajunge să exemplificăm aceste lucruri prin icoane sau imagini româneşti cu Sfântul Arhanghel Mihail fiindcă în zilele noastre sunt mai multe care circulă pe internet şi pot să fie consultate şi văzute de cei care sunt interesaţi.

Imaginea Sfântului Arhanghel Mihail din icoane este una care ne face să fim unii care să ajungem să vedem mai bine cine este el şi să ne concentrăm mai mult în rugăciune faţă de el.

Am putut vedea în rândurile de mai sus că una dintre misiunile îngerilor – şi posibil şi a Sfântului Arhanghel Mihail – este să ducă rugăciunile noastre la Dumnezeu. Prin urmare este bine să ne rugăm la icoana Sfântului Arhanghel Mihail fiindcă ea ne ajută şi ne face să fim unii care să ne simţim mai aproape de prezenţa lui.

Icoana cu Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că este una care din cele mai vechi vremuri au fost o formă de evlavie populară la români. La fel de bine şi în bisericile de lemn din Maramureş trebuie să ştim că avem mai multe imagini, picturi şi icoane cu Sfântul Arhanghel Mihail.

„În spațiul românesc, cele mai vechi cicluri ilustrate ale Arhanghelului Mihail le găsim în bisericile din Moldova din secolele XV-XVI. Cercetările anterioare au identificat prezenţa ciclului Arhanghelului Mihail în programele iconografice ale următoarelor biserici pictate din Moldova medievală: Sf. Nicolae din Bălineşti (cca. 1499), biserica Adormirii Maicii Domnului a mănăstirii Humor (1535), biserica Bunavestirii de la mănăstirea Moldoviţa (1537), gangul porţii de intrare a mănăstirii Neamţ (cca. 1550) şi biserica Învierii a mănăstirii Sucevița (1598). La Bălinești, ciclul Arhanghelului Mihail e pictat în pronaos, fiind identificate următoarele scene: Avraam și Sara lângă cortul lor, Ospitalitatea lui Abraham, Lot fugind din Sodoma și soția lui transformându-se în stâlp de sare, Sinaxa îngerilor, Prevenirea lui Valaam, Căința lui David, Minunea din Chones, Daniel în grota cu lei, Scara lui Iacov, Lupta lui Iacov cu îngerul, Constantin cel Mare în marș spre Roma, Botezul lui Constantin, Masacrarea asirienilor, Apariția arhanghelului lui Iosua Navi, Enoh ridicat în ceruri, Lâna lui Ghedeon, Îngerul îi întinde lui Moise tablele legii, Întâmpinarea Domnului, Căderea îngerilor, Cei trei tineri în cuptorul în flăcări, alte două scene fiind distruse. La Humor

[82] https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/sfintii-arhangheli-mihail-gavriil-iconografie-147087.html (accesat pe 05.07.2025).

(în gropniță), ciclul e mai redus, apar însă și scene pe care nu le întâlnim la Bălinești, precum: Îngerul arătându-i Bizanțul lui Constantin, Lupta îngerului cu diavolul pentru corpul lui Moise. Ciclul de la Moldovița (în pridvorul deschis), apropiat de cel de la Humor, conține și scenele: Constantin pregătindu-se să atace Bizanțul și Salvarea copiilor de către călugării de la Muntele Athos. Apar scene noi și la Sucevița (în pridvor): Îngerul împiedică faraonul să se căsătorească cu Sara, Îngerul arătându-i biserica Sf. Sofia lui Iustinian ș. a.”[83]

Este foarte adevărat că iconografia Sfântului Arhanghel Mihail în tradiţia românească a ajuns să fie una care a ieşit din tradiţia bizantină. Totuşi trebuie să ştim că sunt mai multe elemente care sunt proprii icoanelor româneşti. În România sunt mai multe icoane româneşti care sunt extrem de frumoase şi care îi ajută pe cei care se roagă să se concentreze mai mult, mai bine şi mai profund la Sfântul Arhanghel Mihail.[84]

Icoana Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că este prezentă în mai toate bisericile creştin ortodoxe sau în parohiile creştin ortodoxe. Aceasta fiindcă prin icoane se speră ca într-un anume fel să se actualizeze prezenţa măritului arhanghel.

„Restaurările din ultimii ani au scos la iveală podoaba picturilor pronaosului bisericii Sf. Cruce (Înălţarea Sfintei Cruci) din Pătrăuţi, zidită, conform pisaniei, în anul 1487 de către Ștefan cel Mare şi pictată, conform unui consens aproape general al cercetătorilor, la o dată apropiată de acest an. Astfel, aici, în pronaos, a fost identificat un ciclu iconografic al Arhanghelului Mihail, necunoscut până acum.

După descifrarea a două scene păstrate foarte fragmentar, a ieșit la iveală că, toate scenele din primul registru situat deasupra teoriei sfinţilor, ce se desfăşoară pe perimetrul zidurilor: sudic, vestic şi nordic, se integrează unui singur ciclu, cel al arhistrategului oştilor cereşti – Arhanghelul Mihail. Ţinând cont de rectificarea adusă prin identificarea celor două scene, ciclul conţine următoarele teme: Ospitalitatea lui Abraham, Sacrificiul lui Abraham, Arătarea Sfintei Cruci împăratului Constantin (să ne amintim că şi în această scenă foarte bine cunoscută, figura împăratului este precedată de cea a Arhanghelului Mihail), Căinţa lui David şi Cei trei tineri în cuptorul în flăcări, la care s-ar adăuga și mica scenă din glaful ferestrei sudice, Daniel în grota cu lei.

De fapt, toate aceste teme, fac parte din repertoriul ciclului consacrat Arhanghelului, cunoscute după alte monumente (icoane, picturi murale, etc.). Doar scena „Cavalcadei”, redimensionată aici şi pusă în acord cu hramul bisericii, ciclul căruia, după cum am menţionat, apare în pandant cu ea pe zidul estic, nu a fost identificată până acum în componenţa ciclurilor Arhanghelului Mihail.

Prezenţa ciclului Arhanghelului în programul iconografic al pronaosului de la Pătrăuţi pare a fi motivată în primul rând de conexiunea cu hramul bisericii, cel al Sf. Cruci, ilustrarea căruia, este în pandant cu cea a Arhanghelului Mihail, ocupând tot zidul vestic. Pe lângă tema centrală a ciclului (conform dispoziţiei şi amplorii elaborării sale), Apariţia Sf. Cruci împăratului Constantin cel Mare, care uneşte aceste cicluri, mai amintim şi unele date din tradiţia bizantină, în care joncțiunea respectivă la nivel de cult este deosebit de elocventă.”[85]

Este bine să ştim că ortodoxia nu acceptă statui ale Sfântului Arhanghel Mihail fiindcă ştim că statuile zeilor au fost unele care împânzeau templele şi lumea antică. În acest sens ortodoxia este într-un anume sens centrată pe icoane care sunt fără doar şi poate imagini sfinte şi care ajută capacitatea de concentrare la rugăciune.

---

[83] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).
[84] A se vedea *Iconografia. Arta de a zugrăvii biserici şi icoane bisericeşti* (Bucureşti, 1903).
[85] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).

Evident că dacă creştinii ortodocşi vor să ridice mai multe statui ale Sfântului Arhanghel Mihail acest lucru este posibil fiindcă trebuie să ştim că statuia este şi ea modalitate de cinstire a arhanghelului însă este bine să ştim că acest lucru nu poate să facă din statuia arhanghelului un obiect de cult.

„Prezenţa ciclului Arhanghelului Mihail accentuează de asemenea şi momentele eshatologice şi mesianice, relevate de cercetători în iconografia Pătrăuţilor. În acest context menţionăm doar importanţa rolului Arhistrategului oştii cereşti în complexul viziunilor amintite, a celui ce va anunţa Judecata de apoi. Recent, au fost expuse şi unele supoziţii privind posibila conexiune dintre hramul bisericii de la Pătrăuţi (în special închinarea sa, aşa cum apare ea în pisanie) şi eventuala intrare în posesia ilustrului voievod a unui fragment din Cinstita Cruce. Pentru locul de amplasare a preţioasei relicve, protecţia Arhanghelului Mihail pare a fi cât se poate de potrivită, ţinând cont de conexiunea dintre cultul său şi cel al Sfintei Cruci, asupra căreia am insistat mai sus. De asemenea, interacţiunea într-un program iconografic a tematicii constantiniene cu cea a Sfintei Cruci şi a Arhanghelului Mihail este în acord şi cu ideea imperială, însemnele căreia au fost evidenţiate pentru epoca lui Ştefan cel Mare de către Dumitru Năstase, mai ales, dacă ţinem cont de dimensiunile importante ale cultului Arhanghelului la împăraţii bizantini.”[86]

Ceea ce s-a putut remarca în lumea românească creştin ortodoxă este că cu cât o icoană a Sfântului Arhanghel Mihail este mai veche cu atât mai mult ea va fi mai preţioasă şi mai bună.

Evident că icoanele arhanghelului nu sunt unele care în cele din urmă sunt determinate ca valoare de timpul când au fost pictate.

La fel de bine sunt şi în zilele noastre mai mulţi – mai ales dintre neoprotestanţi – care obiectează că de fapt închinarea la icoanele arhanghelului nu este nimic mai mult decât o dovadă de idolatrie. Ei bine sfinţii părinţi creştin ortodocşi – cum ar fi mai ales Sfântul Ioan Damaschin – au demonstrat cât se poate de clar că noi nu ne închinăm materiei icoanei ci mai mult arhanghelului care este reprezentat în ea.

Prin urmare a ne închina la icoana Sfântului Arhanghel Mihail este în sens creştin ortodox o modalitate de a îl cinstii pe Sfântul Arhanghel Mihail.

„Prezente începând din veacul al XVIII-lea în peisajul românesc ardelenesc, icoanele pe sticlă au apărut în contextul lăcrimării icoanei, considerate făcătoare de minuni a Maicii Domnului cu Pruncul, de la Nicula din anul 1699, precum și a unui atelier de xilogravură ce s-a dezvoltat în imediata apropiere a Gherlei.

Din satul Nicula, devenit un adevărat sanctuar și atelier ce a făurit și a dat comunității sătești numeroase icoane pe sticlă, meșteșugul și tematica s-au extins și au iradiat formând alte centre de iconografie pe sticlă de la noi din țară: Șcheii Brașovului, Țara Oltului, Iernăuțeni, Lancrăm, Laz, Maierii Albei Iulii, Mărginimea Sibiului, Mărgău.

Trei elemente sunt importante în realizarea, dar și în vizualizarea icoanelor pe sticlă: desenul sau linia de contur, culoarea, sau armonia cromatică, și ornamentul, ori decorația.

În icoanele pe sticlă transilvănene, Sfinții Arhangheli prezintă o tipologie aparte fiind caracterizați prin câteva elemente specifice, precum: asemănarea fizionomică și cea de vestimentație (militară sau de diacon), prezența aripilor și a simbolurilor specifice, sabia, ramura de finic, floarea, discul (sfera), potirul, cumpăna sau cântarul.

[86] https://ortodox.md/arhanghelul-mihail-in-iconografia-ortodoxa/ (accesat pe 05.07.2025).

Icoanele pe sticlă niculene ni-i înfățișează pe cei doi trimiși divini alături; semnificative sunt tehnica, cromatica viguroasă și decorația individualizată, aceasta din urmă definită de binecunoscutele flori.

Cei doi Sfinți Arhangheli sunt redați frontal și în picioare, rânduiți simetric unul față de celălalt. Capetele celor doi sfinți sunt încadrate cu câte un nimb colorat în galben ori decorat cu foiță de aur. Veșmintele au culori expresive, predomină oranjul pur, alături de vedrele și albul imaculat. Fețele sunt desenate asemănător, detaliul care îi diferențiază este ori sabia sau ramura de finic. Vizibile le sunt și aripile, deseori monumentale.

Ioan Apostol Popescu amintește că, de la mijlocul secolului al XIX-lea, în unele icoane apare doar câte un arhanghel, executat cu mijloace portretistice elocvente."[87]

Icoanele Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să ştim că nu trebuie să fie opere de artă ci menirea lor este de a ne arăta iubirea şi cinstea pe care o avem pentru el. Aceasta mai ales într-o lume supertehnologizată care găseşte cultul icoanelor primitiv şi demodat.[88]

Evident că icoanele Sfântului Arhanghel Mihail trebuie să fie frumoase însă trebuie să ştim că ele trebuie să intre în cadrele Erminei creştin ortodoxe.

„Una dintre icoanele Sfântului Arhanghel Mihail, specifică perioadei post-bizantine, este cea în care acesta apare reprezentat biruitor şi psihopomp (călăuzitor al sufletului după moarte). Arhanghelul Mihail, în ţinută militară, reprezentat în picioare, îşi îndreaptă privirea asupra unui suflet reprezentat sub forma unui copil înfăşat, pe care îl poartă în mâna stângă. Ţine o sabie în cealaltă mână şi calcă în picioare un bătrân cu ochii închişi ce este acoperit numai parţial cu o pânză albă. Deasupra figurii alungite a bătrânului citim următorul text: "Văzând aceasta, te cutremura, o, suflete al meu".

Acestea sunt caracteristicile unei reprezentări a arhanghelului Mihail reproduse în maniera fidelă în nu mai puţin de patru icoane de la sfârșitului secolului XVI şi începutul sec. XVII."[89]

Doi iconografi creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Tu chiar crezi că icoanele nu sunt idoli?
- Da.
- De ce?
- Nu materia icoanei este cea care este subiectul cinstirii.
- Ci ceea ce este reprezentat în ea?
- Da.
- Ştiam acest lucru.
- Şi atunci?
- Avem unele îndoieli.
- Tu de simboluri ai auzit?
- Da.
- Icoanele este simbol a ceea ce reprezentă.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă este voia lui Dumnezeu să avem icoane.

[87] https://radiorenasterea.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-in-icoanele-pe-sticla-transilvane/ (accesat pe 05.07.2025).
[88] A se vedea Adrian Lemeni, *Tehnicizarea inumană a vieţii* (Bucureşti, 2022).
[89] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

- De unde ştii.
- O să îţi spun o întâmplare în acest sens.
- Chiar te rog.
- Pe insula grecească Lesvos, în orașul Mandamados, există o veche mănăstire din secolul al XV-lea, închinată Sfântului Arhanghel Mihail.
- Şi?
- Aici se află o icoană făcătoare de minuni a Sfântului Mihail.
- Nu ştiam,
- Ba da.
- Şi?
- Nu e o icoană obișnuită, ci e făcută din pământ îmbibat cu sângele călugărilor martirizați de turci.
- Chiar?
- Da.
- Cum aşa?
- Un singur călugăr a scăpat atunci și aceluia i-a apărut Arhanghelul în vis, poruncindu-i să facă icoana sa din pământ și sânge mucenicesc.
- Chiar?
- Da.
- Nu îmi vine să cred.
- Mănăstirea, inițial distrusă de turci, a fost reclădită, și în ea s-a așezat icoana.[90]
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail a cerut să i se facă această icoană?
- Da.
- Şi este făcătoare de minuni?
- Da.
- Nu îmi vine să cred.
- Ba să crezi.
- Acum să mi-ai spus cred.
- Foarte bine.
- Nu ştiam de această întâmplare.
- Este adevărată.
- Cred.
- Vezi?
- Păcat că nu este cunoscută de multă lume.
- Din nefericire.
- Oamenii sunt ignoranți.
- Fiindcă sunt atrași de ceea ce este efemer şi trecător.
- Asta aşa este.
- Este bine să ştiu că Sfântul Arhanghel Mihail a acceptat cultul icoanelor.
- Întâmplarea de mai sus este cât se poate de concludentă în acest sens.
- Te cred.
- Acum să nu mai ai îndoieli cu privire la cultul icoanelor.
- Nu mai am.

[90]https://doxologia.ro/cinstirea-sfintei-icoane-facatoare-de-minuni-sfantului-arhanghel-mihail-din-insula-lesvos (accesat pe 05.07.2025).

- Este firesc să îţi ridici unele semne de întrebare.
- Aşa este.
- Dar nu prea multe.
- Fiindcă trebuie să lăsăm dovezile să vorbească?
- Da.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail a cerut să îi fie făcută o icoană.
- Este foarte important.
- Da.
- Înseamnă că el ne ascultă rugăciunile pe care le face la icoanele lui.
- Cred.
- Foarte bine.
- Mi-ai spus azi ceea ce aveam nevoie să aud.
- Mă bucur.
- Ca iconar am mai multe momente de îndoială.
- Şi Apostolul Toma a avut.
- Aşa este.
- Dar acum nu le mai ai?
- Nu.

„Imaginea asociază două elemente distincte pe care trebuie să le tratăm pentru început: pe de o parte, Arhanghelul poartă în mâna stânga un suflet sub forma unui prunc înfăşat, ceea ce face trimitere la calitatea sa de psihopomp, iar pe de alta, el calcă peste un om, urmând schema iconografică tipica a biruinţei. În teologia şi, prin urmare, în iconografia bizantină, îngerii sunt în mod profund legaţi de soarta sufletelor după moarte. În general, numeroşi şi anonimi, ei asistă la separarea sufletelor de trup, şi le călăuzesc în cer, iar la a doua venire, aceştia se luptă pentru ele împotriva demonilor, fiind de faţă la Judecată. În numeroase tipuri iconografice precum Adormirea Maicii Domnului, adormirea cuvioșiilor şi drepților sunt reprezentați îngeri care călăuzesc sufletul.”[91]

Iconografia românească cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail este unul care de cele mai multe ori pe lângă faptul că ni-l prezintă pe arhanghel cu o sabie de foc în mână, la fel de bine ni-l mai prezintă ca

- psihopom care trece sufletele oamenilor din această lume în lumea de dincolo
- sau la fel de bine ţinând în mână o balanță cu care cântăreşte faptele bune şi cele rele ale omului.

Prin urmare este bine să ştim că în iconografia creştin ortodoxă românească există un fel de *standard* care este stabilit de erminiile lui Dionisie de Furna.[92]

Este bine să ne dăm seama că iconografia creştin ortodoxă este una care de cele mai multe ori ajunge să accentueze faptul că Sfântul Arhanghel Mihail este un prieten al omului şi mai ales a creștinului ortodox în timp ce diavolul este unul care vrea distrugerea şi ruinarea totală şi deplină a omului.

„Una dintre icoanele Sfântului Arhanghel Mihail, specifica perioadei post-bizantine, este cea în care acesta apare reprezentat biruitor şi psihopomp (călăuzitor al sufletului după moarte). Arhanghelul Mihail, în ţinută militară, reprezentat în picioare, îşi îndreaptă privirea asupra unui suflet reprezentat sub forma unui copil înfăşat, pe

[91] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 06.07.2025).
[92] A se vedea Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine* (Bucureşti, 2000).

care îl poarta în mâna stângă. Ţine o sabie în cealaltă mână şi calcă în picioare un bătrân cu ochii închişi ce este acoperit numai parţial cu o pânză albă. Deasupra figurii alungite a bătrânului citim următorul text: “Văzând aceasta, te cutremură, o, suflete al meu”.

Acestea sunt caracteristicile unei reprezentări a arhanghelului Mihail reproduse în manieră fidelă în nu mai puţin de patru icoane de la sfârșitului secolului XVI şi începutul sec. XVII.”[93]

Momentul morţii este înfricoșător însă în tradiţia creştin ortodoxă îl avem pe Sfântul Arhanghel Mihail care este unul ce ne poate ajuta şi care ne poate face să trecem cu bine peste el. Acest lucru este de fapt exprimat mai în toate iconografia românească în care apare arhanghelul.

Românul prin urmare din cele mai vechi timpuri a căutat să îşi găsească prieteni în lumea de dincolo şi evident că în Sfântul Arhanghel Mihail şi-a găsit un bun prieten. Pentru acest lucru el poate să fie găsit reprezentat mai în toate edificiile creştin ortodoxe româneşti.

Ceea ce se poate vedea din iconografia creştin ortodoxă românească este că ea nu excelează în frumusețe artistică ci ea este mai mult una care are extrem de multă:

- sobrietate,
- ascetism,
- duh
- şi discreţie.

Modul românesc iconografic este unul care pentru creştinul occidental este mai mult un fel de

- naiv
- şi copilăresc.

Trebuie să ştim că iconografia creştin ortodoxă românească nu a voit să fie un fel de operă de artă sau capodoperă artistică ci mai mult una care să aibă un caracter pedagogic care să ne înveţe şi să ne îndemne mai mult la meditaţie.

Ştim de exemplu că budiştii ajung să facă statui de aur lui Buda în faţa cărora meditează cu orele. Ei bine nu acesta este şi caracterul tradiţiei creştin ortodoxe româneşti a iconografiei ci mai mult este bine să ne dăm seama că în faţa icoanei Sfântului Arhanghel Mihail ei bine nu ajungem mai mult să ne pierdem în meditaţii existenţiale ci mai mult să ne rugăm pentru mântuirea sufletelor noastre.

Este bine să ştim acest lucru fiindcă în acest mod vom ajunge să avem o raportare creştin ortodoxă la Sfântul Arhanghel Mihail.

„Imaginea asociază două elemente distincte pe care trebuie să le tratăm pentru început: pe de o parte, Arhanghelul poartă în mâna stângă un suflet sub forma unui prunc înfăşat, ceea ce face trimitere la calitatea sa de psihopomp, iar pe de alta, el calcă peste un om, urmând schema iconografica tipică a biruinţei. În teologia şi, prin urmare, în iconografia bizantină, îngerii sunt în mod profund legaţi de soarta sufletelor după moarte. În general, numeroşi şi anonimi, ei asistă la separarea sufletelor de trup, şi le călăuzesc în cer, iar la a doua venire, aceştia se luptă pentru ele împotriva demonilor, fiind de faţă la Judecată. În numerose tipuri iconografice precum Adormirea Maicii Domnului, adormirea cuvioşilor şi drepţilor sunt reprezentaţi îngeri care călăuzesc sufletul.”[94]

[93] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

[94] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

Se poate vedea din iconografia creştin ortodox românească faptul că românul crede că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care are putere peste sufletele oamenilor pe care evident că poate să le scape de iad dacă este sunt vrednice de acest lucru.

Este bine să ştim că românul crede că prietenia şi duşmănia cu Sfântul Arhanghel Mihail ei bine omul ajunge să şi-o câştige în această viaţă prin faptele pe care le face. Evlavia creştin ortodoxă română a găsit din cele mai vechi vremuri o modalitate de a se exprimare prin iconografie. Unul dintre leit-motivele din iconografie pe care le găsim în iconografia creştin ortodoxă evident că este Sfântul Arhanghel Mihail.

Iconografia creştin ortodoxă românească prin urmare este unul care a ajuns să exceleze în a ni-l prezenta pe Sfântul Arhanghel Mihail sub mai multe forme. El este centrul la mai multe icoane care sunt unele care ne arată caracterul ascetic şi sobru al arhanghelului.

„În această reprezentare Arhanghelul Mihail calcă peste un personaj aflat la picioarele sale, urmând o schemă foarte veche ce ilustrează biruinţa şi face referire explicită la ideea dominării şi umilirii adversarului. Această schemă este răspândită printre bizantini prin imagini pur simbolice, în care adversarii sunt personificări ale răului. De asemenea, mai sunt întâlnite şi în reprezentările legate de un context istoric sau politic particular.

Ideea fundamentală a biruinţei asupra răului, privită simplu doar din perspectiva schemei victoriei, ia forme diferite în Occident. Imaginea în care Arhanghelul Mihail îl zdrobește pe satan sub forma unui monstru hibrid, se bucură de o mare popularitate. Aparent urmând aceeași schemă, o întreagă serie de sfinţi calcă în picioare sau învinge monştri, balauri, simboluri ale răului sau ale unui adversar. Într-o manieră asemănătoare, tipul sfântului militar omorând dragonul, este larg răspândită în icoanele post-bizantine începând cu sec. XV.

Sfântul Gheorghe, Sfântul Teodor sau Sfântul Fanurie – sunt înfățișați în astfel de ipostaze. În mod specific, într-o reprezentare a Sfântului Mercurie pe un triptic mobil (sec. XVII), ca adversar este reprezentat Iulian Apostatul.

Nici reprezentarea Arhanghelilor nu putea fi lipsită de această formulă triumfală. Aceasta se înscrie într-o vastă tradiţie iconografică ce legă Orientul de Occident şi care punea în valoare arhetipul biruinţei.”[95]

Este prin urmare cât se poate de clar că Sfântul Arhanghel Mihail în iconografia creştin ortodoxă este văzut ca unul care ajunge să se opună forţelor demonice ale răului care trebuie să ştim că ajung să ne facă mult rău şi să ne ducă pe căile pierzaniei.

Este adevărat că noi creştinii ortodocşi ştim că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste demoni şi diavol – căpetenia lor – însă nu trebuie să “îl ispitim” pe arhanghel să facă minuni instantanee cu noi când trecem prin momente mai grele din viaţa noastră. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că de mai multe ori sunt greutăţi care vin peste noi nu de la demoni ci de la

- viaţă,
- semeni,
- împrejurările concrete ale vieţii
- sau propriile probleme.[96]

Diferenţa esenţială pe care o putem vedea dintre iconografia creştin ortodoxă românească şi tablourile occidentale cu Sfântul Arhanghel Mihail este că icoanele cu

[95]https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

[96] A se vedea Radu Teodorescu, *Supravieţuirea duhovnicească în necazuri şi încercări* (Cugir, 2018).

Sfântul Arhanghel Mihail au o valoare cultică în timp ce tablourile occidentale au mai mult o valoare

- estetică
- şi artistică.

„Interpreţii acestui tip iconografic au luat în considerare trei răspunsuri posibile acestei întrebări. Cu alte cuvinte, personajul pe care Arhanghelul Mihail îl calcă în picioare poate fi identificat cu Lucifer, îngerul căzut care, asemenea lui Mihail, are o natură spirituala şi este în mod curent considerat ca un vrășmaș prin excelenţă; personajul poate fi de asemenea un simplu om păcătos, al cărui suflet este înfăţişat în mana Arhanghelului; în final, personajul poate fi identificat cu Hades, zeul lumii subpământene şi personificarea morţii, din cauza reprezentării sale ca bătrân, semi-nud, cu o musculatură pronunțată.”[97]

Românul şi-a dat seama din cele mai vechi vremuri că nu există o cauză strict naturală a răului. Răul are o cauză metafizică fiindcă în cele din urmă nu omul a fost creator al morţii. Moartea este pentru omul răul cel mai mare fiindcă ştim că nimeni nu vrea să moartă şi totuși o facem. Este clar că moartea la fel ca răul au o cauză metafizică. Ei bine românul – la fel ca toţi creştinii ortodocşi autentici – au voit să găsească un remediu în faţa acestui rău metafizic care ne aruncă în fundul unui mormânt rece şi disperat.

Aşa se pare că a apărut persoana Sfântului Arhanghel Mihail care a venit cu remediul la problema metafizică a răului: răul nu provine din lumea noastră şi el este tolerat de Dumnezeu din cauza păcatului originar al primilor oameni. Vestea bună este că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste acest rău metafizic care nu este

- o energie,
- o forță,
- un arhonte
- sau un demiurg

ci mai mult o fiinţă angelică căzută.

„Lucifer, deşi împărtăşeşte aceeaşi natură spirituală cu Arhanghelul Mihail a devenit prin căderea în păcat contratipul acestuia. Apocalipsa Sfântului Ioan constituie singura referire scripturistică la faptul că acesta a fost alungat de către Arhanghelul Mihail din Cer.

Dacă îl recunoaştem pe Satan ca fiind cel care se afla la picioarele Arhanghelului, trebuie să vedem în această imagine, compoziţia diferitelor aspecte ale cultului Sfântului Arhanghel Mihail: psihopomp, biruitor asupra răului, militar (după costum) etc. Cu alte cuvinte, fiecare detaliu trebuie înţeles separat de celălalt. Acest gen de compilaţii de motive şi idei este conform eclectismului caracteristic creaţiei iconografice post-bizantine.

Totuşi, în cazul nostru, incoerenţa de temporalitate (căderea lui Satan nu coincide cu moartea unui om, al cărui suflet să fie ținut de Mihail), contribuie la o înțelegere fragmentară a icoanei.”[98]

Este bine să ne dăm seama prin urmare de modul cum se ajunge să se schimbe chiar un înger. Este cumva destul de greu de înţeles cum un înger de lumină cu a fost diavolul a ajuns la un asemenea grade de răutate şi pervertire că a trimis toată umanitatea în moarte.

---

[97] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

[98] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

Este adevărat că şi omul a greşit însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că

- iniţiatorul
- şi originatorul

final şi ultim al morţii a fost diavolul.

Sfinţii îngeri evident că au fost conştienţi de această mare tragedie care s-a petrecut cu neamul omenesc. Sfântul Arhanghel Mihail este unul care ne poate venii în ajutor când frica morţii şi ameninţările demonilor nu ne lasă în pace. Cu alte cuvinte sfinţii îngeri nu ne-au lăsat singuri în faţa demonilor. Este bine să ştim acest lucru şi să ne rugăm cât putem mai mult la ei pentru a găsi ajutor şi susţinere.[99]

Iconografia creştin ortodoxă românească este cât se poate de exemplară şi foarte bine făcută în a ni-l prezenta pe Sfântul Arhanghel Mihail ca unul care are putere este demoni.

Am arătat în capitolul de mai sus că sunt mai multe rugăciuni ale Sfântului Arhanghel Mihail care să ne facă să îl avem ca apărător asupra demonilor. Unde să scape românul creştin ortodox decât la ajutorul Sfinţilor Îngeri şi mai ales la Sfântul Arhanghel Mihail?

Iconografia românească prin urmare ne spune că în faţa morţii nu totul este pierdut. De ce? Fiindcă îi avem pe sfinţii îngeri şi pe Sfântul Arhanghel Mihail.

„Însemnarea aflată pe icoană ne îndemână în mod firesc să identificăm adversarul Arhanghelului Mihai, ca fiind un om anonim al cărui suflet este purtat de către el. Aceasta este interpretarea pe care au adoptat-o cei mai mulţi bizantiniști ce au studiat acest tip iconografic. În acest sens, icoana are o profundă încărcătură morală. Personajul reprezintă figura generica a păcătosului. Cu alte cuvinte prezintă un contra-exemplu, unul ce trebuie evitat.

În favoarea acestei interpretări, pledează numele unei icoane de acest tip, din 1778, păstrata în Biserica Panagia Dexia din Tesalonic, anume “Moartea păcătosului”. De asemenea, o altă icoana ce se înscrie în același tipar iconografic este numită “Arhanghelul Mihail luând sufletul bogatului”.”[100]

Doi artişti pictori discutau într-o zi.

- Ştii ce comandă am primit azi?
- Nu.
- Nu o să îţi vină să crezi.
- Spune.
- Mi-a cerut să fac un tablou cu Sfântul Arhanghel Mihail.
- Frumos.
- Păi cum să îl fac?
- Cu talent.
- Nici nu ştiu dacă există.
- Există.
- De unde ştiu.
- Sunt mai multe mărturii.
- Ce mărturii?
- De Sfântul Conon au auzit?
- Nu.

[99] A se vedea Daniel de la Rarău, *Războiul creştinilor cu diavolii* (Editura Panaghia, 2002).

[100] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).

- Sfântul Mucenic Conon era fiul păstorului Nestor și al soției sale, Nada, amândoi păgâni.
- Şi?
- Aceștia l-au căsătorit fără voia sa.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Înainte de nuntă, lui Conon i s-a arătat Sfântul Arhanghel Mihail, sub chipul unui bărbat luminos, care i-a vorbit despre sfânta credință, l-a botezat, l-a împărtășit și l-a însemnat cu semnul Crucii.
- Chiar?
- Da.
- Şi?
- Imediat după nuntă, Conon a luat o lumânare, a pus-o sub un vas și a întrebat-o pe soția sa aşa.
- Ce?
- „Ce este mai bun, lumina sau întunericul?”.
- Femeia a răspuns firesc „Lumina”.
- Şi?
- Şi atunci el a început să-i vorbească despre Hristos și viața veșnică. La fel și părinților lui, cu toții primind credința creștină.
- Frumos.
- Conon și soția sa au trăit în curăție, ca un frate cu o soră, până când aceasta a murit.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Şi?
- La scurt timp, și părinții lui au trecut la cele veșnice.
- Şi ce a urmat?
- După moartea soției sale, Conon a trăit ca un adevărat anahoret, fiind un precursor al viețuirii ascetice în lumea creștină.
- Frumos.
- Dumnezeu i-a binecuvântat ostenelile cu darul săvârșirii de minuni și cel al alungării diavolilor.
- Minunat.
- Prin exemplul său, a adus pe mulți păgâni la creștinism.
- Chiar?
- Da.
- Dregătorul imperial Magnus care conducea ținutul din provincia Isauria, unde se afla localitatea Vidania a Sfântului Conon, a declanșat o prigoană împotriva creștinilor aflați în teritoriul pe care îl administra, în numele împăratului de la Roma.
- Am auzit de aceste persecuţiile anticreştine.
- În timpul acestei persecuții a fost prins și Sfântul Conon care, nevoind să se lepede de Hristos, a fost supus la chinuri grele.
- Nu se poate.
- A fost scăpat însă de consătenii săi, care aflând de patimile lui s-au răsculat împotriva lui Magnus și l-au alungat din cetate.
- Frumos.

- La doi ani după patimile sale, Cuviosul Conon s-a mutat la Domnul, fiind plâns de toată provincia Isauriei.
- Îmi dau seama.
- După înmormântare, casa lui Conon a fost transformată în biserică.
- Frumos.
- Deci ce ai remarcat?
- Că Sfântul Conon a primit credinţa creştin ortodoxă de la Sfântul Arhanghel Mihail.
- Aşa este.
- Nu am mai auzit de aşa ceva.
- Ei bine auzi acum.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail nu este numai o imaginaţie?
- Nu.
- Şi nici o supersiţie?
- Nu.
- Acum cred că există cu adevărat.
- Deci vei face acel tablou?
- Da.
- Tu ai mai pictat îngeri?
- Da.
- Şi atunci nu cred că o să fie greu nu?
- Nu.
- Vezi?
- Poate o să pictez o icoană şi cu Sfântul Conon.
- Ar fi frumos.
- Aşa este.[101]

„Grupul de opere pe care le-am studiat care relevă fără îndoială un prototip comun, reproduc în manieră fidelă caracterele particulare ale adversarului Sfântului Arhanghel Mihail. Or, acest bătrân a fost considerat în concepţia unor interpreţi, ca manifestând un tip iconografic al lui Hades, de origine elenistică, însă rămas în vigoare în iconografia bizantină.

Interpreţii au în vedere asemănarea dintre acest personaj şi cel din scena Învierii Domnului, biruinţa asupra morţii, aflată în mănăstirea Daphni (sec. XI). Apropierea dintre imaginea noastră şi cea a Învierii stabileşte o legătură profunda între Arhanghel şi Mântuitorul, amândoi biruind asupra iadului şi a asupra morţii.

Potrivit acestei interpretări Arhanghelul Mihail este văzut ca îngerul Judecăţii de apoi. Din această perspectivă, textul moralizator ce însoţeşte icoana poate fi înţeles ca adresându-se în mod direct privitorului, ca făcând referire probabil la propriul suflet reprezentat ca un copil înfăşat, în mâinile Arhanghelului Mihail.

Astfel, privitorul poate înţelege imaginea în modul următor: “Văzând aceasta, te cutremură, o, suflete al meu, de cea de-a doua venire când Iadul va fi din nou învins şi tu te vei afla în mâinile Arhanghelului Mihail, cunoscând pe Judecătorul nemitarnic, Cel care decide soarta ta în veşnicie. ” Imaginea oferă aşadar un profund îndemn moral ce atinge privitorul într-o manieră precisă şi eficace.

Chiar dacă ultimele două ipoteze par mai ademenitoare, niciuna dintre ele nu poate fi respinsă. Aceasta situaţie nu relevă incapacitatea pictorului de a fi clar şi precis, cât, din contră, mărturia unui procedeu creativ elaborat, care a putut asocia în

[101]https://evenimentulistoric.ro/sfantul-care-a-fost-botezat-de-arhanghelul-mihail.html (accesat pe 02.07.2025).

mod conştient trei interpretări distincte propunând privitorilor trei niveluri de lectură.”[102]

CAPITOLUL 5

MOŞTENIREA BIZANTINĂ A EVLAVIEI POPULARE ROMÂNEŞTI FAŢĂ DE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Ceea ce mai puţină lume ştie este că ambele sărbători ale Sfântului Arhanghel Mihail din lumea creştină

- pe 8 noiembrie când arhanghelul este prăznuit cu Sfântul Arhanghel Gavriil
- şi pe 6 septembrie când se pare pomenirea minunii arhanghelului de la Colose

s-au instituit în spaţiul istoric al Imperiului Bizantin.

Este bine să ştim că noi am preluat de la bizantini mai toate elementele cultului Sfântului Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă mai toate slujbele care au fost dedicate lui au fost elaborate de bizantini.

Au început să fie din ce în ce mai cunoscute canoanele de rugăciune ale Sfântului Iosif Imnograful la Sfântul Arhanghel Mihail: „aceste canoane sunt indiscutabil legate de cultul bizantin al Sfântului Arhanghel Mihail. Evlavia creștină față de el, a cărui infrastructură a fost puternic susținută și teologic, mai ales după apariția tratatului Despre ierarhia cerească atribuit Sfântului Dionisie Areopagitul este marcată liturgic în primul rând de cele două sărbători principale, cea deja amintită din 6 septembrie și cea a Soborului Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din 8 noiembrie, ea însăși la origine o sărbătoare dedicată Arhanghelului Mihail.”[103]

Ei bine este bine să ne dăm seama că în decursul celor 1000 de ani de existenţă a Imperiului Bizantin ei bine s-a elaborat ceea ce se poate spune ca o evlavie profundă faţă de îngeri şi faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta evlavie a fost preluată şi de poporul român. Nu fără de nici un motiv istoricul şi academicianul român Nicolae Iorga scria că ortodoxia românească este un fel de *Bizanţ după Bizanţ.*[104]

Evident că nu toate lucrurile din Bizanţ au fost bune însă ceea ce trebuie să ştim este că Bizanţul a avut o evlavie autentică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Sunt mai multe

- rugăciuni,
- acatiste
- şi paraclise

care au fost elaborate de bizantini în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail.

„Un mare număr de biserici au fost închinate acestuia. În Constantinopol cultul său este atestat încă din secolul al IV-lea, un important sanctuar dedicat Arhanghelului fiind construit de însuși fondatorul capitalei, Constantin cel Mare. Raymond Janin a inventariat și descris 34 de biserici și sanctuare bizantine dedicate Arhistrategului în Constantinopol și împrejurimile sale, cultul său iradiind în întregul Imperiu. Două momente au fost mai dificile în impunerea cultului ortodox al sfintelor puteri cerești, în

[102] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/pictura/o-icoana-inedita-sfantului-arhanghel-mihail-122025.html (accesat pe 05.07.2025).
[103] Sfântul Iosif Imnograful, Canonane de rugăciunea la Sfântul Arhanghel Mihail https://edituradoxologia.ro/sites/default/files/pdf/2018/12/canoane_la_sfantul_arhanghel_mihail_-_extras.pdf?srsltid=AfmBOoqpQ7kOB2kXQ41mdMzMVLVPR-23BAA3S7QAgugVmSw8KDqI--OR (accesat pe 05.07.2025).
[104] A se vedea Nicolae Iorga, *Bizanţ după Bizanţ* (Bucureşti, 1935).

general, și a Sfântului Arhanghel Mihail, în particular. Primul a fost nevoia de delimitare timpurie de cultul eretic al îngerilor, de factură gnostică, atestat prin canonul 35 de la Laodiceea, ce a iscat nu puține controverse, iar un alt moment dificil pentru cultul angelic a fost epoca iconoclastă.
Contestarea închinării icoanelor a atras ca o consecință logică inevitabilă și interzicerea cultului îngerilor și a puterilor cerești, mai ales că, neavând corpuri, icoanele acestora suplineau cu succes funcția materială. Cinstirea lor s-a reluat principial odată cu restabilirea icoanelor, iar canoanele alcătuite de Sfântul Iosif vin să confirme sprijinul pe care imnografia îl aducea acestui cult. Ele au fost scrise cel mai probabil după revenirea sa la Constantinopol în 867, pentru utilizarea lor în unele biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail, poate chiar la cererea expresă a Împăratului Vasile I Macedoneanul (867-886), despre care se știe că a sprijinit construcția sau refacerea unor biserici închinate acestuia, ca semn de pocăință pentru iertarea păcatului de a-l fi asasinat pe predecesorul său Mihail al III-lea (842-867).”[105]

Evident că sunt unii care ar voii să fie mai exclusiviști cu privire la cultul Sfântului Arhanghel Mihail şi ar vrea să nu fie atât de multe mărturii istorice bizantine şi cumva cultul arhanghelului să fie

- spontan,
- inedit
- şi actual.

Aceasta fiindcă omul de azi consideră că nu trebuie să ne facem prea multe probleme cu privire istoria cultului Sfântului Arhanghel Mihail. De ce? Fiindcă tot ceea ce contează este prezentul.

Adevărul este că dacă îl iubim pe Sfântul Arhanghel Mihail vom ajunge să fim unii care să ne interesăm şi de care au fost

- credinţele
- şi experienţele

celor din trecut cu Sfântul Arhanghel Mihail.

Cum am spus evlavia populară faţă de Sfântul Arhanghel Mihail a fost una cât se poate de genuină în Bizanţ. Ea s-a desprins evident din iudaism dar trebuie să ştim că nu s-a rezumat numai la ea.

„Ziua Soborului Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril era dedicată odihnei și rugăciunii. Totuși, credincioșii făceau diferențe în rolul pe care îl îndeplinește fiecare dintre cei doi. Sfântul Arhanghel Mihail este cel care întâmpină sufletele celor morți imediat ce acestea părăsesc trupurile. El le ajută sufletele să treacă de cele 24 de vămi ale văzduhului și gonește cu sabia de foc pe demonii care îndrăznesc să se apropie. Arhanghelul Mihail este purtător de lumină, cel ce va anunța sfârșitul lumii. Despre Arhanghelul Gavriil se credea că veghează la capul bolnavului care trebuie să moară și la picioarele acestuia, dacă îi este dat să mai trăiască. Arhanghelul Gavriil este cel care dezleagă blestemele care cad asupra oamenilor și cel care hotărăște viața și moartea oamenilor, luptându-se cu diavolul pentru sufletele creștinilor. Când sărbătoarea cade într-o zi de post de peste săptămână, pomenile în mâncare trebuie să fie tot de post, pentru că altfel jertfa nu este primită.”[106]

Ni se spune aici că Sfântul Arhanghel Mihail este cel care va anunţa sfârşitul lumii. Evident că dacă se spune aşa probabil că aşa va fi şi trebuie să acceptăm acest lucru prin credinţă.

---

[105] Idem.
[106] https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

La fel de bine este bine să ştim că primele icoane ale Sfântului Arhanghel Mihail au apărut în Bizanţ. De acolo ele au fost preluate de mai toate popoarele creştin ortodoxe dar la fel de bine icoane ale arhanghelului trebuie să ştim că există şi în lumea neortodoxă.[107]

Sfântul Arhanghel Mihail prin urmare este unul care trebuie să ştim că vom avea foarte mult folos duhovnicesc dacă vom ajunge să ne uităm cum a fost el cinstit şi venerat în Bizanţ fiindcă ştim că Bizanţul a fost primul imperiu creştin ortodox din istorie.

“În acest context trebuie așezată și relansarea cultului Sfântului Arhanghel Mihail din secolul al IX-lea, mai ales prin instituirea sărbătorii din 6 septembrie, ale cărei canoane au fost scrise tot de Sfântul Iosif. Din aceeași epocă, deși legenda pare să fi existat anterior într-o formă mai primitivă. Apariția și minunea Arhanghelului par să se fi petrecut pentru a se contracara cultul păgân, heterodox al acestuia ce era practicat din antichitate în Colose (cf. Col. 2, 18), la care făcea mențiune și Sinodul din Laodiceea. poate chiar de la sfârșitul secolului al VIII-lea, datează descrierea hagiografică a minunii de la Hones (Colose) Col. 2, 18), la care făcea mențiune și Sinodul din Laodiceea.”[108]

Ceea ce ne spune minunea de la Colose este că Sfântul Arhanghel Mihail a intervenit în persoană în promovarea creștinismului în antichitate când se ştie că păgânismul era religia oficială şi dominantă. Ştim că păgânismul era

- politeist,
- imoral,
- violent,
- crud,
- brut,
- pervertit
- şi viclean.

Într-un asemenea context are loc minunea Sfântului Arhanghel Mihail de la Colose: „textul hagiografic spune că un grup de păgâni violenți îl amenință în mod repetat pe Arhip, călugăr cuvios ce petrecea de 60 de ani ca paracliser al unei biserici a Sfântului Arhanghel Mihail din Colose, încercând în același timp să dărâme biserica. În cele din urmă, abat cursul a două râuri, pentru a inunda sfântul locaș și a-l distruge, iar pe călugăr să-l ucidă. Acesta, cu multă îndrăzneală, cere Sfântului său ocrotitor să-l ajute și să protejeze mai ales biserica de distrugere și profanare. Arhanghelul se arată, lovește o stâncă din fața altarului, care se deschide și înghite șuvoaiele furioase de apă. Biserica este salvată, iar apa sfințită de prezența vizibilă a Arhanghelului, care se va găsi de acum în acel loc, va izvorî la rândul său necontenite tămăduiri.”[109]

Ei bine minunea de la Colose a avut loc cam în viitorul spaţiu al Bizanţului. Este adevărat că pe creştinii ortodocşi îi leagă foarte mult evlavia creştin ortodoxă de Bizanţ. Aceasta fiindcă ştim că în Bizanţ au trăit mari sfinţi creştin ortodocşi cum ar fi:

- Sfântul Nicolae,
- Sfinţii trei ierarhi,
- Sfântul Grigorie de Nyssa,

[107] E. A . Wallis Budge, *Saint Michael the Archangel: Three Enconiums by Theodosius, Archbishop of Alexandria; Severus, Patriarch of Antioch; and Eustathius, Bishop of Trake: ... Extracts from Arabic and Ethiopian Versions* (Gorgias Press, 2014).

[108] https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

[109]https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

- Sfântul Maxim Mărturisitorul,
- Sfântul Grigorie Palama
- sau Sfântul Fotie cel Mare.

Moştenirea bizantină a evlaviei faţă de Sfântul Arhanghel Mihail evident că este una de bun augur pentru noi creştinii ortodocşi. De ce? Fiindcă ea ajunge să fie una care să ne întărească în credinţa unui cult al arhanghelului în care de mai multă vreme oamenii au crezut şi au găsit

- mângâiere,
- scăpare
- şi în cele din urmă mântuire.

Nu fiindcă arhanghelul ar mântui ci mai mult fiindcă el ne ajută în drumul spre mântuire.[110]

Creştinii ortodocşi sunt unii care au foarte bine menținută în ei noțiunea de tradiţie şi trebuie să ştim că tradiţia este una care se leagă şi de cultul Sfântului Arhanghel Mihail. Încă avem multe de învăţat şi de descoperit cu privire la evlavia pe care bizantinii au avut-o faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta fiindcă după cum am spus au fost mulţi sfinţi bizantini care ne-au lăsat mai mult scrieri cu adevărat folositoare şi edificatoare cu privire la acest arhanghel. Prin aceste experienţe evident că vom devenii şi noi mult mai bogaţi spiritual.

Doi filologi discutau într-o zi.

- Ştii ce am găsit zilele acestea?
- Nu.
- O legendă mihailică de Klaus Grass.
- Şi ce spunea ea?
- Arhanghelul Mihail veghează la poarta cerului. Cu balanţa sa el cântăreşte Binele şi Răul. Cu sabia sa împinge Răul înapoi.
- Nu ştiam.
- Cu multă vreme în urmă, un balaur înspăimântător voi să se ridice împotriva Îngerilor şi să tulbure liniştea din Cer.
- Şi?
- Avea un trup plin de negi, o coadă lungă solzoasă şi un bot lat.
- Urât.
- Suflând zgomotos, se apropie de poarta Cerului, scuipând foc înspre Îngerul de pază.
- Şi?
- Atunci Arhanghelul Mihail îşi ridică sabia sa de lumină şi împinse cu putere monstrul jos pe Pământ.
- L-a ucis?
- Balaurul nu era mort, dar îi trebui mult până să se poată mişca din nou.
- Înţeleg.
- Aripile şi le pierduse în lupta cu Sfântul Mihail. El putea să se mai mişte doar târându-se. Cu multă trudă, se târî sus pe un munte de unde se uită în jos.
- Şi?
- De acolo zări mulţi oameni, ce munceau bucuroşi, şi cântau în timp ce munceau, şi râdeau, şi-şi spuse, pufăind mulţumit.
- Ce?
- Dacă n-am putut face nici un rău Îngerilor, îl voi face oamenilor!

[110] A se vedea John Charles Arnold, *Ego sum Michael. Origin and diffusion of the cult of Archangel Michael the Archanghel* (Arkansas, 1997).

- Păi da.
- Se ascunse în apropiere, într-o peşteră stâncoasă. Aburi otrăviţi ieşeau din botul său şi otrăveau aerul din jur.
- Vai nu se poate.
- De atunci, viaţa oamenilor de acolo începu să se schimbe.
- Cum?
- Tot mai rar puteau fi auziţi râzând sau cântând. Se certau şi se ocărau din cele mai mici motive. Munca şi-o îndeplineau fără bucurie. Invidia creştea ca un şarpe în inimile lor, şi-i făcea răi.
- Şi ce s-a întâmplat?
- Într-o zi, sosi un cavaler în ţinutul în care bântuia balaurul. Era un om evlavios, de bună credinţă, care străbătuse lumea în lung şi în lat.
- Şi ce a făcut?
- Multe văzuse, dar feţe atât de nemulţumite şi de posomorâte nu mai întâlnise nicăieri. Încuiau uşile în faţa lui, când îl zăreau de departe venind. Nimeni nu voia să-i răspundă la salutul prietenos. Nici chiar copiii nu se jucau cu bucurie, aşa cum văzuse pretutindeni.
- Ce trist.
- Străinului i se strânse inima. El călări mai departe şi văzu câmpuri cultivate, câmpii mănoase, pe care se aflau vite la păşune, copaci plini de roade. Era limpede că oamenii nu erau săraci. Aşadar, ce să fie ceea ce le amărâse atât de tare inimile?
- Balaurul
- Da.
- Şi?
- În amurg, cavalerul ajunse la un sat. Coborî de pe cal, ca să ceară adăpost peste noapte. Ciocăni la o uşă şi aşteptă. Ciocăni încă o dată. Auzi șoapte omeneşti, dar nimeni nu deschise uşa. Şi la celelalte case uşile rămaseră închise.
- Nimeni nu vroia să îl primească?
- Nu.
- Între timp se întunecase de tot. Fără să-şi fi găsit vreun adăpost, cavalerul părăsi satul.
- Şi unde s-a dus?
- El ajunse într-o pădure unde voia să caute un loc ferit pentru a înnopta. Observă o luminiță printre copaci. Străinul se apropie şi zări o colibă modestă. Oare l-ar primi cineva aici?
- Ciocăni la uşă. Uşa se deschise. Un pustnic privi afară şi se minună.
- – Cine eşti şi ce cauţi în regiunea aceasta părăsită de Dumnezeu?
- – Sunt cavaler şi caut un adăpost peste noapte, răspunse bărbatul.
- – Cu dragă inimă, poftim înăuntru! spuse bătrânul.
- Era bucuros să revadă un om.
- – Mai înainte veneau adesea străini aici, dar de mult n-au mai venit.
- Cavalerul deveni atent şi întrebă din ce cauză. Pustnicul povesti:
- – Avem un necaz mare. Un balaur se află într-o peşteră stâncoasă. Cu răsuflarea sa de pucioasă a otrăvit aerul. De când s-a adăpostit acolo, oamenii au devenit răi. De atunci fiecare nu se mai gândeşte decât la sine. Mulţi cavaleri puternici şi curajoşi au încercat să omoare monstrul, dar nici unul nu s-a întors din luptă. Iar balaurul trăieşte!

- Cavalerul asculta şi, în timp ce asculta, privea mereu pe perete. De unde să fie sabia ce era atârnată acolo? Cât de diferit arăta faţă de propria-i sabie, care din ultima bătălie era atât de stricată şi de îndoită, încât nu mai era bună de nimic! Acea sabie de pe perete, în lumina făcliei ce lumina încăperea, strălucea ca aurul. Pustnicul ghici gândurile străinului şi-i spuse:
- – Un cavaler a lăsat cândva aici această sabie. A fost ultimul care a voit să ucidă balaurul, dar curajul l-a părăsit. N-a îndrăznit să meargă la luptă.
- Bătrânul se ridică, pentru a întocmi un pat pentru oaspetele său, apoi se duse la culcare.
- Străinul se tot gândi la toate cele pe care le trăise şi le auzise în ziua aceea. Ar fi vrut să-i ajute pe oameni, chiar dacă l-ar fi costat viaţa. Când în sfârşit adormi, avu un vis.
- Ce vis?
- Arhanghelul Mihail stătea strălucind în faţa sa şi-i spunea.
- Ce?
- – Eşti un om cinstit şi fără teamă. Poţi să-i ajuţi pe oameni şi să învingi balaurul. Dar fii atent, căci monstrul e puternic. Săbiile făcute doar din materiile pământului nu au puterea să-l învingă. Cu sabia mea de lumină te voi ajuta în luptă dacă mă chemi!
- Când cavalerul se trezi, se simţi odihnit şi curajos. El mulțumii pustnicului pentru ospitalitate şi-l rugă să-i arate drumul spre peştera balaurului. Înspre apusul Soarelui ajunse acolo. În curând răsună un zgomot asurzitor şi aburi de pucioasă umplură aerul. Când apăru balaurul, cavalerul fu cât pe-aici să se descurajeze, dar atunci îşi aminti de visul său. Îl chemă pe Arhanghelul Mihail în ajutor. Şi atunci simţi că Arhanghelul se afla deja în spatele lui şi că-l ajută să învingă monstrul cu forţa sabiei de lumină.
- Când balaurul zăcu mort la pământ, oamenii din regiune fură eliberați de forţa sa nefastă. Invidia şi răutatea căzură ca nişte măşti de pe sufletele lor. Oamenii se grăbiră înspre peştera din stâncă. Ei vrură să-i mulțumească eroului pentru fapta sa curajoasă, dar cavalerul spuse:
- – Eu singur n-aş fi putut învinge monstrul. Sfântul Mihail cu sabia sa de lumină mi-a ajutat.
- - Frumos.
- Mă bucur că ţi-a plăcut povestea.
- Este foarte pilduitoare.[111]

„Canoanele compuse de Sfântul Iosif Imnograful ni-l prezintă pe Sfântul Arhistrateg al oștirilor dumnezeiești ale puterilor celor de sus ca pe întâistătătorul minților cerești și, deopotrivă, ca cel ce stă cel dintâi înaintea tronului dumnezeirii, mijlocitor între oameni și Dumnezeu.

Textele sunt bogat reprezentate tipologic, cu multe referințe din Noul și Vechiul Testament. Odinioară ocrotitor și călăuzitor al poporului Israel, Sfântul Arhanghel Mihail a devenit ocrotitorul Noului Israel, mare protector împotriva păgânilor. Canoane întregi laudă ajutorul Arhanghelului în lupta împotriva cruzilor agareni, ceea ce face ca ele să devină, brusc, extrem de actuale.

Poporul român însuși s-a bucurat de-a lungul istoriei sale de ocrotirea măritului Arhanghel și Arhistrateg al lui Dumnezeu, Mihail, și de aceea traducerea acestor canoane, în aceste vremuri de cumpănă, capătă multiple semnificații.”[112]

[111] De Klaus Graske, După motive din vechi legende mihaelice.

Noile generaţii sunt unele care nu prea cred în tradiţie şi consideră că tot ceea ce contează este ceea ce simt şi ceea ce cred ele. Aşa se face că sunt mai multe culte – mai ales neo-protestante – care deşi vorbesc de Sfântul Arhanghel Mihail nu vor să ştie de trecutul bizantin al cultului acestuia.

A ignora experiența bizantină cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail fără doar şi poate că este o dovadă de multă ignoranţă. Aceasta fiindcă sunt mulţi care nu vor să ştie de trecut fiindcă ei consideră că deţin în prezent tot

- adevărul
- şi experienţa

necesară.

Poate unul dintre cele mai impresionate edificii ridicate în Bizanţ în cinstea Sfântului Arhanghel Mihail a fost Biserica Mihaelion: „Mihaelion este numele primei - şi totodată celei mai cunoscute - biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail în Imperiul Roman devenit creştin. Biserica Mihaelion a fost construită în secolul al IV-lea de către Sfântul Împărat Constantin cel Mare, la sud de Constantinopol, în apropiere de Calcedon. Mihaelion era o construcţie monumentală ce a constituit, de-a lungul timpul, un model pentru multe alte biserici închinate Sfântului Arhanghel Mihail, atât în Constantinopol, cât ţi în întreg Răsăritul ortodox.

Locaşul de cult creştin a fost construit pe locul unui templu păgân, Sostenion, asociat mai ales cu medicina şi vindecarea. O cronică antică relatează că atunci când împăratul Constantin a intrat în acest templu ar fi avut o revelaţie, simţind că statuia întâlnită aici reprezintă un înger. După ce a petrecut o noapte în templu, Împaratului Constantin i s-ar fi arătat chiar Sfântul Arhanghel Mihail, luând decizia de a construi în acest loc un locaş de cult creştin închinat acestuia.

Istoricul bisericesc Sozomen a consemnat evlavia mulţimii faţă de Arhanghelul Mihail la Mihaelion şi a scris numeroase mărturii despre minunile petrecute în acest loc, începand chiar cu faptul că el însuşi a primit vindecare aici. Bolnavii rămâneau pentru o noapte în această biserică în așteptarea minunii Sfântului Arhanghel Mihail.

Ca şi la Mihaelion, asocierea Sfântului Arhanghel Mihail cu vindecarea şi protecţia a continuat în secolul al VI-lea când, în timpul unei epidemii în Roma, bolnavii dormeau o noapte în biserica Castelul Sfântului Înger, închinată Sfântului Arhanghel Mihail, pentru salvarea Romei de această boală.”[113]

Avem aici o mărturie care ne spune cât se poate de clar că trebuie să ţinem cont de moştenirea bizantină a cultului Sfântului Arhanghel Mihail care se poate vedea că şi-a făcut simţită prezenţa în Bizanţ. Nu înseamnă că trebuie să reducem tot cultul creştin ortodox al Sfântului Arhanghel Mihail la ceea ce

- au trăit
- şi au experimentat

bizantinii.[114]

Ei bine ceea ce noi creştinii ortodocşi trebuie să fim conştienţi este că avem cu mult mai multe şanse să ne apropiem de Sfântul Arhanghel Mihail dacă ţinem cont de trecutul cultului său fiindcă este bine să ne dăm seama că el este unul care ne ajută şi ne face să avem

- o imagine

[112]https://mesagerulneamt.ro/2024/11/traditii-si-obiceiuri-de-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavril/ (accesat pe 04.07.2025).

[113] https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/mihaelion-prima-biserica-inchinata-arhanghelului-mihail-126994.html (accesat pe 05.07.2025).

[114] A se vedea Gleen Peers, *Trupuri imateriale. Reprezentări bizantine ale îngerilor* (Editura Nemira, 2011).

- şi o vedere

mult mai completă despre arhanghel.

De mai multe ori se poate vedea că în viaţa Bizanţului se considera că arhanghelul a intervenit sub o formă sau alta.

„În Constantinopol, Sfântul Arhanghel Mihail era considerat marele ocrotitor ceresc despre care se spune că a intervenit în numeroase lupte, în istoria Imperiului Bizantin.

Sfântul Constantin cel Mare a fost primul împărat roman care a devenit creştin. În 313 împreună cu Liciniu a semnat Edictul de la Milan, permiţandu-le creştinilor să-şi manifeste în mod liber cultul. Ulterior, Constantin l-a învins pe Liciuniu în 324 în lupta de la Adrianopole, nu departe de Mihaelion, atribuind victoria Sfântului Arhanghel Mihail.

Sfântul Constantin a considerat că atât Liciniu, cât şi Arie se aflau sub influenţa diavolului, asociindu-i cu şarpele descris în Apocalipsă (12:9). Astfel, Sfântul Constantin îl va reprezenta pe Liciniu ca şarpe pe monedele sale.”[115]

Se poate vedea că în Bizanţ evlavia faţă de Sfântul Arhanghel Mihail era atât de mare că până şi împăraţii erau unii care ajungeau să atribuie victorii intervenției speciale a arhanghelului.

Acest lucru nu poate să ne surprindă prea mult. De ce? Fiindcă evlavia era un lucru genuin în Bizanţ. Ar fi bine dacă şi în zilele noastre marii lideri ai lumii ar fi mult mai atenţi la sfinţii îngeri şi la arhangheli. Aceasta fiindcă poate că lumea noastră nu ar mai avea atât de multe

- războaie,
- conflicte
- şi neînţelegeri.

Prin urmare este bine să ştim că din cultul bizantin putem învăţa multe. Nu numai că acesta ne poate ajuta cu informaţii dar la fel de bine ne poate oferii o istorie frumoasă a interacțiunii dintre creştinii ortodocşi bizantini şi Sfântul Arhanghel Mihail.

„În iconografie, atributele Întâiului dintre oştenii lui Dumnezeu apare ca fiind un tânăr, bărbat, (niciodată copil), cu aripi, purtând mantie uneori de culoare roşie (astfel apare în icoanele de sorginte rusă), sabie ce simbolizează, pe de o parte, semnul demnității sale de conducător de oști, iar pe de altă parte, armă de luptă propriu-zisă. În unele icoane, mâna stângă susţine în jurul pieptului, într-un disc, chipul Mântuitorului sau monograma Sa, care desemnează faptul că el este slujitorul Lui. Cu privire la forma circulară a discului cu monograma X sau cu Cruce, Sfântul Simeon al Tesalonicului spune că această formă este un simbol teologic care ne arată că, deşi Hristos S-a întrupat, ca Dumnezeu El nu are nici început, nici sfârşit în timp.1 Capul este împodobit cu o panglică ce leagă strâns părul cârlionțat, ale cărei capete se desfac uşor în cadrul aureolei. Unii sunt de părere că aceste capete ale panglicilor semnifică auzul spiritual al îngerului, atent la poruncile Domnului2 , iar alţii cred că acestea simbolizează bunătatea îngerilor, care emană de la ei spre noi.”[116]

Este bine să ne dăm seama prin urmare că Bizanţul a scris pagini de aur în istoria cultului Sfântului Arhanghel Mihail. Pentru studenţii serioşi ai arhanghelului evident că nu vor putea să treacă peste această etapă importantă.

Bizanţul se poate spune că a avut o evlavie specială faţă de arhanghel şi acest lucru este un exemplu pentru toată lumea creştină şi mai ales creştin ortodoxă.

---

[115] https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfintii-mihail-gavriil/mihaelion-prima-biserica-inchinata-arhanghelului-mihail-126994.html (accesat pe 05.07.2025).

[116] https://ziarulfaclia.ro/sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-in-iconografie/ (accesat pe 05.07.2025).

Este adevărat că bizantinii au avut o mare evlavie şi faţă de Maica Domnului însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că în acest capitol vom vorbii mai mult despre evlavia lor faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.[117]

Cultul bizantin al arhanghelului trebuie să ştim că nu este unul

- fictiv,
- imaginar,
- mistificat
- şi exagerat.

El se bazează pe dovezi concrete şi exacte. Am putut să vedem că Sfântul Arhanghel Mihail a făcut contact chiar cu Sfântul împărat Constantin cel Mare. Acesta fiindcă cel mai probabil arhanghelul a ajuns să îi simtă sfinţenia vieţii şi a voit să îşi facă cunoscută prezenţa.

„Reprezentarea îngerilor a ridicat încă de la început probleme legate de neputinţa artiştilor creştini de a înfăţişa în imagini o fiinţă a cărei înfăţişare era imposibil de cunoscut şi care nu dusese o viaţă pământească, faţă de înfăţişarea Mântuitorului şi a sfinţilor Săi care era cunoscută încă din timpul vieţii lor pământeşti. Relaţia dintre icoana îngerului şi prototipul său este problematică existând o tensiune între reprezentarea materială şi natura imaterială a îngerilor.

Aceeaşi problemă a fost legată şi de reprezentarea lui Dumnezeu în icoane, a cărui transcendenţă este absolută faţă de îngeri. Şi îngerii sunt transcendenţi, dar nu în mod absolut, ca Dumnezeu.

Teama de a nu cădea în idolatrie reprezintă principala cauză a respingerii reprezentării îngerilor, deoarece păgânii îi identificau pe îngerii creştini cu proprii zei. De aceea, canonul 35 al Sinodului de la Laodiceea a corectat aceste probleme legate de venerarea excesivă a îngerilor.

Cu toate acestea, artiştii creştini au încercat să reprezinte în icoane „netrupeştile puteri“, bazându-se pe anghelofaniile descrise de Sfânta Scriptură şi pe teologia dionisiană.

Reprezentările îngerilor sunt simbolice şi aluzive, întrucât reprezentarea acestora ţine de o realitate spirituală care nu poate fi cunoscută în totalitate. Pe lângă acest fapt, ei au o natură imaterială şi nu au lăsat în urma lor nici imagini imprimate în mod miraculos şi nici moaşte. Faţă de aceştia reprezentarea Mântuitorului are la bază Întruparea Sa. De asemenea şi reprezentările sfinţilor au ca fundament existenţa lor istorică.”[118]

Ceea ce trebuie să ştim este că dacă azi în mai toate bisericile creştin ortodoxe avem un cult icoanelor sfinţilor îngeri ei bine el se datorează Bizanţului. Icoanele se crede de cei mai mult neortodocşi că sunt mai mult un fel de obiecte

- decorative,
- estetice
- şi ornamentale.

Ei bine icoanele trebuie să ştim că sunt dincolo de orice prezențe harice. De ce? Fiindcă ele atrag cu sine harul celor pe care îi reprezintă. Este bine să ştim că în lumea ortodoxă există icoane şi tablouri ale Sfântului Arhanghel Mihail. Ele nu trebuie să fie confundate. Icoana este o actualizare a prezenţe arhanghelului fiindcă după cum am putut vedea la Matamados în Grecia chiar el a cerut să i se facă o icoană.

[117] Mary B. Cunningham, Thomas Arentzen, *Reception of the Virgil Mary in Bizantium* (Cambridge, 2019).
[118] https://altarul-banatului.ro/?page_id=299 (accesat pe 05.07.2025).

„În sens simbolic, îngerii apar reprezentaţi sub forma antropomorfică, ca tineri înaripaţi. Arhanghelii au spre deosebire de ceilalţi îngeri şi numele inscripţionat pe icoane. Heruvimii şi serafimii sunt identificaţi datorită numeroaselor aripi şi ochi.

Cea mai veche reprezentare a unui înger sub formă umană apare în secolul al III-lea, în catacomba Priscillei.

În sens literar, îngerii apar înfăţişaţi sub forma stâlpului de nor şi de foc aşa cum sunt ei descrişi în cartea Ieşirii. În Topografia creştină, scrisă în veacul al VI-lea de Cosmas Indicopleustes, se redă literar norul şi o coloană de foc.

Aripile îngerilor reprezentau rapiditatea îndeplinirii misiunii încredinţate de Dumnezeu, imaterialitatea şi transcendenţa lor. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Ce ne arată puterile prin aceste aripi? Înălţimea şi subţirimea, şi uşurinţa şi iuţeala naturii lor. De aceea, Arhanghelul Gavriil coboară în zbor: nu pentru că aripile ar fi mădulare ale puterilor fără de trup, ci pentru că ele coboară de la cele de sus şi se întorc apoi acolo de unde au fost trimise“.

Mântuitorul Iisus Hristos este reprezentat uneori ca înger, cu aripi şi fără barbă, cu nimb crucifer şi cu mandorlă. Artiştii şi-au fundamentat lucrarea lor pe cele spuse de profetul Isaia: „Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă… şi se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat…“ (Isaia 9, 6). Şi Sfântul Ioan Botezătorul este reprezentat sub formă de înger. De asemenea şi Maica Domnului este reprezentată sub formă de înger înaripat sub influenţa icoanei lui Hristos înaripat.”[119]

Este clar că avem o moştenire iconografică din Bizanţ pe care se cuvinte să o cunoaștem şi să o preţuim. Nu fără de nici un motiv se fac mai multe studii de bizantinologie care sunt menite să descopere

- comorile
- şi bogăţiile

spirituale şi istorice ale Bizanţului.[120]

Ceea ce am putut vedea este că Sfântul Arhanghel Mihail nu a fost apropiat numai de poporul evreu al cărui protector şi patron a fost ci la fel de bine şi de Bizanţ. Aceasta fiindcă arhanghelul este alături de toţi cei care au o evlavie curată şi profundă. Acest lucru înseamnă că se poate să simţim şi chiar să vedem prezenţa arhanghelului chiar noi dacă ne ridicăm la o stare duhovnicească vrednică de acest lucru.[121]

Un profesor de religie discuta cu elevii lui.

- Dragi copii, de curând i-am sărbătorit pe Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil.
- Aşa este.
- Ce ştiţi şi cât ştiţi voi despre aceste nume sfinte?
- Nimic.
- Această sfântă sărbătoare este o mare taină.
- De ce?
- Mihail şi Gavriil sunt căpeteniile îngerilor; vestitori de bine şi bucurie, îngeri ai darurilor, ai bunelor vestiri dumnezeieşti, ai purtătorilor de lumină şi biruinţă.
- Ce frumos.
- Voi citii în continuare o povestioară veche, care grăieşte în conţinutul ei despre puterea binefăcătoare a îngerilor, paza şi grija lor dumnezeiască pentru voi toţi.

---

[119] Idem.

[120] A se vedea Emanuil Băbuş. *Bizanţul. Istorie şi spiritualitate* (Bucureşti, 2010).

[121] Elizabeth Claire Prophet, *I am your guard: how archangel Michael can protect you* (Summit University Press, 2008).

- O poveste?
- Da.
- Ne plac poveştile.
- Ştiu.
- Este frumoasă?
- Da.
- Vă ascultăm.
- Bine.
- Spuneţi mai repede.
- Odată, demult, la poalele unui munte se găsea o pajişte mare - pe care iarba părea un covor de catifea, cu firele dese şi mătăsoase, mângâiate de razele blânde ale soarelui sfânt - de la răsăritul lui şi până în asfinţitul rubiniu, ce îmbrăca toată natura cu un colorit fermecător.
- Şi?
- Ionică veni cu turma lui de mioare şi, poposind, se aşeză la trunchiul unui bătrân copac şi începea a doini din fluier, iar mioarele păşteau liniştite iarba binefăcătoare.
- Frumos.
- O duceau bine aici.
- Cine?
- Mioarele.
- Da.
- Nici izvorul din care se adăpau nu era prea departe.
- Şi ce a urmat?
- O clipă, pe Ionică îl fură somnul.
- era obosit.
- da.
- De ce?
- Fiindcă umblase mult.
- Bine.
- Şi mai era şi căldura.
- Ce căldură?
- Umblase mult prin căldură.
- Şi mai Parfumul mereu proaspăt al pajiștii, umbra deasă a copacului îi sporeau somnul.
- Frumos.
- În visul lui văzu cum de pe bolta cerului se desprinse o pată de un albastru fără egal, iar pe ea pluteau doi îngeri ce îşi legănau uşor aripile, îndreptându-se către el.
- îngeri?
- Da.
- Ce este un înger?
- Este o fiinţă din cer de lumină şi cu aripi.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Şi ce a urmat?
- Ionică se sfii puţin, dar îngerii se apropiau de el, spunându-i aşa.
- Ce?
- „Copile, pleacă cu mioarele tale de aici, că te paşte un mare pericol!“.

- Ce pericol?
- Un mare pericol?
- Da?
- Da.
- Şi chiar trebuie să plec?
- Cât mai repede.
- Dar cine sunteţi voi?
- Suntem Mihail şi Gavriil.
- Mihail şi Gavriil?
- Da.
- Nu am auzit de voi.
- Acum pleacă.
- Ionică se trezi din somn, privi întinderea cu ochi cercetători, îşi adună mioarele şi porni către casă.
- Şi?
- Ajuns, mama îi ieși în cale mirată de întoarcerea fiului ei mai devreme decât de obicei.
- de ce s-a mirat?
- Ionică îi povesti visul.
- Şi ce a urmat?
- Nu trecu mult timp şi spre seară se duse vorba în sat că pe pajiștea de unde plecase venise mai mulţi lupi.
- Deci Mihail şi Gavriil au avut dreptate?
- Da.
- Ei erau îngeri cu aripi din cer?
- Da.
- Şi de unde au ştiu de că vor venii lupii?
- Fiindcă le-a descoperit Dumnezeu.
- Dumnezeu ştie tot?
- Da.
- Ce frumos.
- Acum ştiţi cine sunt Arhanghelii Mihail şi Gavriil.
- Aşa este.[122]

„Imitând ceremoniile de la curtea imperială, Hristos este reprezentat înconjurat de cetele îngereşti. Astfel, în nişa absidei capelei VI a manăstirii Sfântul Apollo de la Baouît (Muzeul Copt din Cairo) Hristos care tronează este înconjurat de doi îngeri şi de tetramorful din viziunea lui Iezechiel. Hristos este reprezentat înconjurat de îngeri şi la Sant'Apollinare Nouvo din Ravenna.

Se pare că reprezentarea îngerilor cu aripi a fost preluată din arta funerară păgână, care reprezenta pe zeiţa Nike înaripată. Dar există diferenţe de gen şi vestimentaţie dacă comparăm reprezentările îngerilor creştini şi figurile victoriei înaripate. Îngerii creştini sunt reprezentaţi mereu ca bărbaţi şi purtând tunică şi pallium, iar Nike este mereu de genul feminin cu vestimentaţie adecvată, în speţă chiton. Spre exemplu, panoul de fildeş care aparţine dipticului Barberini, ce datează din secolul al VI-lea şi se află la Muzeul Luvru din Paris, prezintă pe zeiţa victoriei, înveşmântată în chiton, care stă în dreapta împăratului, iar în partea superioară a

[122] https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/pagina-copiilor/poveste-despre-ingeri-si-ajutorul-lor-63467.html (accesat pe 05.07.2025).

panoului sunt reprezentate două figuri bărbăteşti cu aripi, înveşmântate în tunică şi pallium, care poartă un medalion cu chipul lui Hristos.

Şi alte personificări păgâne au influenţat iconografia creştină a îngerilor ca de pildă vântul, personajele psihopompe sau sufletele. Manuscrisul Cotton al cărţii Facerii, ce datează din veacul al VII-lea, cuprinde figuri personificate ale zilelor creaţiei ce poartă ghirlande de flori în păr şi chiton. Cercetătorii au ajuns la concluzia că figurile feminine înaripate sunt de fapt sufletele celor răposaţi, alţii spun că aceste figuri feminine ar personifica timpul sau fiecare zi a creaţiei."[123]

CAPITOLUL 6

RUGĂCIUNI ROMÂNEŞTI CĂTRE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL SAU DESPRE FAPTUL CĂ ROMÂNUL A GĂSIT ÎNTOTDEAUNA UN PRIETEN BUN ÎN SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Deşi păgâni la origini din daci şi romani, românii s-au încreştinat în urma predicii în Dobrogea a doi dintre apostolii lui Hristos: Andrei şi Filip. Spre deosebire de alte popoare trebuie să ştim că încreştinarea românilor fost un proces mai lung şi mai amplu. El s-a făcut treptat şi în etape succesive.

După cum am spus din iudaism şi din Bizanţul ortodox ei bine românii vor afla despre Sfântul Arhanghel Mihail şi despre existenţa îngerilor în genere.

Aşa se face că în cadrul poporului creştin ortodox român a început să se nască o evlavie genuină şi autentică faţă de Sfântul Arhanghel Mihail. Ea cel mai bine a ajuns să fie exprimată prin icoane şi biserici cu hramul arhanghelului dar la fel de bine prin rugăciuni.[124]

Iată aici o primă rugăciune către Sfântul Arhanghel Mihail: "Sfinte și mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul și păzitorul neamului omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oștile tale capul prea-trufașului diavol și rușinezi pururea pe pământ răutatea și viclenia lui, la tine alergăm cu credință și ne rugăm ție cu dragoste: fii pavăza nestricată și coif tare Sfintei Biserici și neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne cu spada ta purtătoare de fulgere de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți.

Nu ne lăsa pe noi, o, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără ajutorul și ocrotirea ta, pe cei ce lăudam astăzi sfântul tău nume. Iată că, deși mult greșiți suntem, nu voim să pierim întru fărădelegile noastre, ci să ne întoarcem la Domnul, ca să ne călăuzească spre lucruri bune. Luminează mințile noastre cu lumina feței lui Dumnezeu, care strălucește totdeauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui Dumnezeu, bună și desăvârșită, în ceea ce ne privește, și să cunoaștem toate câte se cuvine nouă să le facem și câte să le trecem cu vederea și să le părăsim. Întărește-ne cu harul Domnului voința slabă și dorirea lipsită de vlagă, că întărindu-ne în legea Domnului, să încetăm a ne mai primejdui cu cugetele pământești și cu poftele trupești, aplecându-ne, după asemănarea copiilor lipsiți de minte, către frumusețile degrabă pieritoare ale lumii acesteia și uitând în chip nesăbuit cele veșnice și cerești de dragul celor stricăcioase și pământești.

Mai presus de toate acestea, cere de Sus pentru noi duhul adevăratei pocăințe, întristarea cea ne fățarnică după Dumnezeu și zdrobirea pentru păcatele noastre, ca zilele ce ne-au mai rămas din această viață trecătoare să le cheltuim nu spre plăcerea

[123] https://altarul-banatului.ro/?page_id=299 (accesat pe 05.07.2025).
[124] A se vedea *Cele mai frumoase rugăciuni ale ortodoxiei* (Bucureşti, 2003).

simțurilor și hrănirea patimilor noastre, ci întru îndreptarea cu lacrimi de credință și zdrobire a inimii, cu nevoințele curăției și cu bineplăcutele fapte ale milostivirii.

Iar când se va apropia ceasul sfârșitului nostru, al slobozirii din legăturile acestui trup pieritor, nu ne lasă pe noi, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără de apărare împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduhuri și obișnuiesc a împiedica urcușul sufletului omenesc la cele de Sus, ca păziți fiind prin tine, fără împiedicare să ajungem în sălașurile prea-slăvite ale Raiului, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit.

Și învrednicindu-ne a vedea prealuminatul chip al Preabunului nostru Domn și Stăpân, și căzând cu lacrimi la picioarele Lui, cuprinși de bucurie și umilință a sa strigăm: slava Ție, Preaiubitul nostru Mântuitor, Care pentru preamultă dragoste pe care o ai față de noi, nevrednicii, ai binevoit a trimite pe îngerii Tăi ca să slujească mântuirii noastre! Amin !”[125]

Se poate vedea că în această rugăciunea este cuprinsă o adevărată teologie. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail nu cuprind numai cereri ci la fel de bine şi mai multe informaţii teologice cu privire la ceea ce poate să facă arhanghelul.

Din rugăciune se poate vedea că arhanghelul ne poate ajuta să trecem cu bine peste momentul morţii cel mai cumplit şi mai greu moment din viaţa noastră.[126]

O altă rugăciunea din evlavia populară românească către Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta: „Doamne, Dumnezeule Atotputernice, Împărate cel fără de început, trimite-l, Doamne, pe Arhanghelul Tău, Mihail, spre ajutorul robului Tău (N), să-l scoată din mâna vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi.

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, revarsă mir bun asupra robului lui Dumnezeu, (N).

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, căpetenia cetelor îngereşti cu şase aripi, Voievode al puterilor cereşti, al Heruvimilor, al Serafimilor şi al tuturor îngerilor, fii mie păzitor tare, mare ajutător în toate nevoile, scârbele, mâhnirile; în locuri pustii, la răscruci de drumuri, pe ape şi pe mări – liman lin.

Izbăveşte-mă, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, de toate înşelăciunile viclene ale diavolului şi auzi-mă pe mine, păcătosul robul lui Dumnezeu, (N), care mă rog ţie şi chem numele tău cel sfânt. Grăbeşte spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea.

O, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, pe toţi cei ce-mi stau împotrivă, biruieşte-i cu puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Crucii Domnului, cu rugăciunile Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, cu ale sfinţilor îngeri şi cu ale Sfinţilor Apostoli, cu ale Sfântului Proroc Ilie şi cu ale Sfântului Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, cu ale Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos, cu ale Sfinţilor Mari Mucenici Nichita şi Eustaţie, cu ale Preacuvioşilor Părinţi, cu ale Sfinţilor Ierarhi şi Mucenici, şi cu ale tuturor puterilor cereşti.

O, mare Arhanghele Mihaile, ajută-mă pe mine, păcătosul robul lui Dumnezeu (N), apără-mă de cutremur, de potop, de foc, de sabie, de moarte năprasnică, de orice rău, de vrăjmașul cel înșelător, şi de năpastele aduse de el.

Izbăveşte-mă de cel viclean, mare Arhanghele al Domnului, Mihaile, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.”[127]

---

[125] https://doxologia.ro/rugaciune-catre-sfantul-arhanghel-mihail (accesat pe 05.07.2025).

[126]A se vedea Ierotheos Vlahos, *Viaţa după moarte* (Galaţi, 2020).

[127] https://www.centruldesanatategabriela.ro/rugaciune-catre-sfantul-arhanghel-mihail/ (accesat pe 08.07.2025).

Se poate vedea aici că sunt invocate mai multe puteri ale arhanghelului. Aceasta fiindcă el poate să ne apare de

- cutremur,
- potop,
- sabie,
- foc,
- moarte năprasnică
- şi de cursele demonilor.[128]

Românul are cel mai mult nevoie de Sfântul Arhanghel Mihail în confruntarea cu diavolul care ştim – după exemplul dreptului Iov – că Dumnezeu îl poate lăsa să ne ispitească şi să ne încerce. Ei bine când ştim că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste demoni trebuie să ne dăm seama că speranţa şi optimismul nostru duhovnicesc creşte şi suntem mult mai încrezători în șansele noastre de a triumfa asupra demonilor.

O altă rugăciunea românească adresată Sfântului Arhanghel Mihail este aceasta: „Doamne Dumnezeule cel Mare, Împăratul cel fără de sfârșit, trimite, Doamne Arhanghel Mihail să ajute pe robul tău (numele) să mă ia de la dușmanii mei vizibili și invizibili. Doamne Arhanghel Mihail, revarsă, Doamne Arhanghel Mihail, un mir de har asupra robului tău (numele).”[129]

Ei bine ceea ce are loc cu mai mulţi este că atunci când spun rugăciuni către Sfântul Arhanghel Mihail ei bine ei se așteaptă la minuni instantanee sau la fel de bine la un „efect magic.” Aceasta fiindcă sunt mai mulţi care cred că relația lor cu Sfântul Arhanghel Mihail este mai mult un fel de magie. Spui rugăciuni şi aşa ca prin magie apar rezultatele. Ceea ce trebuie să ştim este că de multe ori rezultatele rugăciunii nu vin fiindcă ceea ce cerem nu este de folos sau nu face parte din planul lui Dumnezeu cu noi.[130]

O altă rugăciune adresată arhanghelului se centrează pe capacitatea lui de a distruge demoni: „O, Doamne Arhanghel Mihail, distrugător de demoni. Interzice tuturor dușmanilor care luptă împotriva mea. Fă-i ca pe niște oi și zdrobește-i ca praful în fața vântului. O, Doamne marele Mihail Arhanghelul, întâiul prinț cu șase aripi și comandantul forțelor neputincioase, Heruvimi și Serafimi, Doamne, bunul Mihail Arhanghelul. Fii ajutorul meu în toate: în jigniri, în necazuri, în dureri, în suferințe, în pustietăți, pe sloiuri, pe râuri și pe mări, loc de adăpost liniștit.”[131]

Este adevărat că această rugăciune este mai poporanistă însă ceea ce trebuie să ştim este că ea se referă mai mult la demoni care sunt dușmanii noştri şi care vor

- să ne distrugă,
- să suferim,
- ne doară
- şi în cele din urmă să murim.

Vestea bună este că în faţa demonilor nu suntem singuri şi îl avem pe Sfântul Arhanghel Mihail. De mai multe ori trebuie să fim mult mai

- persistenţi,
- mai insistenți
- şi mai stăruitori

faţă de Sfântul Arhanghel Mihail.

---

[128] A se vedea Părintele Rodion, *Oameni şi demoni* (Galaţi, 2003).

[129] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).

[130] A se vedea Nicu Gavriluţă, *Homo magicus. Camuflări, mistere, soteriologii* (Iaşi, 2021).

[131] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).

Adevărul este că de cele mai multe ori nu suntem prea atenţi cu rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail însă atunci când năpaste sau demonii dau peste noi dintr-o dată parcă ne trezim din somn. Aceasta fiindcă ne vedem pe noi

- neputincioşi,
- slabi
- şi vulnerabili.

Iată o altă rugăciunea românească adresată Sfântului Arhanghel Mihail: „Izbăvește-mă, Arhanghel Mihail, de toate faptele rele, când mă auzi pe mine, robul tău păcătos (numele), rugându-mă ție și chemând sfântul tău nume, grăbește-te să-mi vii în ajutor și ascultă rugăciunea mea, mare Arhanghel Mihail.

Îndrumă-i pe toți cei care mi se împotrivesc prin puterea cinstitei și de viață făcătoarei Cruci a Domnului, prin rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și ale Sfinților Apostoli și ale Sfântului Nicolae Făcătorul de Minuni, ale Sfântului Andrei Nebunul lui Dumnezeu și ale Sfântului Proroc Ilie, ale Sfinților Mari Martiri Nikita și Eustatie, ale Venerabililor Părinți ai tuturor sfinților și martirilor și ale tuturor sfintelor puteri cerești. Amin.”[132]

Această rugăciunea se poate spune că este mai realistă fiindcă trebuie să ştim că îi cere arhanghelului să ne ajute să nu mai facem fapte rele.

La fel de bine pentru a avea mai mult efect pe lângă numele Sfântului Arhanghel Mihail mai sunt invocați şi ale sfinţi ai tradiţiei creştin ortodoxe.

O altă rugăciunea către arhanghel sună aşa: „Doamne, Dumnezeule, mare Împărat și fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail Arhanghelul Tău în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăşmaşul cei văzuţi și nevăzuți. O Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător și voievod al puterilor cerești, fii mie ajutor în toate: în boala, în strâmbătăți , în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, școala, și mă izbăvește de toata înșelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ție și chemând numele tău, grăbește spre ajutorul meu și auzi rugăciunea mea. Așa, mare Arhanghele, biruiește pe toti care se împotrivesc mie, mă apără și mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci și cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil și Egudiil și ale puterilor cerești, totdeauna, acum și pururi și în Veci. Amin!”[133]

Doi pelerini creştini ortodocşi discutau.

- Tu chiar crezi în îngeri?
- Da.
- Ai văzut unul?
- Încă nu.
- Şi atunci de ce crezi în ei?
- Fiindcă au fost sfinţi care i-au văzut?
- Cum ar fi?
- Sfântul Ioan Teologul.
- Ce a văzut?
- L-a văzut pe Sfântul Arhanghel Mihail cum l-a învins pe diavol şi l-a scos din cer.
- Te cred.
- Mă bucur.
- Dar alte întâmplări cu îngeri mai ştii.

[132] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).
[133] Idem.

- Ştiu una.
- Mi-o spui şi mie?
- Da.
- Bine.
- O să îţi spun.
- Te ascult.
- Spunea oarecare din Părinţi că în Tesalonic era o mănăstire de fecioare.
- Frumos.
- Una din ele, fiind ispitită de diavol, a ieşit din mănăstire şi a căzut în desfrânare, zăcând în acest păcat multă vreme.
- Vai nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, Cel iubitor de oameni, căindu-se, s-a întors la mănăstirea ei.
- Ce bine.
- Dar, căzând înaintea porţii, a murit, iar despre moartea ei i s-a descoperit de la Dumnezeu unuia din sfinţi.
- Ce i s-a descoperit?
- Acel sfânt a văzut pe îngeri voind să-i ia sufletul şi pe diavoli mergând în urma lor.
- Da?
- Da.
- Şi?
- Certându-se între dânșii, sfinţii îngeri ziceau că femeia a murit în pocăinţă
- Şi ce ziceau diavolii?
- âIar diavolii ziceau dimpotrivă aşa.
- Ce?
- Că ne slujeşte nouă de multă vreme, şi încă nici n-a ajuns să intre în mănăstire. Deci cum ziceţi voi că s-a pocăit?
- Şi îngerii ce au mai spus?
- Iar îngerii au răspuns aşa.
- Ce?
- Din clipa când a văzut Dumnezeu inima ei îndreptată spre mănăstire, i-a şi primit pocăinţa. Deci ea era stăpână a pocăinţei prin scopul ei cel bun.
- Auzind aceasta, diavolii s-au ruşinat şi s-au depărtat.
- Ce bine.
- Că zice Ava Alonie aşa.
- Ce?
- „De va voi omul, de dimineaţă până seara poate ajunge în măsură dumnezeiască, prin pocăinţă din toată inima”.
- Foarte optimist.
- Aşa este.
- Este o poveste cu final fericit.
- Aşa este.
- Aş vrea să aud mai multe astfel de povestiri.

- Dacă vei căuta vei găsii.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă tradiţia creştin ortodoxă este plină de astfel de povestiri.
- Nu ştiam.
- Ba da.
- Îmi dau seama acum cât de importantă este pocăinţa.
- Este foarte importantă.
- Te cred.
- Deci de Dumnezeu ne aşteaptă să ne pocăim până în ultimul moment?
- Da.
- Nu ştiam.
- Viaţa este plină de neprevăzut.
- Aşa este.
- Deci Sfântul Arhanghel Mihail ne aşteaptă să ne pocăim?
- Cu siguranţă.
- Bine de ştiut.
- Aşa este.
- Îţi mulţumesc pentru poveste.
- Plăcerea a fost a mea.[134]

O altă rugăciunea adresată Sfântului Arhanghel Mihail sună aşa: „Doamne, Dumnezeule, mare Împărat și fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail Arhanghelul Tău în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăşmaşul cei văzuți și nevăzuți. O Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător și voievod al puterilor cerești, fii mie ajutor în toate: în boli, în strâmbătăți , în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, școala, și mă izbăvește de toata înșelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ție și chemând numele tău, grăbește spre ajutorul meu și auzi rugăciunea mea. Așa, mare Arhanghele, biruiește pe toți care se împotrivesc mie, mă apără și mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci și cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil și Egudiil și ale puterilor cerești, totdeauna, acum și pururi și în Veci. Amin!”[135]

Rugăciunile către Sfântul Arhanghel Mihail trebuie să ştim că sunt un fel de sumar de angelologie fiindcă ele ne spun cam tot ceea ce se ştie despre arhanghel şi la fel de bine despre ceea ce este capabil el să facă pentru noi. Se poate vedea din această rugăciune că Sfântul Arhanghel Mihail este menţionat alături de alţi 6 arhangheli care sunt cu toţi cele 7 duhuri slujitoarea care stau înaintea tronului lui Dumnezeu:

- Gavriil,
- Rafail,
- Uriil,
- Varahiil,
- Salatiil
- și Egudiil.[136]

Evident că nu ştim exact câţi arhangheli sunt în cer dar ceea ce este singur este că Sfântul Arhanghel Mihail este unul dintre ei.

[134] *Cuvinte de la Sfinții Părinți,* Editura Episcopiei Romanului, 1997, p. 90.
[135] https://stirilebzi.ro/o-rugaciune-foarte-puternica-catre-arhanghelul-mihail-obtine-ajutorul-cerului-pentru-a-tine-departe-nenorocirile-7749 (accesat pe 05.07.2025).
[136] https://www.crestinortodox.ro/dogmatica/ingeri/cei-sapte-sfinti-arhangheli-140997.html (accesat pe 09.07.2025).

Mai nou se ştie că Sfântul Arhanghel Mihail a fost ales ca sfânt protector şi patron al poliţiei şi jandarmeriei fiindcă el este unul care a luptat şi luptă contra răului demonic.

O altă rugăciune românească către Sfântul Arhanghel Mihail sună aşa: „Sfinte şi mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul şi păzitorul neamului omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oştile tale capul prea-trufaşului diavol şi ruşinezi pururea pe pământ răutatea şi viclenia lui, la tine alergăm cu credinţă şi ne rugăm ţie cu dragoste: fii pavăză nestricată şi coif tare Sfintei Biserici şi neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne cu spada ta purtătoare de fulgere de toţi vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi.

Nu ne lăsa pe noi, o, Arhanghele al lui Dumnezeu, fără ajutorul şi ocrotirea ta, pe cei ce lăudam astăzi sfântul tău nume. Iată că, deşi mult greșiți suntem, nu voim să pierim întru fărădelegile noastre, ci să ne întoarcem la Domnul, ca să ne călăuzească spre lucruri bune. Luminează minţile noastre cu lumina feţei lui Dumnezeu, care străluceşte totdeauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui Dumnezeu, bună şi desăvârşită, în ceea ce ne priveşte, şi să cunoaştem toate câte se cuvine nouă să le facem şi câte să le trecem cu vederea şi să le părăsim. Întăreşte-ne cu harul Domnului voinţa slabă şi dorirea lipsită de vlagă, ca întărindu-ne în legea Domnului, să încetam a ne mai primejdui cu cugetele pământeşti şi cu poftele trupesti, aplecându-ne, după asemănarea copiilor lipsiţi de minte, către frumuseţile degrabă pieritoare ale lumii acesteia şi uitând în chip nesăbuit cele veşnice şi cereşti de dragul celor stricăcioase şi pământeşti.

Mai presus de toate acestea, cere de Sus pentru noi duhul adevăratei pocăinţe, întristarea cea nefăţarnică după Dumnezeu şi zdrobirea pentru păcatele noastre, ca zilele ce ne-au mai rămas din această viaţă trecătoare să le cheltuim nu spre plăcerea simţurilor şi hrănirea patimilor noastre, ci întru îndreptarea cu lacrimi de credinţă şi zdrobire a inimii, cu nevoinţele curăţiei şi cu bineplăcutele fapte ale milostivirii.”[137]

Se poate vedea în această rugăciunea că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care poate să ne ajute să facem adevăratele priorităţi în viaţă. Aceasta fiindcă în această viaţă există de multe ori

- riscul
- şi pericolul

să ne ataşăm prea mult de plăcerile carnale şi să uităm de Dumnezeu şi cer.

La fel de bine ceea ce se poate vedea este că rugăciunea ne spune că Sfântul Arhanghel Mihail are putere peste diavol nu numai în cer ci la fel de bine şi pe pământ. Prin urmare dacă suntem atacaţi de diavol ei bine putem să cerem ajutorul arhanghelului care va venii în ajutorul nostru.

Rugăciunea ne mai spune că Sfântul Arhanghel Mihail poate să aducă peste noi *duhul adevăratei pocăinţe.* Aceasta fiindcă sunt şi mulţi care nu se pocăiesc din tot cugetul şi simţirea. Pocăinţa prin urmare este un lucru pe care arhanghelul în poate naşte şi menţine în noi.[138]

O altă rugăciunea românească către Sfinţii Arhanghel Mihail şi Gavriil este aceasta: „SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIL. Sub aripile rugăciunilor voastre ne ocrotiţi pe noi, cei ce alergăm la mijlocirea voastra şi îndreptaţi paşii gândurilor noastre pe căile înţelepciunii, ca împreună cu voi să aducem Treimii Celei de viaţă Făcătoare cântarea cea întreit sfântă ca pe o jertfă a nimicniciei noastre. Mijlociţi

[137] https://www.crestinortodox.ro/acatiste/acatistul-sfantului-arhanghel-mihail-67192.html (accesat pe 05.07.2025).

[138]A se vedea Ilarion Felea, *Pocăinţa: studiu de documentare teologică şi psihologică* (Alba Iulia, 2018).

pentru noi adăpare din izvoarele pocăintei şi din râurile gândurilor smerite, ca trecând fără tulburare marea acestei vieţi.”[139]

Se poate vedea aici că sfinţii arhanghel sunt unii care ajung să ne facă să trecem cu bine peste această viaţă care ştim că de mai multe ori poate să fie grea şi dificilă.

Sunt foarte mulţi care nu ştiu foarte bine la cine să apeleze pentru ajutor când se confruntă cu

- necazurile,
- problemele,
- încercările
- şi ispitele

vieţii.

Ei bine Sfinţii Arhanghel Mihail şi Gavriil sunt prietenii noştri din cer la care putem să apelăm şi de la care putem să cerem ajutor.

O altă rugăciunea către Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: “Doamne, Dumnezeul mare, Împărat și fără de început, trimite, Doamne, pe Mihail, Arhanghelul Tău, în ajutorul meu, ca să mă apere de vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți.

O, Mihaile, mare Arhanghele, întâi stătător și voievod al puterilor cerești, fii mie ajutor în toate: în „boli”, în strâmbătăți, în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, școală și mă izbăvește de toată înșelăciunea cea diavolească. Iar când mă vei auzi pe mine, robul tău, rugându-mă ție și chemând numele tău, grăbește spre ajutorul meu și auzi rugăciunea mea.

Așa, mare arhanghele, biruiește pe toți cei care se împotrivesc mie, mă apără și mă acoperă de cel viclean cu puterea cinstitei Cruci și cu solirile marilor Arhangheli: Gavriil, Rafail, Uriil, Varahiil, Salatiil și Egudiil și ale puterilor cerești, totdeauna, acum și pururi și în veci. Amin!”[140]

Această rugăciunea evident că şi ea cere mai mult ajutorul arhaghelului în mai multe împrejurări ale vieţii: în „boli”, în strâmbătăți, în mâhnire, în pustiu, pe cale, pe apă, în călătorie, căsătorie, serviciu, școală și mă izbăvește de toată înșelăciunea cea diavolească. Aceasta fiindcă este bine să ştim că sunt mai multe momentele în care avem nevoie de ajutorul Sfântului Arhanghel Mihail.

Românul ortodox a fost conştient că viaţa este plină de neprevăzut şi de mai multe ori trebuie să cerem ajutorul arhanghelului pentru a găsii:

- sprijin,
- ocrotire
- şi susţinere.[141]

O altă rugăciunea românească către Sfântul Arhanghel Mihail este aceasta: "Sfinte și mare Arhanghele al lui Dumnezeu, Mihaile, care cel dintâi între îngeri stai dinaintea Treimii celei negrăite, sprijinul și păzitorul neamului omenesc, care ai zdrobit în Ceruri cu oștile tale capul prea-trufașului diavol și rușinezi pururea pe pământ răutatea și viclenia lui, la tine alergăm cu credință și ne rugăm ție cu dragoste: fii pavăza nestricată și coif tare Sfintei Biserici și neamului nostru dreptcredincios, păzindu-ne.

Luminează mințile noastre cu lumina feței lui Dumnezeu, care strălucește totdeauna pe fruntea ta ca un fulger la arătare, ca să putem pricepe care este voia lui

[139] https://www.antena3.ro/actualitate/religie/sfintii-mihail-si-gavril-rugaciune-scapa-necazuri-8-noiembrie-494198.html (accesat pe 05.07.2025).
[140] https://www.crestinortodox.ro/comunitate/group_discussion_view.php?group_id=857&grouptopic_id=7932 (accesat pe 05.07.2025).
[141] A se vedea Igvild Saelid Vilhus, *Archanghel Michael in Africa: history, cult, persona* (Bloomsbury, 2019).

Dumnezeu, bună și desăvârșită, în ceea ce ne privește, și să cunoaștem toate câte se cuvine nouă să le facem și câte să le trecem cu vederea și să le părăsim.

O, Sfinte Arhanghele Gavriil, desăvârşit lucrătorule, care cu numele şi cu fapta mărturiseşti puterea Celui-Preaînalt, către puţinătatea omenească apleacă-te cu îngăduinţă, şi veghează-ne în ceasul rugăciunii noastre, şi călăuzeşte-ne spre împlinirea a toată dreptatea, cu mulţimea harurilor anume încredinţate ţie, că noi în puternicul tău ajutor cutezăm a nădăjdui şi ascultătoarei tale slujiri următori năzuim a ne face.

Fii bucuria noastră şi învredniceşte-ne să fim bucuria ta, ca întru Domnul bucuriei duhovniceşte să ne veselim. Rugăciunile noastre du-le la Dumnezeu cu iuţimea aripilor tale şi de vestirea ta mântuitoare nu ne lipsi pe noi, Binevestitorule, ca pe unii ce nădăjduim cu râvna duhului să biruim neputinţele cele trupeşti şi îngerilor asemănători să ne facem, ca dimpreună cu oştirile cereşti şi cu cetele drepţilor, spre împărăţia luminii celei neînserate cătând, din tot sufletul şi cu tot cugetul nostru să aducem mulţămită, laudă şi închinăciune Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, Treimea cea de-o-fiinţă şi nedespărţită, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!"[142]

Rugăciunea seamănă puţin cu o altă rugăciune pe care am citat-o mai sus dar trebuie să ştim că nu este identică. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că sunt mai multe rugăciune care se aseamănă ca formă dar care nu sunt identice în conţinut.

Din nou în această rugăciune ni se spune că arhanghelul are putere peste diavol. Rugăciunea ne mai spune că Arhanghelul are putere să ne lumineze minţile.

La fel de bine din rugăciune mai aflăm că arhanghelul poate la fel de bine să vie un veghetor peste noi ca noi să ajungem să împlinim toată dreptatea şi binele.

Tot rugăciunea îi cere arhanghelului ca noi să ajungem să fim unii cât mai asemănători cu îngerii.

O altă rugăciunea românească către Sfântul Arhanghel Mihail spune aşa: „Dumnezeule Atotputernic, trimite-Ți Arhanghelul Tău, Mihail, spre ajutorul robului Tău (se rostește numele). Să-l scoată din mâna vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi. O, mare Arhanghel Mihail revarsă mir bun asupra robului lui Dumnezeu (se rostește numele). Arhanghele Mihail, tu ești căpetenia cetelor îngereşti. Ești voievod al puterilor cereşti, al heruvimilor, al serafimilor şi al tuturor îngerilor. Fii mie păzitor, ajutător la nevoie, în singurătate, la drum și pretutindeni. Izbăveşte-mă, mare Arhanghel, de toate înşelăciunile viclene ale diavolului. Și auzi-mă pe mine, păcătosul (se rostește numele celui care se roagă). Mă rog ţie şi chem numele tău cel sfânt. Grăbeşte-te spre ajutorul meu şi auzi rugăciunea mea!”[143]

Doi pelerini ortodocşi se aflau la Istanbul.

- Şi când de gândeşti că Istanbulul era tot creştin ortodox.
- Istoria se schimbă.
- Păcat că turcii au renunţat la Hristos.
- Minuni sunt şi în zilele noastre pentru ei.
- Ce minuni.
- O să îţi spun.
- Te rog.
- În centrul Asiei Mici, mai concret în regiunea Sevastia, care se numea Divrigi, exista încă din primele secole ale răspândirii creștinismului un mare centru religios, care s-a dezvoltat în jurul unei mărețe Biserici a Arhanghelului Mihail și a renumitei și cunoscutei încă de atunci Agheasmă făcătoare de minuni.

[142] Citește mai mult la: https://www.antena3.ro/actualitate/religie/rugaciune-calendar-ortodox-8-noiembrie-2021-619073.html. (accesat pe 09.07.2025).
[143] https://www.libertateapentrufemei.ro/traditii/arhangheli-54506 (accesat pe 05.07.2025).

- Nu ştiam.
- Așa cum ne arată Sinaxarul Sfinților Mihail și Gavriil, trăia cândva în Constantinopol un mare demnitar pe nume Studios.
- Şi?
- Acesta într-o vreme s-a îmbolnăvit și se primejduia să moară, fără ca vreun medic să-l poată vindeca.
- Nu se poate.
- Pe când era bolnav, a mers în Constantinopol un oarecare Guleon din Germia, ca să-l cerceteze.
- Şi?
- Acest Guleon i-a povestit că în Germia a existat o Agheasmă în numele Sfântului Arhanghel Mihail și că mergea acolo multă lume și se vindeca de orice boală.
- Deci exista speranţă.
- Iar vindecarea se făcea în felul următor.
- În apa aghesmei erau niște pești mici, care lingeau trupul celui bolnav, iar acela se vindeca în chip minunat. Interesant.
- De îndată ce Studios a auzit despre aceasta, a crezut că prin ajutorul lui Dumnezeu se poate face bine.
- Şi?
- A mers așadar acolo cu mulți alți bolnavi plini de multă credință.
- Îmi dau seama.
- De îndată ce a intrat în acea agheasmă, s-a vindecat, nu numai el, ci și toți ceilalți bolnavi care veniseră acolo împreună cu el cu nădejde și credință.
- Minunat.
- Văzând Studio săvârșindu-se atâtea minuni, mișcat sufletește de aceste lucruri mai presus de fire, a cheltuit aproape toată averea sa și, din recunoștință și evlavie, a zidit acolo o Biserică mare.
- Ce frumos.
- După aceea, a lăsat venituri mari acelei Biserici și în fiecare zi orice bolnav mergea cu credință se vindeca.
- Extraordinar,
- Mulți orbi și-au aflat vederea în ultimii ani, iar ologii mergeau datorită Aghesmei Arhanghelului Mihail.
- Nu ştiam de această agheasmă.
- Este o poveste adevărată.
- O minune.
- Aşa este.
- Şi turcii se comportă de parcă nu s-a întâmplat nimic.
- Din nefericire.
- Eu cred că Sfântul Arhanghel Mihail le dă un semn.
- Ce semn?
- Să se reîntoarcă la Hristos.
- Dar ei nu o fac.
- Fariseii şi cărturarii au văzut că Iisus face minuni şi nu au crezut în El.
- Aşa este.
- Este ceva ce trebuie să iei în considerare.
- Ce?
- Inima omului se poate împietri.

- Crezi?
- Da.
- Cum?
- Faraonul egiptean a putut vedea că Moise a făcut semne mari pentru a scoate poporul evreu din robie.
- Şi?
- În loc să creadă în Dumnezeu inima lui se împietrea şi mai mult.
- Aşa este.
- Acum îţi aduci aminte?
- Da.
- Aşa este şi cu turcii.
- Sunt cu inima împietrită?
- Da.
- Au semne de la Dumnezeu.
- Dar nu vor să le creadă?
- Da.
- Ce trist.
- Aşa este.
- Este ciudat cum un popor creştin ortodox ca turcii s-au înrăit.
- Fiindcă nu au privegheat.
- În ce sens?
- Iisus a spus asta.
- Ce?
- Privegheaţi şi vă rugaţi să nu intraţi în ispită.
- Mult adevăr.
- Aşa este.
- Acum hai să vizităm Reședința Patriarhiei Ecumenice.
- Bună idee.
- Acolo încă mai sunt creştin ortodocşi.
- Aşa este.
- Să vedem binele care a mai rămas în Istanbul.

-Sunt de acord.[144]

O altă rugăciune de mulţumire adresată Sfântului Arhanghel Mihail sună aşa: “O, Sfinte Arhanghel Mihail, străjer al cerurilor și apărător al celor credincioși, cu smerenie vin în fața ta și îți mulțumesc pentru protecția și călăuzirea oferite în toate încercările vieții mele. Tu, care ai înfrânt răul și ai purtat sabia luminii, te rog să îmi dăruiești curajul de a lupta împotriva ispitelor și puterea de a păstra calea dreaptă. Îți mulțumesc, Arhanghele Mihail, că mă ocrotești și că îmi întărești inima cu focul credinței. Fii aproape de mine și de cei dragi mie, călăuzindu-ne pașii și păzindu-ne de tot ce este rău. Ajută-mă să fiu statornic în credință și să îmi păstrez pacea sufletului, știind că tu ești mereu alături. Amin.”[145]

CONCLUZII

[144] https://marturieathonita.ro/agheasma-facatoare-de-minuni-a-sfantului-arhanghel-mihail/ (accesat pe 05.07.2025).

[145] https://sfatulparintilor.ro/prescolari/rugaciuni-pentru-copii/rugaciuni-de-multumire-pentru-arhanghelul-mihail-si-gavriil-ce-rugaciuni-puternice-sa-spui-la-zi-de-mare-sarbatoare/?uord=js4jKgErs3pnNm5fKephIpMAJOwsxUElTFXCkdanXdU_tIkCLnGqK32GTFM2Mf1wp%3Db1LsicjdyTO/h0nJQXLS3qLBs0L2PSJ_ksnELwUFX4wLh_JtktsLwwLCffKO_vLsUEI3H3 (accesat pe 05.07.2025).

Această carte şi-a propus să fie una care să analizeze evlavia şi legendele populare româneşti cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail. Am putut vedea că imaginaţia populară a creat mai multe legende şi mai multe povestiri – mai mult sau mai puţin fantastice – cu privire la persoane arhanghelului.

Imediat după încreştinarea lui poporul român a fost conştient că există puteri demonice, puteri demonice pe care păgânii le adorau ca zei. Sfântul Arhanghel Mihail este în conştiinţa poporului român unul care ne poate ajuta în lupta contra demonilor. Iată ce spunea în acest sens Arhiepiscopul Basil Krivocheine: "nu întâmplător, Sfinţii Părinţi au acordat o atenţie deosebită puterilor demonice, iar aceasta se poate explica în diferite feluri. Găsim această caracteristică mai ales în Sfânta Scriptură, îndeosebi în Evanghelii, unde sunt consacrate numeroase relatări consacrate posedaţilor şi vindecării lor de către Hristos. Nu este deloc surprinzător faptul că Părinţii ascetici, în general atât de credincioşi duhului Noului Testament, au urmat, de asemenea, exemplul evangheliştilor referitor la problema care ne interesează.

Demonii sunt vrăjmaşii noştri şi, prin urmare, ne este vital să cunoaştem şi să identificăm mijloacele lor de război, în timp ce Îngerii sunt prietenii noştri care ne vor ajuta chiar şi fără ştirea noastră.

Evagrie Ponticul scrie: „Avem, de asemenea, trebuinţă să învăţăm a cunoaşte deosebirile care există între demoni şi să fim cu luare-aminte la împrejurările venirii lor, căci este nevoie să ştim aceasta pentru ca, în momentul în care gândurile încep a declanşa ceea ce constituie materialul lor şi înainte ca noi să fim scoşi prea departe din starea noastră, să rostim câteva cuvinte la adresa lor şi îl denunţăm pe cel ce este acolo. În felul acesta vom spori cu uşurinţă cu ajutorul lui Dumnezeu; cât despre ei, îi vom face să-şi ia zborul, plini de admiraţie pentru noi şi consternaţi".

„Îmbunătăţit este cel căruia i S-a dat să se vadă pe sine, iar nu cel căruia i s-a dat să vadă îngeri", scrie și Sfântul Isaac Sirul, „căci pe aceştia din urmă îi vedem cu ochi trupeşti, în timp ce pe noi ne vedem cu ochi sufleteşti". Textul Sfântului Apostol Pavel despre metamorfozele satanei în înger luminos (2 Corinteni 11, 4) întăreşte neîncrederea faţă de vederile înşelătoare şi explică astfel puţina încredere arătată de către Sfinţii Părinţi nevoitori faţă de apariţiile îngereşti şi locul redus pe care ele îl ocupă, conform opiniei lor, în viaţa duhovnicească."[146]

Citatul de mai sus face referinţă la o afirmație a Sfântului Isaac Sirul care spunea că omul care ajunge să îşi vadă păcatele proprii este unul mai presus de cel care s-a învrednicit să vadă îngeri. De ce? Fiindcă trebuie să ştim că sunt mulţi care au o părere bună despre şi îşi minimalizează păcatele.

Prin urmare a ne vedea propriile păcate este un lucru mai presus de a îi vedea pe îngeri. Acest lucru nu înseamnă că nu au fost sfinţi care nu i-au văzut pe îngeri. În această carte am vorbit mai mult despre ei.[147]

Am vorbit în această carte despre faptul că evlavia românească faţă de Sfântul Arhanghel Mihail este genuină şi ea s-a manifestat prin mai multe lucruri:

- legende,
- basme,
- icoane,
- rugăciuni,
- luarea numelui arhanghelului

[146] „Dumnezeu, Omul și Biserica" – Arhiepiscopul Basili Krivocheine apud https://doxologia.ro/de-ce-cunoastem-mai-multe-informatii-despre-demoni-decat-despre-ingeri (accesat pe 05.07.2025).
[147] A se vedea Daniel de la Rarău, *Sfântul Înger păzitor* (Editura Panaghia, 2012).

- sau biserici ci hramul arhanghelului.

Românul a simţit acest război nevăzut dintre îngeri şi demoni şi a căutat să ceară ajutorul Arhanghelului Mihail.

„Este remarcabil faptul că Sfinţii Părinţi ne reprezintă rareori războiul nostru nevăzut ca pe un război dintre Îngeri şi demoni – ci, mai mult, ca pe un război al omului împotriva satanei. Bineînțeles, Îngerii ne ajută şi ne protejează în acest război, însă nu Îngerii sunt cei care se împotrivesc satanei, ci Hristos Însuşi, cât şi harul Sfântului Duh care, prin prezenţa Lui, nimiceşte ispitirile demonice şi risipeşte întunericul satanic din sufletul nostru.

Astfel, de exemplu, Sfântul Chiril al Ierusalimului, evocând în una dintre Învăţăturile lui întunericul introdus în mintea noastră de puterile necurate, vorbeşte imediat despre Sfântul Duh Care intră în luptă, ne povăţuieşte şi ne umple de suava Lui mireasmă.

Totuşi, principalul motiv pentru care, potrivit acestor scrieri, Îngerii ocupă în viaţa duhovnicească un loc limitat, a se vedea „tainic”, este de căutat în hristocentrismul şi teocentrismul puternic marcate de spiritualitatea răsăriteană, spiritualitate în care momentele cele mai intense de misticism sunt înfăţişate ca o stare de fuziune directă a inimii şi a minţii cu Hristos sau ca o cunoaştere revelată a Sfintei Treimi. La această măsură de viaţă duhovnicească, orice deturnare a atenţiei spre Îngeri, când nu va fi considerată ca o adevărată înşelare, va fi, cel puţin percepută ca fiind de cea mai mică importanţă. Până şi Pseudo-Dionisie încetează să pomenească de Îngeri odată ce trece la a sa Teologie mistică. O minunată povestire păstrată de către Evagrie în al său Tratat de rugăciune ilustrează perfect o astfel de concepţie a lucrurilor.

Un om sfânt iubitor de Dumnezeu cultiva duhul rugăciunii. Mergea prin deşert, când au apărut dintr-odată doi Îngeri lângă el, însoţindu-l. Însă el nu le-a dat nicio atenţie, ca să nu-şi împrăştie mintea când se ruga mai bine. Cu adevărat, acesta avea în minte lecţia apostolului: „Căci sunt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălţimea, nici adâncul şi nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru” (Romani 8, 38).”[148]

Fiind un popor creştin ortodox este bine să ştim că Sfântul Arhanghel Mihail este unul care a fost receptat foarte repede în evlavia populară. De ce? Fiindcă este bine să ne dăm seama că românul şi-a dat seama că în faţa morţii şi ceea ce este dincolo de ea trebuie să mai existe ceva. Am putut vedea că mai multe icoane româneşti ni-l prezintă pe Sfântul Arhanghel Mihail ca fiind psihopomp, adică unul care duce sufletele noastre din această lume spre rai.[149] Prin urmare în timp ce în diavol avem un duşman declarat şi ostil nouă ei bine în persoana Sfântului Arhanghel Mihail şi a sfinţilor îngeri avem prieteni şi ocrotitori. “Datorită sacrificiului imens al lui Iisus și al biruinței Lui asupra lui Satan, nu s-a mai găsit loc pentru acuzator în ceruri. De aceea, a început un război în cer. Arhanghelul Mihail și îngerii lui au luptat împotriva lui Satan și urmașilor lui. Acum nu mai exista loc sau motiv pentru divizare în ceruri - venise ziua deciziei! Acum Dumnezeu putea să-l arunce pe Satan pe pământ, împreună cu toți acei îngeri care l-au urmat și care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. (Apocalipsa 12:7-9).

[148] „Dumnezeu, Omul și Biserica” – Arhiepiscopul Basili Krivocheine apud https://doxologia.ro/de-ce-cunoastem-mai-multe-informatii-despre-demoni-decat-despre-ingeri (accesat pe 05.07.2025).
[149] https://ro.wikipedia.org/wiki/Psihopomp (accesat pe 09.07.2025).

Acest eveniment a luat loc cu mult timp înainte, dar are o semnificație mare pentru noi. Lupta între mândrie și smerenie este firul roșu care se poate observa prin toată istoria omenirii.

Satan încă este activ pe pământ azi și la fel și îngerii lui care au fost aruncați din cer în acea zi. Ei sunt acele creaturi pe care biblia le numește duhurile răutății din văzduh, iar misiunea lor este să distrugă cât de multe vieți posibil. (Efeseni 6:12; Ioan 10:10; 1 Petru 5:8). Aceste duhuri fac asta prin a se folosi de singura unealtă pe care o cunosc - mândria, care este egoism. Din natură, noi suntem atrași să ne căutăm propriile interese. Satan este un maestru să se folosească de lucrurile care ne atrag, adică de slăbiciunile noastre, pentru a încerca să ne convingă că vom fi fericiți când obținem ceea ce dorim. El chiar argumentează că acțiunile noastre vor fi justificate dacă ne obținem „drepturile," în ciuda faptului că trebuie să rănim sau să distrugem viețile altor persoane în acest proces.

Dar atâta timp cât sunt oameni pe pământ care-L iubesc pe Dumnezeu mai presus decât orice alt lucru, Satan nu poate fi victorios în totalitate. Iar cei care i se împotrivesc au o armă incredibil de puternică împotriva lui - Satan și ceata lui nu au absolut nici o înțelegere a valorii de a fi smerit. Ei sunt plini de duhul de mândrie și înălțare proprie."[150]

Este adevărat că nu toţi românii au evlavie la Sfântul Arhanghel Mihail. Pe data de 8 noiembrie când se face pomenirea lui cu Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil ei bine sunt mulţi care sunt ignoranţi şi nu vor să îl prăznuiască. În această carte însă ne-am propus să avem o imagine pozitivă cu privire la cultul Sfântului Arhanghel Mihail în cadrul poporului român.

Evlavia populară românească faţă de arhanghel a ajuns de multe ori să se manifeste mai ales monahal. Mai ales călugării sunt unii care au mare evlavie la sfinţii îngeri şi la Sfântul Arhanghel Mihail.[151]

Cert este că şi în unele religii păgâne se credea în îngeri (cum ar fi la caldeeni): "înger, ființă supranaturală de legătură între divinitate și oameni, cu circulație limitată în zonele mitologice ebraice, creștine și, prin imitație, musulmane, corespunzând de fapt fie geniilor ocrotitoare, fie curierilor divini de importanță secundară, caracteristici mai ales mitologiei babiloniene, de unde probabil a și fost absorbită noțiunea biblică. Textele arhaice atribuite lui Moise vorbesc doar de mesagerii lui Yahweh, fie anonimi, fie numindu-se Gabriel, Mihail. Inițial, noțiunea nu depășea limitele animismului primitiv și circula în mitologia ebraică populară, desemnând anumite ființe pur spirituale, pe o treaptă intermediară între Dumnezeu și om; teologia iudaismului preia această noțiune abia în epoca exilului babilonian, sub influența magilor caldeici, compunând și o teorie angelologică (angelologie), după care îngerii sunt clasificați în buni și răi; abia atunci apare și Satanael (Satan), căpetenia îngerilor răzvrătiți, întrucât, nefiind din clasa propriu-zis divină, îngerii nu sunt ființe perfecte:

,, Dacă chiar în slujitorii săi El nu se încrede și slujitorilor săi le găsește greșeală !''(Iov. IV,18) Textele biblice nu socotesc îngeri pe Heruvimi și Serafimi , îngerii sunt inițial puțini precizați în V.T.(Daniel : Gabriel și Mihael ; Tobit : Rafael ; Zaharia : Satanael) și se multiplică mai târziu sub influența concepției dualiste din zoroastrism (unde e descrisă o categorie de spirite, comparabile cu îngerii darși, cu demonii, numiți Fravashi), susținând astfel scopul teologic de a organiza ,, cete

[150] https://crestinismactiv.ro/s-a-facut-razboi-in-cer (accesat pe 05.07.2025).
[151] A se vedea *Angelic life: a vision of orthodox monasticism* (Saint Nilus Skete, 2021).

îngerești'' luminoase și oștiri întunecate satanise (de fapt demoni), deci și interesul unei ierarhii, care se constituie doctrinar abia în creștinism."[152]

Este bine să ştim că religia lui Zamolxe a dacilor din care s-au tras românii era una care vorbea şi ea de o lume spiritelor. Totuşi trebuie să ştim că nu era o religie care era prea clară şi care evident că era politeistă.

Ceea ce este propriu poporului român este faptul că încreştinarea a coincis cu romanizarea. Totuşi

- romanizarea
- şi încreştinarea

nu sunt două lucruri identice. Aceasta fiindcă ştim că romanii au fost mari persecutori ai creştinilor.

Totuşi am spus că păgânii au fost unii care au fost conştienţi de o lume a spiritelor. "textele biblice vechi nici nu folosesc mereu noțiunea de înger (deși de obicei termenii alternează); astfel ,,îngerul'' care se lupta cu Iacob este numit de fapt om și Dumnezeu (El), deoarece acolo este prezent El, Yahweh însuși, dar în formă uman, spre a putea intra în zona de percepție senzorială a lui Iacob-viitorul Israel. Vestitorii dezastrului de la Sodoma sunt numiți și ,, cei doi bărbați'' ca și ce eliberează din criptă pe Iisus Hristos. Perioada ebraică veche nu sugerează nicio ierarhie, ci numai, cu timpul, o delimitare a atribuțiilor (uneori confundate). Gabriel (ebr. Dumnezeu (El) e războinic) este înger al Edenului, asigurând paza militară (în Cartea lui Enoh, apocriful etiopian, e răspunzător de Paradis, de dragoni și Heruvimi ; apoi, reluat de Coran: Djabrail- devine unicul crainic al lui Allah), dar uneori și transmiterea mesajelor divine (profetului Daniel îi interpretează o vedenie).[153]

Legendele populare româneşti nu sunt naive ci ele sunt expresia mentalităţii de evlavie pe care poporul român a simţit-o faţă de Sfântul Arhanghel Mihail şi restul de îngeri. În sinaxare şi în vieţile sfinţilor românii au aflat cu evlavie despre faptul că arhanghelul nu este o

- ficţiune,
- sau iluzie.

"Mihail voievodul îngerilor păzitori'' (Dan. X, 13), este în primul rând îngerul tuturor evreilor (numele său însemnând, Cine este ca Dumnezeu?'' și probabil înmulțirea la un moment dat nelimitată a acestei categorii de paznici s-a produs sub o dublă influență: iraniană (după modelul numeroșilor Fravashi secundari), dar și romană (unde geniile erau distribuite pe funcții, de la protecția individului până la a sfatului). În Babilon rolul de custode îl aveau numeroși zei secundari, cu deosebirea că acolo omul căzut în păcat era părăsit de divinitatea protectoare și lăsat în voia represaliilor mânioase ale marilor zei și la cheremul făpturilor malefice, care erau demonii; dar de aici s-a ajuns în mitologia populară creștină târzie, la credința că fiecare ins are, de la naștere și până la moarte, un înger păzitor personal, un fel de conștiință divină sau un fel de alter ego. Rafael (Tobit III,17) este însă un tămăduitor de oameni și cel care îl pune în lanțuri pe Asmodeu, căpetenia diavolilor. Se pare că funcția de mesager sau nunțiu divin ajunge una dintre mai multele funcții ale unor îngeri cumularzi, păstrându-se anonimi."[154]

Doi români creştin ortodocşi erau în pelerinaj de hramul Sfinţilor Arhangheli.

- Ştii la ce mă gândesc?
- Nu.

---

[152] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).
[153] Idem.
[154] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).

- An de an ne rugăm pe 9 noiembrie la sfinţii arhangheli.
- Aşa este.
- Eu nu i-am văzut niciodată.
- Au fost părinţi care i-a văzut?
- Da?
- Da.
- Cine?
- Se spune că la Muntele Athos era un părinte care a luat numele de călugărie Mihail Kavsokalivitul.
- După arhanghel?
- Da.
- Şi?
- Părintele Mihail avea evlavie față de Arhanghelul Mihail, ca unul ce-i purta numele, dar și pentru un alt motiv.
- Care?
- Așa cum el însuși a povestit unui viețuitor în chinovie, odată pe când își făcea canonul său, i s-a arătat Arhanghelul Mihail și i-a arătat cum să se roage.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi ce i-a spus:
- Să țină metania, să spună Rugăciunea lui Iisus și să facă în același timp cruci cu metanii mici.
- Ştiam eu că este adevărat.
- Ce să fie adevărat?
- Cultul sfinţilor arhangheli.
- De ce să fim minţiţi?
- Aşa este.
- Deci acest părinte din Muntele Athos a primit vizita Sfântului Arhanghel Mihail?
- Da.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Eu nu cred că sunt vrednici.
- Tu să te întăreşti în credinţă.
- În ce sens?
- Să nu te mai îndoieşti că nu există sfinţii arhangheli.
- Aşa am să fac.
- Ştii ce se spune despre Biserică?
- Ce?
- Crede ca să înţelegi.
- Adică?
- Noi căutăm să explicăm totul.
- Pentru a înţelege?
- Da.
- Şi nu este bine.
- Este bine.
- Şi atunci?
- În probleme de religie credinţa este cea care te face să înţelegi.

- În ce sens?
- Trebuie să crezi mai întâi.
- Şi prin credinţă ajungi să înţelegi?
- Da.
- Sunt de acord.
- Mă bucur.
- Nu îmi vine să cred că acest părinte l-a văzut pe Sfântul Arhanghel Mihail.
- Să crezi.
- Cred.
- Bine.
- Dar mă minunez.
- De ce?
- Fiindcă eu nu am văzut îngeri.
- Nu înseamnă că ei nu există.
- Ştiu asta.
- Deci acceptă existenţa îngerilor prin credinţă.
- Este mai greu.
- De ce?
- Fiindcă am puţină credinţă.
- Trebuie să exersezi.
- Se poate?
- Da.
- Asta este bine.
- Credinţa în Dumnezeu este un exerciţiu care ţine toată viaţa.
- De ce?
- Fiindcă viaţa trebuie să fie o avansare în credinţa în Dumnezeu.
- Se poate?
- Da.
- Cum?
- Prin asceză şi rugăciune.
- Azi ai fost pentru mine o bunecuvânare.
- Mă bucur.[155]

Avem mai sus o mărturie din viaţa Sfântului Mihail Kavsovalivitul care am putut să vedem că a fost vizitat de Sfântul Arhanghel Mihail. Aceasta este încă o mărturie a cultului arhanghelului de care trebuie să ţinem cont.

Este bine să ştim că evlavia populară românească nu a fost una care a speculat mult cu privire Sfântul Arhanghel Mihail deşi se ştie că în creştinism s-a speculat mult cu privire la el: „Ioan Damaschin scrie că : ,,Îngerul este o ființă spirituală, veșnic mișcătoare, liberă, necorporală'' și că , nemuritori ,, prin har [...], îngerii locuiesc în cer și au un singur lucru de făcut : să laude pe Dumnezeu''(Izvorul Științei III Dogmatica, II,3). Pentru Ioan Damaschin (loc.cit.), îngerul este ,,a doua lumina'', întrucât în natura sa spirituală se reflectă, mai mult ca în orice altă făptură, lumina desăvârșirilor divine. Dionise Areopagitul clasifică îngerii în 3 cete de câte 3 tipuri :a) serafimii, heruvimii și tronurile ; b) domniile, puterile și stăpânirile ; c) inițiatorii, îngerii și arhanghelii. Definirea îngerilor e totdeauna speculativă, indiferent de nuanțele variabile de la scrierile patristice până la exegezele teologice din sec. XX ; ca atare, speculațiile făcute timp de 17-18 secole duc în cele din urmă la câteva puncte: îngerii cunosc multe dar nu totul ; sunt nemuritori, Dumnezeu e veșnic ; se deplasează în spațiu cu imensă iuțeală,

[155] https://marturieathonita.ro/batranul-mihail-kavsokalivitul/ (accesat pe 05.07.2025).

Dumnezeu e ubicuu ; sunt sfinți prin îndelungata lor supunere față de Dumnezeu, care e sfânt prin esența Sa ; și cu toate că nu sunt apți să facă rău, prin natura lor nici nu sunt lipsiți de patimi ;(bineînțeles , această ultimă trăsătură e o ambiguitate care tinde să împace definirea îngerilor ca practicanți și mesageri ai iubirii universale cu mitul răzvrătirii luciferice). Unii teologi și exegeți moderni, ca Jacques Dournes (Spiritus, 1970), au încercat să despiritualizeze pe îngeri, remarcând doar ,,stranietatea'' lor de mesageri biblici. După opinia mai problematică a lui Clement Alexandrinul (Pedagogul, I 6,36 ; II 10,10), în condiții speciale, anumiți oameni pot dobândi parțial, atribute angelice (sau funcții omenești cvasiangelice) încă din timpul vieții pe pământ. Punctul de vedre cel mai original îl exprimă, din unghi evoluționist, Pierre Teilhard de Chardin (într-o scrisoare din 1934, către Bruno de Solages) : ,,Îngerii reprezintă o parte, o zonă superioară a Universului care s-a și înălțat întru Dumnezeu'' și ,,cuprinși de același complex evolutiv'' ca și oamenii, au și ajuns la țintă, fiind mai spiritualizați decât oamenii, dar nu spirite pure, ci totuși ființe ,,legate intim de Universul material''. Tema angelologică e mereu discutată de teologi in cadrul unei discipline cvasi autonome, angelologia. Dar în ultimă analiză, toate formele angelice sunt adaptări mitologice ale primelor tradiții venit din animism, desigur, într-o formă filosofică, sprijinită în primul rând pe idea de perfectibilitate cosmică si umana. Astfel, situați între Dumnezeu și oameni, îngerii sunt mediatorii Lui vizibili, întrucât Dumnezeu însuși este transcendent. (cf. Ophannim).”[156]

Evlavia şi legendele populare româneşti nu sunt simple speculaţii cu privire la Sfântul Arhanghel Mihail. Ele sunt o modalitate de a îşi exprima poporul român iubirea şi admiraţia faţă de arhanghel. Este bine să încurajăm această evlavie faţă de arhanghel şi faţă de toţi îngerii din cer. Aceasta fiindcă în acest mod vom ajunge să fim mult aproape de rai, de cer.

Totuşi pentru noi românii ortodocşi îngerii vor rămâne o taină: “de exemplu Manoah, anunțat de înger, că i se va naște Samson, îi cere numele ; ,, Atunci îngerul lui Yahweh i-a răspuns : De ce întrebi tu de numele meu? Căci el este minunat''(Jud.XIII,18). A existat în mitologia ebraică totuși și un înger aparte : Uriel, patronul luminii, care e însă, în apocriful etiopian Cartea lui Enoh, și ,,Îngerul Infernului'' . O categorie amplificată de mitografi și teologi ebraici și creștin este a îngerilor căzuți (damnați), inițial făpturi angelice pozitive care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, dorind să-i ia locul : Lucifer, ajungând personificarea răului, Satanael sau Diavolul, cumulând ispitele, partea cosmică rea, păcatul; această categorie negativă traduce de fapt pe Agriman din mitologia iraniană, având însă și un punct de plecare local, în complexul Azazel palestinian, un zeu arhaic al deșertului ; iar răzvrătirea (ca și războiul ceresc din Apocalips) are ca model mai ales Gigantomahia greacă. Un sens aparte, mai mult de emancipare decât de răzvrătire, are grupul celor 200 de îngeri (de tipul eroilor celor civilizatori) conduși de prințul ceresc Semzaza, mit mult mai vechi, prezent in Cartea lui Enoh. Definiția din Epistolarul paulin e vagă : ,,Îngerii oare nu sunt toți duhuri slujitoare , trimiși să slujească pentru cei care vor fi moștenitorii mântuirii ?'' (Evr.I,14). Teologia creștină a prefațat definițiile riguroase și clasificările taxonomice exacte.”[157]

[156] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%8Engeri_%C3%AEn_mitologie (accesat pe 05.07.2025).
[157] Idem.